

Gemeente
Hillegom

Programmabegroting 2025-2028

Voorwoord.....	4
Aanpassingen na Kadernota 2025.....	5
Begroting in één oogopslag.....	6
Leeswijzer.....	8
Programmaplan	
Programma 1 Samenleven.....	9
Vitaliteit.....	9
Zorg voor elkaar.....	12
Werk en inkomen.....	14
Opgroeien en opvoeden.....	17
Thuis als basis.....	19
Passende ondersteuning.....	22
Verbonden partijen.....	23
Beleidsindicatoren.....	23
Kaderstellende stukken.....	27
Wat mag het kosten?.....	28
Programma 2 Leefomgeving.....	31
Openbare orde en veiligheid.....	32
Mobiliteit.....	36
Gebiedsontwikkeling.....	38
Openbare ruimte.....	39
Duurzaamheid.....	44
Wonen.....	47
Verbonden partijen.....	49
Beleidsindicatoren.....	49
Kaderstellende stukken.....	52
Wat mag het kosten?.....	53
Programma 3 Bedrijvigheid.....	55
Economie.....	55
Recreatie en toerisme.....	58
Erfgoed.....	59
Verbonden partijen.....	60
Beleidsindicatoren.....	60
Kaderstellende stukken.....	60
Wat mag het kosten?.....	61
Programma 4 Bestuur en Ondersteuning.....	62
Dienstverlenende overheid.....	62
Samenwerkende overheid.....	64
Rechtmatige overheid.....	66
Participerende overheid.....	70
Verbonden partijen.....	71
Beleidsindicatoren.....	72
Kaderstellende stukken.....	73
Wat mag het kosten?.....	73
Algemene dekkingsmiddelen	
Toelichting Doel A.....	76
Wat mag het kosten?.....	77
Overhead.....	78
Vennootschapsbelasting.....	78
Onvoorzien.....	78

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen.....	79
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	87
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	94
Paragraaf Financiering.....	104
Paragraaf Bedrijfsvoering.....	106
Paragraaf Wet open overheid	107
Paragraaf Verbonden partijen.....	108
Paragraaf Grondbeleid	121

Financiële begroting

Financieel overzicht van baten en lasten.....	129
Grondslagen begroting en meerjarenraming	129
Financieel meerjarenperspectief tot aan de begroting 2025	130
Financieel meerjarenperspectief tot aan de kaderbrief 2025	130
Overzicht van baten en lasten	131
Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024	132
Samenleven.....	132
Leefomgeving.....	139
Bedrijvigheid.....	145
Bestuur en ondersteuning	147
Algemene middelen	149
Overzicht van incidentele baten en lasten	151
Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.....	153

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognosticeerde balans	154
EMU saldo.....	155
Investerings 2025-2028.....	156
Reserves en voorzieningen 2025-2028.....	157
Verloop van reserves 2025-2028	159
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	160

Voorwoord

Toekomstbestendig

Ook de komende jaren ondersteunen en stimuleren we initiatieven die bijdragen aan het algemeen belang en de beleidsdoelen van de gemeente, zoals bijvoorbeeld het versterken van de sociale verbinding of het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken.

We willen er zijn voor onze inwoners, voor een leefomgeving die zo schoon, veilig en prettig mogelijk is.

Samen

Ons eerste reflex moet niet zijn "kan/mag dit?", maar "hoe maken we het mogelijk?". Dat vraagt om duidelijke politieke en bestuurlijke kaders waarbinnen speelruimte en handelingsvrijheid ontstaat. Zetten we daarbij de inwoners centraal dan kijken we nog meer naar: wat is in het algemeen belang en wat betekent dit voor inwoners?

Veiligheid

Samen houden we Hillegom veilig. Dit doen we door de komende jaren in te zetten op de prioriteiten jeugd en veiligheid, ondermijning, zorg en veiligheid en digitale veiligheid. We zijn trots op wat afgelopen jaren is bereikt en blijven alert op actualiteiten.

Financiën

Niet alleen door die extra inzet maar ook door het opruimen van bijzettingen en de stijgende kosten voor het verwerken van restafval, worden kosten gemaakt die inwoners terug gaan zien in de afvalstoffenheffing.

De maatschappelijke vraagstukken worden steeds ingewikkelder. Denk bijvoorbeeld aan het woningtekort, toenemende vraag (jeugd)zorg, veiligheid en duurzaamheid. We hebben hierbij inwoners en andere partijen nodig. Met elkaar zetten we de schouders eronder om extra inzet – en dus extra kosten – voor de gemeente te voorkomen.

We zijn tevreden over de financiële positie van Hillegom. Ook als we kijken naar wat er nog op de agenda staat voor komende jaren. Desondanks lopen de kosten voor de inwoner toch omhoog omdat alles duurder is geworden.

Hoewel de begroting voor dit jaar sluitend is, laat de op handen zijnde investeringen en de Rijkskorting, ook voor Hillegom, voor de komende jaren een tekort zien. Bij de behandeling van de kadernota 2026 komen we met voorstellen om voor de komende jaren tot een sluitende meerjarenbegroting te komen.

Burgemeester en wethouders.

Aanpassingen na Kadernota 2025

Aan de gemeenteraad is voor het zomerreces de Kadernota 2025 toegezonden. De kadernota was inclusief de uitkomsten van de Meicirculaire 2024 Gemeentefonds. De gepresenteerde kaders vormen de basis. In de onderstaande tabel is het saldo gepresenteerd

Bedragen x € 1.000 (-/- = voordelig)

Financiële beeld Kadernota 2025	2025	2026	2027	2028
Omschrijving				
Saldo Kadernota 2025	-25	1.769	1.570	759

AANPASSINGEN:

Na vaststellen van de Kadernota 2025 zijn er nog aanpassingen gedaan in de Programmabegroting 2025-2028.

Bedragen x € 1.000 (-/- = voordelig)

Omschrijving aanpassingen	2025	2026	2027	2028
Nagekomen wijzigingen inflatie en overige mutaties	-433	-557	-661	-138
Aanpassing begroting 2025 Hecht	101	101	101	101
Herziene begroting 2025 Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	626	626	626	626
Aanpassing Afvalstoffenheffing en Rioolrechten	50	23	52	68
Actualisatie afschrijving en Reserve kapitaallasten	-432	-168	260	126
Totale aanpassingen	-89	25	376	783

Nagekomen wijzigingen inflatie en overige mutaties

Een aantal wijzigingen en grotere wijzigingen bij verschillende thema's. Genoemd kunnen worden voordelige aanpassingen van de algemene uitkering door gewijzigde maatstaven, extra inkomsten degeneratie gelden, de Rijksbijdrage noodopvang was nog niet ingeboekt (wel de uitgaven), voordelige aanpassingen in het subsidiebudget en het bijstellen de verzekeringskosten.

Aanpassing begroting 2025 Hecht

Door de gemeenschappelijke regeling Hecht is een aangepaste begroting 2025 aangeboden.

Herziene begroting 2025 SOZ

Door de Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ) is een aangepaste begroting 2024 en 2025 aangeboden. De cijfers zijn verwerkt in de Programmabegroting 2025. In de Raadsbrief Financiële ontwikkelingen specialistische jeugdhulp bent u hier over geïnformeerd.

Aanpassingen Afvalstoffenheffing en Rioolrechten

De uitgaven voor de verwerking van ons huishoudelijk afval stijgen. Daarnaast blijven de opbrengsten van de restfracties (o.a. oud papier) achter. Door deze tegenvallers stijgt de afvalstoffenheffing. De rioolrechten stijgen ook door de toegenomen kosten. De aanpassingen van de lasten en baten zijn verwerkt in de begroting.

Actualisatie afschrijving en Reserve kapitaallasten

Na vaststellen van de jaarrekening (en de Kadernota 2025) zijn de afschrijvingen kapitaallasten en de Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen geactualiseerd. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van achterblijvende investeringen. Het voordeel verdwijnt de komende jaren als de investeringen weer op niveau zijn.

BEGROTINGSSALDO NA VERWERKEN VAN DE AANPASSINGEN:

Bedragen x € 1.000 (+ = nadelig)

Financieel beeld op hoofdlijnen	2025	2026	2027	2028
Saldo Kadernota 2025	-25	1.769	1.570	759
Aanpassingen	-89	25	376	783
Saldo Programmabegroting 2025-2028	-114	1.795	2.247	1.842

Begroting in één oogopslag

Begroting 2025 in één oogopslag

Financiën

We zijn tevreden over de financiële positie van Hillegom. Ook als we kijken naar wat er nog op de agenda staat voor komende jaren. Hoewel de begroting voor dit jaar sluitend is, laat de op handen zijnde Rijkskorting, ook voor Hillegom, voor de komende jaren een tekort zien.

Het college van burgemeester en wethouders

INKOMSTEN WAAR KOMT HET VANDAAN?

Het grootste deel krijgen we van het Rijk. De rest krijgen we uit lokale heffingen en overige inkomstenbronnen. De totale inkomsten voor 2025 zijn begroot op 71,7 miljoen.

Lokale heffingen

Onroerende zaak belasting	€ 5.630.000
Precariobelasting	€ 11.000
Overige baten (dwangbevelen)	€ 32.000
Afvalstoffenheffing	€ 5.166.000
Rioolheffing	€ 2.663.000
Secretarieleges	€ 425.000
Leges bouwvergunningen	€ 474.000
Begrafenisrechten	€ 81.000
Rechten en Marktgeden	€ 13.000

Andere inkomstenbronnen

Bijdrage reserves	€ 4.041.000
Huur en verkoopopbrengsten	€ 602.000
Rente en dividend	€ 1.194.000
Overige opbrengsten	€ 1.585.000

Hoeveel betaal ik in 2025 aan:

- Rioolheffing
  - Meerpersoons € 248,00
- Afvalstoffenheffing
  - Meerpersoons € 517,00
- OZB
  - Gemiddelde woning € 465,00
- Totale woonlasten € 1.230,00**

Veiligheid

Samen houden we Hillegom veilig. Dit doen we door de komende jaren in te zetten op de prioriteiten jeugd en veiligheid, ondermijning, zorg en veiligheid en digitale veiligheid. We zijn trots op wat afgelopen jaren is bereikt en blijven alert op actualiteiten.

© 2024, Soef en Blank Tekst en Communicatie, Breda

Samen

De maatschappelijke vraagstukken worden steeds ingewikkelder. Denk bijvoorbeeld aan het woningtekort, toenemende vraag (Jeugd)zorg, veiligheid en duurzaamheid. We hebben hierbij inwoners en andere partijen nodig. Met elkaar zetten we de schouders eronder om extra inzet - en dus extra kosten - voor de gemeente te voorkomen.

Toekomstbestendig

Ook de komende jaren ondersteunen en stimuleren we initiatieven die bijdragen aan het algemeen belang en de beleidsdoelen van de gemeente, zoals bijvoorbeeld het versterken van de sociale verbinding of het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken.

We willen er zijn voor onze inwoners, voor een leefomgeving die zo schoon, veilig en prettig mogelijk is.

UITGAVEN

 Vitaliteit	€ 3.652.000
 Talentontwikkeling	€ 2.465.000
 Zorg voor elkaar	€ 1.402.000
 Werk en inkomen	€ 9.014.000
 Opvoeden en opgroeien	€ 9.730.000
 Thuiswonen	€ 551.000
 Hulp bij meedoen	€ 7.701.000
 Gebiedsontwikkeling	€ 699.000
 Openbare orde en veiligheid	€ 2.924.000
 Openbare ruimte en duurzaamheid	€ 10.996.000
 Verkeer en vervoer	€ 4.691.000
 Wonen	€ 1.591.000
 Centrumontwikkeling	€ 293.000
 Lokale en regionale economie	€ 744.000
 Dienstverlening	€ 1.113.000
 Bestuur en Regionale samenwerking	€ 2.119.000
 Algemene middelen	€ 11.838.000
 Bestemming saldo	€ 114.000
 Onvoorzien	25.000

Leeswijzer

Inleiding

De inrichting van de programmabegroting wordt door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voorgeschreven en bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bestaat onder meer uit een totaaloverzicht van de baten en lasten, inzicht in en toelichting op de financiële positie van de gemeente.

Beleidsbegroting

Het door de raad vastgestelde programmaplan geeft de volgende programma-indeling:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur

Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

In elk programma wordt per thema inzicht gegeven in de te bereiken doelstellingen ("wat willen we bereiken"). Vervolgens wordt door middel van activiteiten ("wat gaan we daarvoor doen") aangegeven op welke wijze we ernaar streven deze doelstellingen te bereiken. Deze activiteiten hebben in 2024 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken waar geen verdere bijzonderheden over te vermelden zijn, net als vorig jaar, niet meer in de begroting opgenomen. De reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen zijn zo mogelijk wel benoemd.

Elk programma eindigt met de verplicht voorgeschreven beleidsindicatoren. Het gaat om gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens worden voornamelijk vanuit externe bronnen verkregen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl. De gegevens in deze Programmabegroting kunnen achterlopen op de gegevens van de genoemde site.

Elk programma wordt afgesloten met het financiële overzicht "Wat mag het kosten?" In dit overzicht staan per taakveld de baten en lasten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaalstellingen aan. Na de vier programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van elementen die in diverse programma's zijn opgenomen. Zoals de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen of verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen, het totaaloverzicht van de baten en lasten en de toelichting met inzicht in de financiële positie. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele baten en lasten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

De indeling van de beleidsbegroting is in de begroting 2025 gewijzigd. In het programma Leefomgeving is het thema Openbare ruimte en Duurzaamheid gesplitst naar 2 thema's. Zo ook in het programma Bedrijvigheid zijn de thema's Recreatie en toerisme en Erfgoed toegevoegd. Het wijzigen van deze thema-indeling heeft effect op de themastructuur van de financiële budgetten. De budgetwijzigingen die hieruit voortvloeien zullen middels een begrotingswijziging begin 2025 worden verwerkt in de begroting.

De plus en min tekens bij de bedragen in deze begroting kunnen als volgt worden verklaard:

- Uitgaven zijn positief (+) en Inkomsten negatief (-) opgenomen.
- Wijzigingen voor hogere uitgaven en lagere inkomsten zijn positief (+) opgenomen.
- Wijzigingen voor lagere uitgaven en hogere inkomsten zijn negatief (-) opgenomen.

De plus en min tekens sluiten aan bij de administratieve verwerking in de gebruikte financiële pakketten.

Programmaplan

Programma 1 Samenleven

De Maatschappelijke agenda is de kapstok van waaruit we werken. Eind 2024 is de Maatschappelijke agenda herijkt en geactualiseerd. Dit is onder meer gebeurd op basis van een "MAG-avond", bijna honderd inwoners, professionals, verenigingen, initiatiefnemers, ambtenaren, raadsleden en wethouders zijn met elkaar in gesprek gegaan over de Maatschappelijke agenda. Samen is gekeken of de huidige ambities nog de goede ambities zijn en vooral ook: hoe zorgen we samen dat die ambities gerealiseerd kunnen worden. Dit heeft geleid tot het bijstellen en aanscherpen van een aantal ambities en nieuwe activiteiten die zijn opgenomen in deze programmabegroting.

In 2025 wordt een monitor-instrument gepresenteerd voor de ambities in de Maatschappelijke agenda. Landelijke indicatoren worden gecombineerd met lokale data om te kunnen analyseren in hoeverre de verschillende ambities worden gerealiseerd.

We zien een aantal ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden naast de uitwerking van de (herijkte) Maatschappelijke agenda. Belangrijke accenten voor de komende jaren zijn normaliseren, bestaanszekerheid, kansgelijkheid en positieve gezondheid. Ook kijken we hoe onze Maatschappelijke Agenda bij kan dragen aan het uitvoeringsprogramma Duin- en Bollenstreek en visa versa.

Daarnaast hebben we te maken met toenemende vergrijzing, stijgende zorgkosten, financiële tekorten en met een toenemende krapte op de arbeidsmarkt, waardoor invullen van openstaande vacatures steeds lastiger wordt. Tevens vraagt de huidige maatschappij meer van de (inclusieve) samenleving en ligt polarisatie op de loer. Het vertrouwen in de overheid en in elkaar staat onder druk. We zien extra instroom van vluchtelingen en nieuwkomers wat nieuw werk met zich meebrengt binnen het programma Samenleven. Bijvoorbeeld bij de uitvoering van de wettelijke taken vanuit de Spreidingswet.

De Transformatie binnen de Jeugdzorg zet zich de komende jaren ook nog door. Kostenbeheersing en kwaliteitsverbetering zijn hierin speerpunten.

Als gevolg van steeds meer toename in de kosten moeten we er rekening mee gaan houden dat er regionale taakstellingen niet gerealiseerd kunnen gaan worden. Om dit tegen te gaan is er binnen Holland Rijnland besloten om een bestuurlijke Taskforce in te stellen.

Ook de komende jaren werken we verder aan het versterken van onze uitvoeringsorganisaties zoals Provalu en Voor Ieder 1.

Vitaliteit

Onze inwoners hebben gelijke kansen op een goede gezondheid van –9 maanden tot 100+

Gezondheid zien we als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Daarvoor is een gezonde leefstijl nodig: lichamelijk, mentaal en sociaal. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend en daarom willen we dit stimuleren. We willen dat alle inwoners gelijke kansen hebben op gezondheid, van jong tot oud. Een gezonde leefstijl is al op jonge leeftijd belangrijk, daar willen we een goede basis leggen. We hebben oog voor kwetsbare inwoners: door ouder worden, een beperking, uitsluiting of tegenslag in het leven. We stimuleren vooral beschermende en gezondheidsbevorderende factoren: zowel bij onze bewoners als hun omgeving. Daarnaast hebben we aandacht voor risico's en onderliggende problemen op sociaal en maatschappelijk vlak.

We zien cultuur als zuurstof van onze samenleving: zonder kunst en cultuur verstikt zij. Cultuur kan ons verbinden, raken, veranderen en verwonderen. Daarmee bevorderen we ook ontmoetingen en dus sociale cohesie.

We kiezen vitaliteit als eerste opgave omdat het de basis is voor de volgende opgaven en aansluit bij onze visie over meedoen en de kracht van onze inwoners.

Trends en ontwikkelingen

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

In Hillegom zijn we al langer op weg om de vitaliteit van inwoners integraal te benaderen. Het belang hiervan is op landelijk niveau nu ook erkend met het Gezond en Actief Leven Akkoord. In het GALA zijn gezamenlijk afspraken gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Daarmee bouwen we aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en sociale basis. De volgende hoofddoelen staan hier centraal:

- Terugdringen van gezondheidsachterstanden en Kansrijke start
- Een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten
- Versterken sociale basis
- Een gezonde leefstijl
- Versterken van de mentale weerbaarheid en gezondheid
- Vitaal ouder worden
- Regionale preventie infrastructuur

Om uitvoering te kunnen geven aan de doelen in het GALA komen er middelen naar gemeenten om aan de slag te gaan met verschillende programma's op het gebied van sport en bewegen, gezondheid en preventie en sociale basis. De programma's uit het GALA zijn onderdeel van de uitvoering van de Maatschappelijke Agenda.

Integraal Zorgakkoord (IZA)

Het Integraal Zorgakkoord heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Om dit te bereiken zijn afspraken gemaakt tussen het ministerie van VWS en een groot aantal partijen in de zorg. Voor het realiseren van de doelstellingen uit het IZA is er ook een werkprogramma voor de inzet van gemeenten. Er wordt een koppeling gemaakt met de bestaande werkstructuur tussen zorgverzekeraars en gemeenten, de (bestuurlijke) overleggen die hierover tussen VNG, ZN en VWS al plaatsvinden en de (bestuurlijke) afspraken die al zijn gemaakt over het toewerken naar een regionale preventie infrastructuur. Gemeenten in de zorgkantoorregio gaan samen met de preferente zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid aan de slag met het inrichten van de ketenaanpakken benoemd in het IZA. Dit zijn Kansrijke start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Obesitas en overgewicht bij kinderen, Welzijn op Recept en Valpreventie.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl
- De gezonde keuze is de makkelijke keuze
- We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag
- Iedereen kan laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar kennismaken en meedoen met diverse vormen van expressie en culturele uitingen

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We faciliteren inwoners om hun initiatieven mogelijk te maken.
A2	We monitoren en sturen op en rapporteren over de taken die zijn belegd bij de verschillende uitvoeringspartners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De gezonde keuze is de makkelijke keuze

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Met onze partners werken we aan het leefstijlakoord 'Healthy Hillegom'.
B2	We voeren het lokale plan van aanpak voor het 'Gezond en Actief Leven Akkoord' (GALA) uit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Het huidige voorzieningenniveau sluit aan op de behoefte van onze inwoners.
C2	We stimuleren bij het ontwikkelen van sportvoorzieningen het multifunctionele gebruik.
C3	Samen met onze partners realiseren en ondersteunen we sportieve routes in de openbare ruimte.
C4	In de omgevingsvisie staan onze doelen voor een gezonde leefomgeving..

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen en volwassenen kunnen kennismaken en meedoen met diverse vormen van expressie, culturele uitingen, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan cultuur.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Samen met onze culturele en maatschappelijke partners bieden wij onze inwoners een gevarieerd cultureel aanbod.
D2	Basisscholen kunnen deelnemen aan Programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028 en Verwonder om de Hoek. Wij gaan met de scholen in gesprek hoe dit laagdrempelig en lokaal vorm te geven.
D3	We starten op minimaal twee locaties met trajecten om te komen tot nieuwe beeldende kunst in de buitenruimte.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland	Sportsupport Sportfondsen Hillegom Stichting De Zanderij Sportaanbieders Sportservice Zuid-Holland Healthy Hillegom Culturele organisaties Cultuurhistorische verenigingen Stichting Cultuurbeleving Hillegom Welzijnskompas Welzijnskwartier Bibliotheek Zuid-Kennemerland Onderwijsinstellingen Cultuureducatiegroep Leiden Kunstgebouw The Pando Network Wijksamenwerkingsverband Hillegom Provincie Zuid-Holland Gemeenten Duin- en Bollenstreek

Zorg voor elkaar

Onze inwoners zijn actief onderdeel van hun buurt en kijken naar elkaar om

Gezamenlijke betrokkenheid van onze inwoners in de buurt is het uitgangspunt. Buurtbewoners helpen en steunen elkaar waar nodig. Door deze betrokkenheid versterken we de veerkracht, leefbaarheid en veiligheid van ons dorp en de samenleving. Dit is de kracht van Hillegom, die gelukkig een lange traditie kent van omkijken naar elkaar. Hulp van buurtbewoners gaat vooraf aan steun en hulp van de gemeente of zorgprofessionals, maar er is ook aandacht voor een goede samenwerking tussen deze partijen. We hebben oog voor de inspanningen van vrijwilligers, mantelzorgers en inwoners die zich eenzaam voelen. We streven naar een gevoel van saamhorigheid voor al onze inwoners, zodat iedereen zich uitgenodigd voelt om mee te doen, elkaar te ontmoeten en te helpen; van jong tot oud!

Trends en ontwikkelingen

Eenzaamheid

De gemeente heeft zich aangesloten bij de landelijke aanpak tegen eenzaamheid. Deze is verlengd en loopt ook komende jaren door. De werkgroep heeft zich doorontwikkeld tot inspiratiegroep en zet zich in voor verschillende groepen, waaronder jongeren, voor oplossingen, activiteiten en inspiratie om met elkaar - inwoners, ondernemers en verenigingen - de ervaren eenzaamheid te verminderen.

Mantelzorg

Er komt steeds meer druk op mantelzorgers door het beleid dat gericht is op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid en door ontwikkelingen als vergrijzing en groeiend personeelstekort in de zorg.

Vrijwilligers

Er is een verschuiving gaande in hoe inwoners aankijken tegen het doen van vrijwilligerswerk. Mensen overwegen of ze nog vrijwilligerswerk willen blijven doen en er komen nieuwe vrijwilligers bij. Het aantal vrijwilligers met een rugzakje neemt toe. Er is meer animo voor kortdurend en flexibel vrijwilligerswerk.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt
- Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen
- Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat
- Minder mensen voelen zich eenzaam
- De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans
- Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente
- Formele en informele zorg werken beter samen

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze contactfunctionaris en wijkavonden.
A2	We stimuleren samenwerkingen tussen inwoners, verenigingen en sociaal ondernemers in de wijk.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We faciliteren en stimuleren buurtwerk, gericht op elkaar kennen en naar elkaar omzien.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten outreachend jongerenwerk in.
C2	We zetten de ervaringen uit het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' in om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Minder mensen voelen zich eenzaam

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We voeren het plan 'Lokale aanpak eenzaamheid' uit in samenwerking met maatschappelijke partners en werken aan de doorontwikkeling van de aanpak van eenzaamheid.
D2	We faciliteren en stimuleren laagdrempelige ontmoeting. Daarbij maken we gebruik van (bestaande) buurtkamers en ontmoetingsplekken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We ondersteunen mantelzorgers met informatie en advies, begeleiding en hulp op maat via de Adempauzeregeling.
E2	We werken samen met het zorgkantoor, zorgorganisaties en andere gemeenten om de mogelijkheden voor respijtzorg verder te verbeteren.
E3	We bevorderen signalering, doorverwijzing en aandacht voor mantelzorgers bij maatschappelijke partners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We waarderen mantelzorgers met het mantelzorgcompliment.
F2	We werken aan een actieve participatie van mantelzorgers bij de beleidscyclus.
F3	We waarderen vrijwilligers door het uitreiken van vrijwilligersprijzen.
F4	We zorgen voor begeleiding naar vrijwilligerswerk en ondersteunen vrijwilligersorganisaties. We verbinden vraag en aanbod.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Formele en informele zorg werken beter samen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We stimuleren domeinoverstijgende samenwerking en brengen partijen bij elkaar.
G2	We ondersteunen en stimuleren initiatieven om informele zorg te normaliseren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Welzijnskompas Welzijnskwartier Huisartsen Instanties Maatschappelijke Zorg Maatschappelijke organisaties

Werk en inkomen

Onze inwoners hebben voldoende middelen voor hun levensonderhoud en om mee te kunnen doen

We vinden het belangrijk dat onze inwoners in hun levensonderhoud kunnen voorzien om mee te kunnen doen in onze samenleving. De meeste inwoners werken en redden zich goed. Sommige inwoners hebben de hulp nodig van de gemeente om te voorkomen dat werkloosheid of armoede, leiden tot zorgen over inkomen, schulden en sociale uitsluiting. We willen dat de kinderen in gezinnen met (dreigende) armoede veilig opgroeien, gelijke kansen krijgen en op tijd gezien worden, bijvoorbeeld in het onderwijs. We weten dat lang geldzorgen hebben leidt tot chronische stress, gezondheidsproblemen en dus minder denk- en doe- vermogen. Daardoor wordt meedoen aan de samenleving en het oplossen van problemen nog moeilijker. Informatie en hulp moet daarom makkelijk toegankelijk zijn. Een vraag om hulp vereist een integraal plan op maat. Bestaanszekerheid als basis maakt de inzet op de andere opgaven van deze agenda effectiever.

Trends en ontwikkelingen

Doorontwikkeling Provalu naar sociaal ontwikkelbedrijf

De doelgroep is in de afgelopen jaren veranderd en vraagt om andere dienstverlening. Daarom is een Toekomstvisie voor Provalu opgesteld richting 2030, waarin is aangegeven dat Provalu zal veranderen richting een sociaal ontwikkelbedrijf. Het implementatieplan hiervoor wordt in 2024 opgesteld.

Vroegsignalering

Nog steeds sluiten nieuwe partners zich aan bij de vroegsignalering. Dit geeft een groter bereik en betekent automatisch een stijging in het aantal signalen. Vroegsignalering is daarmee een belangrijk instrument om in een zo vroeg mogelijk stadium inwoners te bereiken met (dreigende) schuldenproblematiek.

Bibliotheek

Het kabinet wil dat elke gemeente een volwaardige bibliotheek heeft. Gemeenten krijgen daarvoor extra geld en vanaf 2025 ook een wettelijke taak (zorgplicht).

De bibliotheek speelt een belangrijke rol bij het realiseren van verschillende ambities in de Maatschappelijke agenda. In dat kader is het van belang dat de bibliotheek in het centrum van Hillegom terecht komt.

Wettelijke schuldsanering

In 2023 is de wettelijke aflosperiode bij schuldsaneringstrajecten (Wsnp) verkort van 36 naar 18 maanden. Dit betekent dat inwoners sneller schuldenvrij zijn en weer mee kunnen doen. Het verkorten van de termijn heeft als gevolg dat het inzetten op nazorg en begeleiding nog belangrijker wordt.

Integrale verordening sociaal domein

Om het maatwerk en de menselijke maat nog beter mogelijk te maken werken we in 2024, samen met de gemeente Noordwijk, aan een integrale verordening sociaal domein. De nieuwe verordening zal circa 15

bestaande verordeningen bundelen, zoals de verordeningen voor jeugdhulp, Wmo, participatie en schulddienstverlening. Professionals van Voor Ieder 1 en de ISD zullen deze verordening gaan gebruiken.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien
- Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen
- Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief
- Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af
- Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af
- Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving
- Statushouders integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We starten met de implementatie van de meerjarenvisie Provalu.
A2	We starten met de ontwikkeling van Werkcentrum Holland Rijnland.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We starten met Lekker Fit voor sociale activering en versterken van de basisvaardigheden.
B2	We zorgen voor een voldoende en volwaardige bibliotheek, waar inwoners kunnen lezen, leren, ontwikkelen, ontmoeten en in aanraking komen met cultuur.
B3	Met het Taalpact zorgen we ervoor dat organisaties en hulpverleners laaggeletterdheid signaleren en doorverwijzen naar taalonderwijs.
B4	We bieden formeel en informeel taalonderwijs aan voor inwoners met laaggeletterdheid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We maken de minimaregelingen beter vindbaar en het aanvraagproces eenvoudiger.
C2	We brengen de minimaregelingen onder de aandacht in het netwerk en via communicatiecampagnes.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We zetten erop in om het bereik van de minimaregelingen te vergroten, waardoor het besteedbaar inkomen toeneemt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We signaleren problematische schulden bij inwoners zo vroeg mogelijk.
E2	We bieden laagdrempelige en passende schuldhulpverlening.
E3	We zetten extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren. Als er al schulden zijn bieden we hulpverlening die aansluit bij de leefwereld van jongeren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan sport en cultuur.
F2	Voor inwoners met weinig geld zijn er regelingen voor noodzakelijke kosten om te kunnen meedoen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel Nieuwkomers integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We bieden taalonderwijs aan statushouders. Voor iedere statushouder zetten we een passende leerroute in.
G2	We begeleiden zo veel mogelijk statushouders naar de arbeidsmarkt. Deze module bestaat uit een theoretisch deel en een praktijk deel.
G3	VluchtelingenWerk zorgt voor goede maatschappelijke begeleiding. Op die manier zorgen we dat zoveel mogelijk statushouders meedoen aan alle onderdelen van de samenleving.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Maregroep Maatschappelijk middenveld Maatschappelijke organisaties

Opgroeien en opvoeden

Onze kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving en ouders en opvoeders voelen zich gesteund als dat nodig is

De jeugd heeft de toekomst en daarom willen we dat onze jonge inwoners, de kinderen, opgroeien in een gezonde en veilige omgeving in Hillegom. We vinden het belangrijk dat ouders, met hun sociale omgeving, hun kinderen opvoeden. Opvoeden is soms pittig: dat is normaal en soms is ondersteuning nodig voor ouders die overbelast zijn en bij wie het niet goed gaat. In sommige gezinnen zijn problemen op meerdere levensgebieden, dan bieden we een integrale aanpak. Dit is van belang voor het doorbreken van generatie op generatie problematiek en voor gelijke ontwikkelingskansen van kinderen. Hulp en ondersteuning voor kinderen en ouders, is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. We hebben oog voor kinderen die het thuis, op school of in de wijk moeilijk hebben en minder goed mee kunnen doen, bijvoorbeeld door spanningen over armoede, schulden, scheiding van ouders of zich buitengesloten voelen. Het nieuwe nationale gezondheidsbeleid geeft aandacht aan het verlagen van deze spanningen in het dagelijks leven van kinderen en jongvolwassenen. Door deze agenda dragen wij hier aan bij. Zodat kinderen zich dagelijks op hun gemak voelen en worden uitgedaagd om gezond te bewegen en sociaal mee te doen en te leren.

Trends en ontwikkelingen

Versterken van preventief aanbod

Ook in 2025 bekijken we de mogelijkheden om het preventief aanbod te versterken. We bekijken welke laagdrempelige interventies een aanvulling zijn op het bestaande aanbod. De samenhang met aanpalende domeinen verstevigen we, zoals het onderwijs, armoedebeleid en gezondheidsbeleid.

Druk op de jeugdzorg

In de regio wordt gewerkt aan bezuinigingsmaatregelen om de jeugdzorg betaalbaar te houden voor inwoners die het echt nodig hebben. Daarbij wordt een link gelegd met de bezuinigingsmaatregelen die gepaard gaan met de Hervormingsagenda jeugd.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Ouders zijn - samen met hun netwerk - voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kind
- Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving
- Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd
- Kinderen en gezinnen die dat nodig hebben helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Ouders zijn samen met hun netwerk voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kind

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We stimuleren maatschappelijke partners om met de inwoner het gesprek te voeren over de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden, het gezin en netwerk en voorliggende voorzieningen. Er wordt gewerkt vanuit het principe zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig.
A2	Via laagdrempelige interventies, zoals Stevig Ouderschap, Nu Zwanger en Reset, ondersteunen we kwetsbare ouders in de eerste fase van het ouderschap.
A3	We faciliteren laagdrempelige cursussen en bijeenkomsten voor ouders om hen te versterken in hun opvoedersrol en onderlinge steun te stimuleren.
A4	We ontwikkelen een collectief aanbod gericht op scheidingssituaties om het aantal vechtscheidingen te verminderen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten met onze partners in op een sterke sociale basis en een effectief preventief jeugdbeleid. Dat doen we door in netwerkoverleggen 0-2 (Kansrijke Start), 2-12 en 12+ op basis van data en signalen uit de praktijk te komen tot actielijnen. We werken hierbij met het kwaliteitskompas.
B2	Het jongerenwerk stimuleert en helpt jongeren om positieve sociale contacten aan te gaan en te onderhouden.
B3	We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen, via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de ontwikkelagenda Duin- en Bollenstreek 2024-2028 uit, gericht op het versterken van de pedagogische basis. De speerpunten hierin zijn welbevinden en preventie, jeugdhulpverlening in de ondersteuningsstructuur van het onderwijs, doorgaande lijnen, inclusieve onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer. De acties pakken we op in werkgroepen zowel op Duin- en Bollenstreek niveau als lokaal, bijvoorbeeld via de Lokale Educatie Agenda (LEA). Als onderwijs en jeugdhulp trekken we samen op. De voortgang volgen we via het tweejaarlijkse regionale Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) voor bestuurders van gemeenten en samenwerkingsverbanden PO en VO en via een jaarlijkse werkconferentie.
C2	Tweemaal per jaar organiseren we een lokaal Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) met de gemeente, schoolbesturen uit het funderend onderwijs en kinderopvangorganisaties. De daaronder hangende uitvoerende samenwerkingsstructuur bestaat uit LEA werkgroepen waaraan verschillende partners uit het veld zoals onder meer de jeugdverpleegkundige, pedagogisch medewerker en onderwijspersoneel deelnemen. De actielijnen vanuit het preventienetwerk nemen we mee in de afspraken en aanpak.
C3	In de regio werken we samen om voortijdig schoolverlaten te verminderen.
C4	We bevorderen de onderwijskansen van alle kinderen door programma's zoals Voorleesexpress en Boekstart.
C5	We versterken het aanbod van voorschoolse educatie (VE) voor alle kinderen met een ontwikkelachterstand.
C6	We stimuleren de taalontwikkeling van nieuwkomers in het basis- en voortgezet onderwijs door het regionaal aanbieden van nieuwkomersonderwijs.
C7	We organiseren leerlingen- en jeugdhulpvervoer voor kinderen waarbij ouders dit redelijkerwijs niet zelf kunnen organiseren. We stimuleren kinderen die gebruik maken van het taxivervoer om, wanneer dat kan, zelfstandig naar school te reizen.
C8	We implementeren de nieuwe aanbesteding leerlingen- en jeugdhulpvervoer.
C9	We faciliteren en stimuleren het ondernemen van (sport) activiteiten in de vrije tijd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De kwetsbare kinderen en gezinnen helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We faciliteren Voor ieder 1 die inwoners begeleidt naar zelfredzaamheid, verwijst indien nodig en regie voert op complexe hulpvragen.
D2	We volgen de principes van Stevige Lokale Teams en organiseren de toegangsorganisatie en de nieuwe meerjarenopdracht op basis van de Hervormingsagenda en het Toekomstscenario Kind en gezinsbescherming.
D3	We bemiddelen in de jeugdhulpvraagstukken bij de huisarts door inzet van de Praktijk Ondersteuner Huisarts Jeugd (POH-J) en voeren toenaderingsgesprekken met huisartsen en wijksamenwerkingsverbanden.
D4	De aanbieders van specialistische jeugdhulp, Service Organisatie Zorg, het regionaal programma jeugdhulp en de lokale toegang werken aan collectief, normaliserend en beschikbaar aanbod. Daarnaast werken samenwerkingsverbanden onderwijs en jeugdhulp samen in het versterken van het continuüm onderwijs-jeugdhulp.
D5	We maken fundamentele keuzes rond de inrichting van het stelsel van jeugdhulp om passende hulp te kunnen bieden op een financieel houdbare wijze. Dit omvat onder meer de reikwijdte van jeugdhulp, inkoop en sturing op jeugdhulp.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Onderwijs Bibliotheek Voor ieder 1 Politie Sportsupport Sportfondsen Hillegom Stichting De Zanderij Sportaanbieders Sportservice Zuid-Holland Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs Schoolbesturen CJG Kinderopvangorganisaties

Thuis als basis

Onze inwoners wonen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis

Thuis voelen is van belang voor al onze inwoners. Door landelijk beleid en maatschappelijke ontwikkelingen blijven kwetsbare inwoners langer thuis wonen. Dit geldt ook voor kwetsbare jonge of volwassen inwoners en inwoners met sociale of psychische problematiek. Ook als zij zorg nodig hebben. Veel inwoners willen ook graag langer thuis wonen, zodat ze dichtbij voorzieningen en hun netwerk wonen. Hierbij zijn mantelzorg, respijtzorg, elkaar ontmoeten en sociale veiligheid van belang.

Trends en ontwikkelingen

Langer thuis wonen wringt steeds meer

Het rijksbeleid is erop gericht dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. Door diverse ontwikkelingen komt daar steeds meer druk op te liggen. Zoals de dubbele vergrijzing, de toename van mensen met dementie, de krapte op de woningmarkt, een toenemend tekort aan zorgpersoneel, de druk op mantelzorgers, toenemende eenzaamheid en de stijgende zorgkosten.

Ambitieovereenkomst Wonen, Welzijn en Zorg

Sinds begin 2021 is de gemeente bezig met betrokken partners om nauwer samen te werken in de Ambitieovereenkomst wonen + welzijn + zorg HLT.

HLT-breed is gestart met een data-analyse om de opgaven in beeld te brengen, onder meer via regiobijeenkomsten met onze maatschappelijke partners. Op basis daarvan is in beeld gebracht welke thema's in Hillegom spelen. Denk hierbij aan de vergrijzing, de krapte op de woningmarkt, de personeelstekorten en oplopende zorgkosten.

De opgaven vragen een visie en andere manier van samenwerking. De gemeenten Teylingen, Lisse en Hillegom en meer dan twintig betrokken partners hebben daarom gezamenlijk een visie op de toekomst van wonen, welzijn en zorg opgesteld. Die staat in de Ambitieovereenkomst wonen + welzijn+ zorg HLT. Betrokken, betekenisvol en vitaal ouder worden. Deze overeenkomst is 14 november 2022 ondertekend.

De nieuwe samenwerking en nieuwe aanpak vragen om middelen om gezamenlijke interventies uit te kunnen voeren.

Ontmoetingsplek "het Stekkie"

In samenwerking met de HOZO is in mei 2024 de laagdrempelige open inloop/ ontmoetingsplek "het Stekkie" geopend.

Deze laagdrempelige ontmoetingsplek draagt bij aan de doelstelling om voor inwoners met behoefte aan ondersteuning, meer passende algemene voorzieningen te ontwikkelen. Door o.a. de toenemende vergrijzing wordt het aantal inwoners wat een beroep doet op maatwerk of algemene voorzieningen groter.

Maatwerkvoorzieningen worden geïndiceerd door de ISD. De kosten voor maatwerkvoorzieningen zijn over het algemeen hoger dan algemene voorzieningen. Door het bieden van passende algemene voorzieningen zetten we in opdat de groei van maatwerkvoorzieningen minder snel gaat en de stijging van de Wmo-kosten wordt geremd. Samen met de ISD Bollenstreek monitoren we of de ontwikkeling van de algemene voorziening "het Stekkie" bijdraagt aan een minder snelle groei van de maatvoorzieningen en of daar een financiële vertaalslag in te maken is.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?	
•	De leefomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen
•	Er is voldoende toegankelijk aanbod verspreid over de wijken/kernen, gericht op ontmoeting, daginvulling en vervoer er naartoe
•	Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen
•	Er zijn voldoende woonplekken voor specifieke doelgroepen die vragen om wonen met zorg
•	Iedereen heeft een dak boven het hoofd

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De woonomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitsomschrijving
A1	We zetten in op een goed werkende zorg- en veiligheidsketen met goede samenwerking tussen de verschillende partners.
A2	We werken preventief aan een veilige omgeving door het vroegtijdig signaleren van overlast en zorgen.
A3	Inwoners met zorgen over anderen of over de omgeving kunnen dit eenvoudig melden. We behandelen deze meldingen zorgvuldig.
A4	We faciliteren proactief inwonersinitiatieven met als doel om deze door de inwoners /buurt zelf duurzaam/structureel voort te zetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Er is voldoende aanbod verspreid over de wijken/kernen gericht op ontmoeting, dag invulling en vervoer er naartoe

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We realiseren samen met netwerkpartners passende ontmoetingsplekken in de wijk.
B2	We werken aan een fijnmazig netwerk van vrijwillig vervoer
B3	We zorgen voor een goede vindbaarheid en toegankelijkheid van het aanbod.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten in op het vergroten van zelforganisatie en zelfregie wat betreft het langer thuis blijven wonen.
C2	We zetten in op passende woningen voor elke doelgroep. Bij zorgbehoefte maken we samen met de inwoner een afweging over aanpassingen aan de woning of de keuze voor een andere woning die past bij de behoefte.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Iedereen heeft een dak boven het hoofd.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Om dak – en thuisloosheid onder inwoners te voorkomen werken we met het preventieprogramma dak- en thuisloosheid.
D2	We werken naar een evenwichtig vraag en aanbod binnen de maatschappelijke opvang binnen de Duin- en Bollenstreek voor inwoners die dak- en thuisloos zijn.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	WelzijnsKompas WelzijnsKwartier Huisartsen Voor ieder 1 Maatschappelijk middenveld Politie Instanties Maatschappelijke Zorg Maatschappelijke organisaties CJG Kinderopvangorganisaties

Passende ondersteuning

Onze inwoners zijn in staat zichzelf te redden en kunnen rekenen op hulp als ze dat nodig hebben

Dit is onze laatste opgave van de Maatschappelijke agenda. We hebben uitgelegd dat de gemeente (pas) ondersteunt als dat nodig is, daarover gaat deze laatste opgave. Als kwetsbare inwoners met eigen kracht of hulp van hun familie en netwerk er niet uitkomen, bieden we natuurlijk hulp en steun. Werk en inkomen, steun bij opgroeien kwamen eerder al aan bod. Deze laatste opgave gaat over de weg vinden naar hulp en een laagdrempelige, integrale toegang. Die weg moet laagdrempelig, duidelijk en snel zijn. Eenvoudige vragen moeten snel en simpel worden afgehandeld. Bij complexe vragen denken we samen met de inwoner na over wat een passend antwoord is en wie daaraan kan bijdragen. Het is nodig dat (verwijs)systemen goed samen werken zodat onze inwoners niet steeds opnieuw hun verhaal of hulpvraag hoeven te vertellen. De gemeente biedt ondersteuning door algemene en individuele Wmo voorzieningen en werkt samen met gespecialiseerde hulp als dat nodig is. Hulp en ondersteuning is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. Waar mogelijk worden inwoners geholpen om uiteindelijk (weer) zelfstandig, of met hulp van hun netwerk/de samenleving, zichzelf te redden.

Trends en ontwikkelingen

De organisaties die actief zijn in deze opgave hebben, door de huidige arbeidsmarkt, vaak moeite vacatures te vervullen. Dit vraagt om extra aandacht. Uiteraard is het uitgangspunt om de ambities te gaan realiseren, maar door de krapte op de arbeidsmarkt willen wij wel dit knelpunt signaleren omdat het mogelijk consequenties kan hebben voor de haalbaarheid.

In de Maatschappelijke agenda Hillegom: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben komen op de juiste plek terecht
- Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar
- Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben komen op de juiste plek terecht

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zorgen voor laagdrempelige en passende ondersteuning voor zorg, welzijn en financiën.
A2	We bouwen verder aan goede (afwegings)kaders zodat inwoners niet onnodig of te dure hulp krijgen.
A3	We werken aan goede verwijsprocessen voor ondersteuning bij zorg, welzijn en financiën.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We gaan verder met het ontwikkelen van collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
B2	We bieden onafhankelijke cliëntondersteuning aan voor inwoners die dit nodig hebben.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de regiovisie voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling uit.
C2	We bevorderen de samenwerking tussen Veilig Thuis en het lokale team bij de overdracht van meldingen van huiselijk geweld.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Huisartsen Onderwijs Voor ieder 1 Maregroep Maatschappelijk middenveld Politie Instanties Maatschappelijke Zorg Maatschappelijke organisaties Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording).

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 74 jaar	465	483,8	A	A	2023 714,7	LISA
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	4	nb**	B	B	2022: 6	CBS
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolkingen t.o.v. de beroepsbevolking	74,2	75,5	C	C	2023:73,1	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1	nb**	D	D	2021: 2	CBS

Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	190	180	E	E	2023: 340	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 74 jaar	60	60	F	F	2023: 122	CBS
Jongeren met delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1	nb**	G	G	2022: 1	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	17	16,5	H	H	2023: 13,5	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9	0,8	I	I	2023: 1,1	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,3	0,3	J	J	2022: 0,3 %	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	630	600	K	K	2023:700	GMSD

A: In samenwerking met diverse partners binnen de arbeidsmarktregio Holland Rijnland werken we aan het snel en doeltreffend verbinden van vraag en aanbod aan elkaar.

B: Streven is ervoor te zorgen dat kinderen door de inzet van voorzieningen vanuit o.a. bijstand en minimabeleid kunnen meedoen in de samenleving.

C: Streven is het hoge niveau van arbeidsparticipatie vast te houden en verder omhoog te brengen door inwoners met en zonder arbeidsbeperking de mogelijkheid te bieden zich (door) te ontwikkelen en onbenut arbeidspotentieel in kaart te brengen en (terug) te verleiden naar werk.

D: Het jongerenpunt zet zich in tegen jeugdwerkloosheid van jongeren zonder werk en/of startkwalificatie, door goed en laagdrempelig vindbaar en toegankelijk te zijn en daarnaast deze jongeren actief te benaderen. Streven is hen (terug) naar werk en/of opleiding te begeleiden.

E: De ontwikkeling van personen in de bijstand komt mede voort uit autonome (landelijke) ontwikkelingen. Streven is deze terug te dringen door de inzet van sociale activering en zodra er sprake is van arbeidsvermogen, actieve bemiddeling naar het sociaal ontwikkelbedrijf.

F: Streven is om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt via diverse ontwikkeltrajecten toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Het sociaal ontwikkelbedrijf bedrijf geeft hier samen met de sociale dienst en het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland invulling aan.

G: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jongeren streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

H: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroegsignalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen. Vooral de huisarts verwijst veel door naar jeugdhulp, met name naar ggz. De praktijkondersteuner Jeugd huisarts (POH Jeugd ggz) is een belangrijk middel om deze doorverwijzingen te verminderen.

I: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

J: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen die in aanraking komen met de politie, waardoor het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel afneemt.

K: Samen met inwoners bekijken we welke beperkingen deze ondervindt. Met de inwoner wordt onderzocht in welke mate deze in staat is om zelf oplossingen te vinden voor die beperkingen. Dit kan door het inschakelen van het eigen netwerk (familie, vrienden, kennissen, kerk, vereniging etc.) en algemene voorzieningen die in de omgeving aanwezig zijn. Is de conclusie dat de beperkingen niet zelf op te lossen zijn, dan wordt onderzocht of een maatwerkarrangement de oplossing is.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan.

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Toelichting indicator Lopende re-integratie-voorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden

toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

* voorlopige cijfers

** nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Raelsatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school.	2,7	4,5	L	L	2023: 6,3	DUO
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is.	14	13	L	L	2023: 27	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,1	2,3	L	L	2022: 2,4	DUO

L: Onze ambitie is in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp leerlingen optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en vsv'ers verder terug te dringen

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatie plichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

*nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2022	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Sporters	Percentage niet sporters	45,8	nb*	-	-	-	2022: 46,4	Gezondheids enquete (CBS, RIVM)

Toelichting indicator Niet sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Kaderstellende stukken

- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)
- [Verordening Leerlingenvervoer](#)
- [Ontwikkelagenda onderwijs-jeugdhulp D&B](#)
- [Sport- en beweegnota 2017-2020](#)
- [Nota Volksgezondheid 2018-2022](#)
- [Kadernota WMO Bollen5 2015-2018](#)
- [Transformatieagenda WMO en haar omgeving \(2017-2018\)](#)
- [Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd](#)
- [Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019](#)
- [Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek](#)
- [Armoedebeleid Hillegom, een stevig fundament, 2019-2022](#)
- [Doelenboom mantelzorg](#)
- [Verordening maatschappelijke ondersteuning](#)
- [Verordeningen Participatiewet](#)
- [Verordening Jeugdhulp 2015](#)
- [Algemene subsidieverordening Hillegom 2017](#)
- [Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek](#)
- [Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp](#)
- [Maatschappelijke agenda](#)
- [Cultuurnota 2017-2020](#)
- [Kunstwerkbeleid 2015-2019](#)
- [Nota: Cultuur creëert en verbindt! 2017-2020](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema 1. Vitaliteit						
Sportaccommodaties	954	807	856	914	914	914
Sportbeleid en activering	714	697	810	796	796	796
Volksgesondheid	1.519	1.921	1.986	1.916	1.863	1.863
Totaal 1. Vitaliteit	3.187	3.425	3.652	3.626	3.573	3.573
Thema 2. Talentontwikkeling						
Onderwijshuisvesting	1.087	1.160	1.099	1.350	1.749	1.621
Media	537	533	597	597	597	597
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	389	641	584	584	584	584
Cultureel erfgoed	90	71	74	74	74	74
Openbaar basisonderwijs	122	110	110	110	110	110
Totaal 2. Talentontwikkeling	2.225	2.515	2.464	2.715	3.114	2.986
Thema 3. Zorg voor elkaar						
Samenkracht en burgerparticipatie	962	1.522	1.402	1.400	1.400	1.400
Totaal 3. Zorg voor elkaar	962	1.522	1.402	1.400	1.400	1.400
Thema 4. Werk en inkomen						
Arbeidsparticipatie	280	363	411	459	469	469
Inkomensregelingen	6.976	6.467	6.572	6.572	6.572	6.572
WSW en beschut werk	1.856	2.082	2.031	2.025	1.935	1.934
Totaal 4. Werk en inkomen	9.112	8.912	9.014	9.056	8.976	8.975
Thema 5. Opvoeden en opgroeien						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.251	1.230	1.268	1.187	1.187	1.187
Samenkracht en burgerparticipatie	714	471	589	589	589	589
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.303	1.626	1.689	1.689	1.689	1.689
Maatwerkdienstverlening 18-		26	301	301	301	301
Jeugdhulp dagbesteding	882	1.071	1.063	1.041	1.029	1.029
Gesloten plaatsing	159	208	192	186	183	183
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	1.498	1.621	1.638	1.588	1.563	1.563
Jeugdhulp met verblijf overig	573	734	729	705	693	693
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	44	-11	30	30	29	29

Jeugdhulp behandeling	103	87	87	84	83	83
Jeugdhulp zonder verblijf overig	72	71	66	62	60	60
Pleegzorg	142	138	132	127	125	125
Gezinsgericht	208	109	103	100	98	98
Jeugdhulp begeleiding	1.332	1.510	1.518	1.485	1.468	1.468
Jeugdbescherming	235	303	286	275	269	269
Jeugdreclassering	36	36	38	36	35	35
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	8.552	9.230	9.729	9.485	9.401	9.401

Thema 6. Thuiswonen

Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	90	49	58	58	58	58
Beschermd wonen (WMO)	303	417	492	492	492	492
Totaal 6. Thuiswonen	393	466	550	550	550	550

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	3.038	3.391	1.238	1.238	1.095	1.095
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	310	337	336	336	336	336
Maatwerkdienstverlening 18+		17	18	18	18	18
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	231	604	636	635	635	635
Hulp bij het huishouden (WMO)	2.024	2.201	2.336	2.336	2.336	2.336
Begeleiding (WMO)	1.773	1.874	1.961	1.961	1.961	1.961
Dagbesteding (WMO)	631	666	692	692	692	692
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	450	477	484	484	484	484
Totaal 7. Hulp bij meedoen	8.457	9.567	7.701	7.700	7.557	7.557
Totaal lasten	32.888	35.637	34.512	34.532	34.571	34.442

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	-542	-379	-365	-365	-365	-365
Sportbeleid en activering	-154	-132	-132	-125	-125	-125
Volksgezondheid	-266	-275	-254	-187	-135	-135
Totaal 1. Vitaliteit	-962	-786	-751	-677	-625	-625

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	-271	-119	-123	-123	-123	-123
Media	-21	-42				
Totaal 2. Talentontwikkeling	-292	-161	-123	-123	-123	-123

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	-10	-38	-13	-12	-12	-12
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-10	-38	-13	-12	-12	-12

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	-4.273	-4.251	-4.841	-4.841	-4.841	-4.841
Totaal 4. Werk en inkomen	-4.273	-4.251	-4.841	-4.841	-4.841	-4.841

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-538	-332	-332	-250	-250	-250
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-538	-332	-332	-250	-250	-250

Thema 6. Thuiswonen

Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-82	-95	-95	-91	-91	-91
Beschermd wonen (WMO)	-857	-632	-632	-632	-632	-632
Totaal 6. Thuiswonen	-939	-727	-727	-723	-723	-723

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-3.829	-2.428	-471	-471	-446	-446
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	108					
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-3.721	-2.428	-471	-471	-446	-446
Totaal baten	-10.735	-8.723	-7.258	-7.097	-7.020	-7.020
Saldo van baten en lasten	22.154	26.914	27.253	27.437	27.554	27.425

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	1.600	723	456	386	95	95
Onttrekkingen reserves	-1.499	-1.143	-511	-503	-212	-212
Totaal reserves	101	-420	-55	-117	-117	-117
Saldo na resultaatbestemming	22.253	26.496	27.198	27.318	27.436	27.307

Programma 2 Leefomgeving

In 2018 is in Hillegom de visie "Heerlijk Hillegom, Duurzame (proef)tuin van Holland vastgesteld. Hillegom hoorde daarmee bij de koplopers met het opstellen van een omgevingsvisie. De omgevingsvisie is in participatie met een brede groep belanghebbenden opgesteld.

Om te zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving in Hillegom, actualiseren we de omgevingsvisie regelmatig.

De omgevingsvisie is de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van mobiliteit, wonen, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte, duurzaamheid zijn in de paragrafen van programma 2 (Leefomgeving) uitgewerkt. Er wordt binnenkort gestart met de actualisering van de Omgevingsvisie.

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet ingegaan. De bestaande bestemmingsplannen zijn hierbij automatisch omgezet naar een tijdelijk Omgevingsplan. Er wordt hard gewerkt aan het definitieve Omgevingsplan voor Hillegom.

Duurzaamheid als leidend principe

De ambitie van Hillegom is om in 2050 volledig energieneutraal en klimaatneutraal te zijn. Sinds 2018 hebben we een programma Duurzaamheid voor de fysieke leefomgeving ingericht. Deze is geëvalueerd en een vervolg Programma Duurzaamheid is ingericht. Duurzaamheid als leidend principe betekent echter dat er meer nodig is.

In de omgevingsvisie is aangegeven dat we denken en handelen vanuit de drie P's (People, Planet, Profit), waardoor sociale duurzaamheid, fysieke duurzaamheid en economische duurzaamheid samenkomen. Voor alle werkzaamheden binnen het programma Leefomgeving geldt dat we kansen signaleren en ernaar streven een duurzame bijdrage te leveren.

Ja, mits principe bij initiatieven

Een belangrijk deel van de werkzaamheden die binnen het fysieke domein uitvoeren, hebben te maken met initiatieven van inwoners of ondernemers. Bijvoorbeeld door de aanvraag van een omgevingsvergunning of het indienen van een principeverzoek. Wij werken met de omgevingsvisie op basis van het ja, mits principe. Dit betekent dat een initiatief mogelijk is als er een bijdrage geleverd wordt aan de ambities van de omgevingsvisie.

Integraal werken

Bij ruimtelijke procedures zijn vaak meerdere disciplines betrokken. Een bouwproject heeft bijvoorbeeld gevolgen voor bereikbaarheid en parkeren. Om te zorgen voor een integrale afweging werken we met intaketafels. Hier bespreken we plannen, zodat de initiatiefnemer een integraal advies krijgt. Alle beleidsterreinen, planvorming en vergunningen leveren hieraan een bijdrage.

Regionale samenwerking

Binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek werken we samen met onze buurgemeenten aan het bereiken van onze gezamenlijke doelstellingen voor de leefomgeving. Dat doen we bijvoorbeeld op het gebied van wonen, landelijk gebied en duurzame greenport, mobiliteit, RES, warmte en economie en brede welvaart o.a. via de Regionale Investeringsagenda (RIA) Holland Rijnland. Naast de activiteiten zoals benoemd in de paragrafen leveren we een bijdrage door actief deel te nemen aan gezamenlijke overleggen en bijeenkomsten (ambtelijk en bestuurlijk).

Aandacht voor inwoners, ondernemers en de raad

Binnen het fysieke domein werken we indien mogelijk van buiten naar binnen. Dat betekent dat we vragen van inwoners en ondernemers zo snel mogelijk willen beantwoorden. Onze bedrijfscontactfunctionarissen en wijkcontactfunctionarissen zijn de vooruitgeschoven post van de gemeente. Voor de inhoudelijke beantwoording van vragen, stelt elk team werkzaam binnen het fysieke domein capaciteit beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de beantwoording van schriftelijke en technische vragen uit de raad.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren.

Vergunningverlening en het beheer van de Buitenruimte zijn daar voorbeelden van. Er wordt jaarlijks een inschatting gemaakt van het aantal verwachte vergunningaanvragen. Dit aantal kan in de praktijk echter sterk

fluctueren en is bijvoorbeeld afhankelijk van ontwikkelingen rond woningbouw- en infrastructurele projecten. Maar bijvoorbeeld ook het digitaal ter beschikking stellen van data of het tijdig reageren op verzoeken die in het kader van de Wet open overheid gedaan worden.

Openbare orde en veiligheid

Veiligheidsbeleid

We willen dat Hillegom een veilige plaats is om te wonen, leven, werken en recreëren. Dat bereiken we door de sociale en fysieke veiligheid te verbeteren en onze wettelijke verplichte veiligheidstaken uit te voeren. Samenwerking met inwoners, ondernemers en ketenpartners is en blijft daarin essentieel. Door samenwerking komen we tot duurzame oplossingen. We willen weten wat er speelt, we gaan met elkaar in gesprek en kiezen samen voor een aanpak. De gemeente voert hierin regie met het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2024-2027. Het IVB bevat de kaders, strategische uitgangspunten, prioriteiten en de hoofdlijnen van de aanpak. Deze vertalen we in het Veiligheidsjaarplan naar concrete maatregelen. Dit plan voeren we uit samen met onze partners, inwoners en ondernemers.

In 2024 zijn de prioriteiten op het gebied van veiligheid voor de periode 2024 -2027 vastgesteld in het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027. De prioriteiten voor deze periode zijn Jeugd en veiligheid, Georganiseerde ondermijnende criminaliteit, Zorg en veiligheid en Digitale veiligheid. We continueren het bestaande beleid en brengen jaarlijks in het Veiligheidsjaarplan focus aan binnen de prioriteiten en andere veiligheidsthema's.

Naast deze prioriteiten blijft er aandacht voor misdrijven als woninginbraak en fietsendiefstal, maar ook verkeersveiligheid. Het thema veiligheid krijgt een steeds prominentere en omvangrijkere rol op de gemeentelijke agenda. Daarbij groeit de verantwoordelijkheid van die rol en de onderwerpen die onder die verantwoordelijkheid vallen. Het gaat hierbij om de rol van de gemeente bij de bestrijding van georganiseerde misdaad, de veiligheid op straat en de directe woonomgeving, maar ook bij de aanpak van digitale veiligheid en inzet op crisissen.

Samenwerking

Intensieve effectieve samenwerking met en tussen ketenpartners is de sleutel om huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan én de veiligheid voor onze inwoners te bestendigen en vergroten. Voor veel veiligheidsvraagstukken geldt dat deze niet meer alleen met de traditionele veiligheidspartners, zoals politie en brandweer, benaderd kunnen worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de lang lopende casussen woonoverlast en toename van het aantal personen met verward gedrag. Maar ook de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Partners als de woningbouw, het RIEC of Voor ieder 1 zijn hierbij onmisbaar.

Jeugd en veiligheid

De integrale aanpak van jeugdoverlast door middel van de Zorg- en Veiligheidstafel werkt. Daarbinnen investeren we ook gezamenlijk met de ketenpartners in de groepsaanpak. Zo zijn we wendbaar en kunnen we snel inspelen op de actuele 'vraag' van de jeugd. We zetten in op verbinding met de jongeren door de boa's, het jongerenwerk en de politie. We weten wat op scholen speelt maar ook wat zich op de digitale 'straat' afspeelt. Jongeren zijn vaak dader van digitale criminaliteit maar ook vaak slachtoffer. Om te zorgen dat het slachtofferschap afneemt wordt ingezet op het voorlichten van deze doelgroep middels HackShield. Kinderen leren door deze online game digitale risico's te herkennen waardoor ze minder snel slachtoffer worden van digitale criminaliteit. Jongeren zijn vol in ontwikkeling en maken daarin soms onverstandige keuzes. Een aantal maakt dermate onverstandige keuzes dat ze in aanraking komen met justitie. Om te voorkomen dat onze jeugd afglijdt in de zware criminaliteit zetten we Dealbreakers in. Dit doen we samen met Maatschappelijke Ontwikkeling en partners als het RIEC en het onderwijs.

Ondermijning

Georganiseerde ondermijnende criminaliteit is vaak niet direct zichtbaar. Drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude spelen zich vaak buiten ons gezichtsveld af. Daarom is er ook een landelijke aanpak ontwikkeld om deze vorm van criminaliteit tegen te gaan. Ook in de gemeente Hillegom is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. We werken daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het RIEC en de Belastingdienst met als doel georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken en om deze zoveel mogelijk te voorkomen.

In de strijd tegen ondermijnende criminaliteit is preventie heel belangrijk. Daarom maken we, zoals eerder aangegeven, in 2025 een start met het project Dealbreakers dat aangeboden wordt vanuit het RIEC. Het project

richt zich op het voorkomen van jonge aanwas in (onder andere) de drugscriminaliteit en gaat uit van een nauwe samenwerking met scholen en het jeugd- en jongerenwerk. Ook blijven we investeren op publiekscampagnes om de bewustwording en meldingsbereidheid bij inwoners te verhogen. Recentelijk hebben we de effectiviteit van deze campagnes onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek betrekken we bij de inhoud en opzet van onze aankomende campagnes.

De (door)ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning staan centraal. Een toekomstbestendige aanpak van (ondermijnende) criminaliteit vraagt om het versterken van de preventieve aanpak en de verbinding tussen repressie en preventie. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en een weerbare overheid. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek.

Effectindicatoren:

De effecten van de aanpak van ondermijnende criminaliteit zijn lastig uit te drukken in harde cijfers en hierdoor in zowel kwalitatieve en kwantitatieve zin beperkt inzichtelijk te maken. Dit is inherent aan de problematiek: deze vorm van criminaliteit vindt in de regel in het onzichtbare plaats. Over de precieze omvang ervan zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Er zijn wel verschillende signalen dat de aanpak effect sorteert. We zijn bezig om over verschillende effectindicatoren te rapporteren waarmee we er naar streven de effecten van de aanpak ondermijnende criminaliteit beter kwantificeerbaar te maken. De onderstaande indicatoren hebben zowel betrekking op de preventieve als de repressieve kant van deze aanpak:

Effectenindicatoren
Ingekomen signalen (intern)
Ingekomen signalen (extern)
Aantal MMA meldingen
Aantal BIBOB onderzoeken
Waarvan geweigerd op BIBOB
BIBOB ingetrokken
Aantal sluitingen panden
Aantal bestuurlijke waarschuwingen
Last onder dwangsom
Integrale controles
Aantal trajectbegeleiding uitgevoerd door Jeugdpreventieteam.

Zorg en veiligheid

Door problemen binnen het zorgdomein, waaronder wachtlijsten en beperkte plekken binnen de maatschappelijke zorg, ontstaan (woon)overlast en (potentieel) gevaarlijke situaties. Door de zorg en de veiligheidsketen in een vroeg stadium met elkaar te verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken. Dit gebeurt beleidsmatig, bijvoorbeeld bij de inzet van bestuurlijke maatregelen, als op casuïstiek niveau.

Het is noodzakelijk dat de regionale samenwerking tussen het sociaal domein en het veiligheidsdomein geborgd blijft. In specifieke gevallen vraagt de complexiteit van de casus om specifieke regionale behandeling, welke is belegd bij het Zorg- en Veiligheidshuis. We denken hierbij aan casussen met betrekking op nazorg ex-gedetineerden, radicalisering en zedendelinquenten waarbij goed contact met regionale partijen zoals het Openbaar Ministerie, reclassering en jeugdbescherming essentieel is.

Digitale veiligheid

Digitale criminaliteit heeft de laatste jaren een opmars gemaakt. Cybercriminelen zijn slimmer en innovatiever dan de meeste mensen én bedrijven. Daarbij maken ze gebruik van nieuwe ontwikkelingen, zoals AI. Het is belangrijk dat onze inwoners zich bewust zijn van de risico's die hangen aan de digitale leefwereld. De gevolgen van deze vorm van criminaliteit kunnen zeer groot zijn. De gemeente Hillegom zet in op het voorlichten van inwoners en ondernemers om deze risico's te verkleinen.

Toezicht en handhaving

In 2023 is het handhavingsbeleid 2020-2023 geëvalueerd en nieuw vierjarig beleid vastgesteld (VTH 2024-2027). Vanuit het handhavingsbeleid, waarin de prioriteiten zijn gesteld, werken we met een jaarlijks handhavinguitvoeringsprogramma (HUP). Bepaalde problematiek wordt projectmatig opgepakt, denk hierbij aan verkeersproblematiek, ondermijning en jeugdoverlast. De samenwerking tussen de boa's en de Meerlanden op het gebied van afval wordt in 2025 gecontinueerd. Door de beperkte capaciteit bij de politie is er een verschuiving van werkzaamheden naar de boa's. Meldingen zijn intensiever en complexer. De politiecapaciteit op

straat zal de komende jaren onder druk blijven staan door nieuwe taken en de grote uitstroom door pensioengerechtigden.

Crisisbeheersing

De gemeente Hillegom investeert actief in het verder versterken van de verbinding en samenwerking met de Veiligheidsregio Hollands-Midden. Dit gebeurt op lokaal niveau in de vorm van een jaarlijks brandweerverleg met post Hillegom en het ondersteunen van wervingsacties voor nieuwe vrijwilligers. Op bestuurlijk niveau is er elk kwartaal een overleg met de directie van de Veiligheidsregio. Daarnaast wordt ingezet op het opleiden, trainen en oefenen (OTO) van medewerkers van de crisisorganisatie van HLTsamen. Nieuwe ontwikkelingen worden hierbij meegenomen, denk aan de komst van zonnepanelen en elektrische voertuigen en de impact hiervan op incidenten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We bieden jongeren een veilige omgeving waarin zij zich kunnen ontwikkelen en onderdeel van de samenleving uitmaken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We voeren regie op de Zorg- en Veiligheidstafel Jeugd. Kinderen waar zorgen om zijn, worden in een vroeg stadium integraal besproken om te voorkomen dat zij afglijden. Er wordt een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld, waarbij de ketenpartner die de casusregie heeft het contact legt met jongere en/of ouders. Hierbij is ook aandacht voor het gezin rondom het kind.
A2	We faciliteren het Jeugd in de Buitenruimte overleg, waarbij jongerenwerk, politie en boa's informatie delen over hangplekken. We kennen onze jongeren en zetten gezamenlijk in op het voorkomen van overlast.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het signaleren, voorkomen en aanpakken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Signaleren: <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van preventief toezicht en integrale controles. • Het blijvend investeren in awareness intern en extern door middel van trainingen en publiekscampagnes. • Het onder voorbehoud van besluitvorming over de begroting 2025 in samenwerking met het RIEC actualiseren van ons ondermijningsbeeld om goed zicht te hebben op de problematiek.
B2	Voorkomen: <ul style="list-style-type: none"> • Het verder versterken van een weerbare samenleving via het houden van publiekscampagnes. • Het verder versterken van een weerbare organisatie via onder andere de inzet van trainingen (algemeen en op maat gemaakt). • Het implementeren van de (doorlopende) leerlijn vanuit het project Dealbreakers gericht op het voorkomen van jonge aanwas, vooruitlopend op een mogelijk uitrol van de totaalaanpak Dealbreakers afhankelijk van besluitvorming over de begroting 2025.
B3	Aanpakken: <ul style="list-style-type: none"> • Het lokaal oppakken van signalen en het uitlopen van casuïstiek. • Het waar nodig opwerken van signalen tot een (regionale) RIEC casus dan wel handavingsknelpunt. • Het onder voorbehoud van besluitvorming over de begroting van 2025 geven van uitvoering aan het samen met partners opgestelde plan van aanpak drugsriminaliteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We voorkomen dat zorgproblematiek escaleert naar veiligheidsproblematiek (sociale veiligheid)

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten in op het voorkomen en aanpakken van multiproblematiek. Er wordt deelgenomen aan verschillende overlegvormen, waaronder het Zorgnetwerkoverleg en overleggen in het Zorg- en Veiligheidshuis. De focus hierbij ligt zowel op het veiligheids- als het zorgaspect, waarbij de interne samenwerking tussen het sociaal domein en Openbare Orde en Veiligheid wordt opgezocht.
C2	We verminderen woonoverlast en burenruzies door, waar nodig, samen met onze partners buurtbemiddeling in te zetten.
C3	Indien van toepassing worden bestuurlijke maatregelen opgelegd om woonoverlast of huiselijk geweld terug te dringen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners en medewerkers zijn digitaal weerbaar

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Voorlichtingen aan verschillende doelgroepen om de weerbaarheid te vergroten en de kans op slachtofferschap te verkleinen.
D2	We vergroten de interne digitale weerbaarheid door het inzetten van bewustwordingstools. Onze crisisorganisatie is ingericht op digitale crises.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilige fysieke leef-, woon- en werkomgeving

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Deelnemers van de gemeentelijke crisisorganisatie worden opgeleid, getraind en oefenen zodat de gemeente voorbereid is op rampen/crises.
E2	We bevorderen de leefbaarheid door te controleren op <ul style="list-style-type: none"> • verkeersveiligheid rondom scholen; • parkeren binnen de blauwe zone en foutief parkeren.
E3	We adviseren op risicovolle evenementen. We zijn aanwezig bij vooroverleggen en hebben nauwe samenwerking met de organisatie van evenementen en de hulpdiensten.
E4	We bevorderen een veilig ondernemersklimaat door controles uit te voeren. We voeren regie en adviseren op publiek private samenwerking ter verbetering van de veiligheid (KVO).

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM) Omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	Politie Stichting Voor ieder 1 Zorg- Veiligheidshuis Hollands Midden Welzijnswartier Openbaar Ministerie Halt

	Brijder GHOR Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) Jeugdbescherming West Onderwijs RIEC
--	---

Mobiliteit

Goede bereikbaarheid is van groot belang voor Hillegom. Door de ligging in de westflank van de Randstad zijn grote steden zoals Haarlem en Leiden, maar ook Schiphol en feitelijk de hele Metropoolregio Amsterdam (MRA) en Metropoolregio Den Haag (MRDH) snel te bereiken.

De noord-zuidverbindingen zijn zowel voor autoverkeer als openbaar vervoer redelijk, maar de oost-westverbinding is matig. Samen met onze regionale partners werken we aan het verbeteren van de oost-westverbindingen voor auto en openbaar vervoer.

Daarnaast vinden we het belangrijk dat er een goed wandel- en fietsnetwerk is en besteden we veel aandacht aan verkeersveiligheid.

Onze ambities op het gebied van mobiliteit hebben we vastgelegd in een Mobiliteitsvisie. Deze Mobiliteitsvisie is uitgewerkt in het Mobiliteitsplan "Duurzaam Bereikbaar Hillegom" met bijbehorend uitvoeringsprogramma. Het Mobiliteitsplan met uitvoeringsprogramma is de basis voor deze begroting.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Beperken van het aantal verkeersslachtoffers tot een minimum. Elke aanpassing van de infrastructuur moet tevens als doel hebben om de verkeersveiligheid te verbeteren. In 2027 moet het aantal verkeersslachtoffers met 25% gedaald zijn ten opzichte van 2020, uitgaande van een driejaarlijks gemiddelde.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Bij wegconstructies en onderhoud besteden we altijd aandacht aan het verbeteren van de verkeersveiligheid.
A2	Op basis van de ongevallenrapportages, opgesteld in het najaar van 2024, voeren we een analyse uit voor de locaties met de meeste ongevallen.
A3	We stellen een plan van aanpak op op basis van de analyse van de ongevallenrapportage (voor de locaties met de meeste slachtoffergevallen).
A4	We richten de 30 km/h-zones op een éénduidige en herkenbare wijze in.
A5	We richten de hoofdwegen in volgens principes Duurzaam Veilig.
A6	We onderzoeken de mogelijkheden om de snelheid op verschillende 60 km/h-wegen te verlagen.
A7	We nemen maatregelen om snelheidsovertredingen te beperken, in het bijzonder ter hoogte van oversteekplaatsen voor voetgangers en fietsers.
A8	We richten rotondes in volgens de laatste richtlijnen met voldoende ruimte voor voetgangers en fietsers.
A9	In het kader van het programma School op Seef leveren we een bijdrage aan veilige schoolomgeving en verkeerseducatie.
A10	We voeren een campagne tegen hardrijden in het dorp in combinatie met handhaving op snelheidsovertredingen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lopen en fietsen op 1 en 2. In 2027 gebruikt 60% van de inwoners de fiets meerdere keren per week en loopt 80% van de inwoners meerdere keren per week naar hun bestemming.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We besteden structureel aandacht aan realisatie van een vrije doorloopruimte van 1,80 meter voor voetgangers.
B2	We investeren extra in het loopnetwerk zoals vastgelegd in het mobiliteitsplan Hillegom.
B3	We besteden structureel aandacht aan voldoende ruimte voor fietsers, met prioriteit voor de hoofdfietsroutes en doorfietsroutes zoals vastgelegd in het mobiliteitsplan Hillegom.
B4	We breiden het fietsnetwerk uit naar omliggende gemeenten met prioriteit voor de routes richting de Haarlemmermeer.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Verbeteren bereikbaarheid Hillegom met het openbaar vervoer..

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren een verkenning uit naar een nieuw OV-knooppunt aan de westzijde van het spoor.
C2	Als wegbeheerder nemen we maatregelen om de vertraging op het lokale wegennet te minimaliseren.
C3	Als wegbeheerder zorgen we voor goede routes naar de OV-haltes voor fietsers en voetgangers.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: In goede banen leiden van autoverkeer en vrachtverkeer.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We actualiseren het wegencategoriseringsplan.
D2	We onderzoeken een lagere maximumsnelheid op de Wilhelminalaan, en Meerlaan ((GOW 30).
D3	We zetten in op verbetering van de regionale mobiliteit conform het programma Mobiliteit Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer.
D4	We voeren een verkenning uit naar de haalbaarheid van de realisatie van een multimodale verbinding tussen de provinciale weg N206 en het kruispunt tussen de provinciale wegen N207 en N208, met een aftakking naar station Hillegom.
D5	Vooruitlopend op verbetering regionale wegennet onderzoeken we of en hoe we het doorgaand vrachtverkeer kunnen laten rijden via wegen die daartoe geschikt zijn.
D6	We zetten mobiliteitsmanagement in om inwoners en medewerkers van bedrijven in Hillegom te stimuleren te kiezen voor een alternatief vervoermiddel voor de auto.
D7	We zetten verkeersmanagement in om het autoverkeer in goede banen te leiden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Stimuleren van elektrisch vervoer. In 2030 maakt 32% van de bevolking gebruik van elektrisch vervoer.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We breiden bestaande laadinfrastructuur uit.
E2	We stellen beleidsregels op, op het gebied van deelmobiliteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Gelijkmatische verdeling van de parkeerdruk.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We benutten de parkeergarages extra door het aantrekkelijker maken van het parkeren in de parkeergarages.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Gemeenten Duin- en Bollenstreek Gemeente Haarlemmermeer Provincie Zuid-Holland Q-buzz

Gebiedsontwikkeling

Maatschappelijke opgaven en ambities komen samen in een integrale gebiedsontwikkeling, waarbij diverse factoren, beleidsvelden, bestuurslagen, overheden en actoren betrokken zijn. Het is vooral een kans om gezamenlijk aan de toekomst en leefbaarheid van een gebied te werken en zo mens en omgeving tot zijn recht te laten komen.

Een integrale gebiedsontwikkeling richt zich bijvoorbeeld op een gezonde en veilige leefomgeving voor prettig, gezond en betaalbaar wonen, transformatie naar toekomstbestendige (woon-)werklocaties, maatschappelijke voorzieningen, winkelcentra naar verblijfsgebieden en/of landelijk gebied en duurzame greenport met voldoende aandacht voor duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, groen, ontmoeten en/of recreëren. Daarbij worden de verschillende belangen integraal zorgvuldig afgewogen, waarbij water en bodem sturend is.

Een professionele programmering voor gebiedsontwikkeling bevordert de omgevingskwaliteit, draagt bij aan de financiële haalbaarheid, versnelt de realisatie, reduceert de mobiliteit en versterkt de lokale economie. Het is van belang om een programma af te stemmen op de wensen en eisen van de (toekomstige) bewoners en bedrijven. Een professioneel programma onder de Omgevingswet biedt hiervoor voldoende kansen.

De gemeenteraad Hillegom heeft in haar omgevingsvisie ambities vastgesteld voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Actuele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van het gemeentelijk bestuur, zoals de stijging van bouwkosten en rentepercentages, netcongestie, drinkwatervoorziening, KaderRichtlijnWater (KRW) en stikstof e.d. hebben echter direct effect op de haalbaarheid van plannen en initiatieven, wat gebiedsontwikkeling steeds gecompliceerder maakt. Om de hoogst haalbare maatschappelijke opgaven en ambities te behalen is een professionele programmering voor gebiedsontwikkeling van belang met voldoende aandacht voor risico's, flexibiliteit en wendbaarheid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Transformatie Hillegom-Noord naar een woon-werkgebied voor prettig, gezond en betaalbaar wonen in combinatie met toekomstbestendige werklocaties.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Aan de hand van de resultaten en aanbevelingen van een haalbaarheidsstudie transformatie bedrijventerrein Horst ten Daal – Hillegom Noord zetten we een volgende stap om van Hillegom Noord een toekomstbestendig woon/werk gebied te maken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Realiseren van tijdelijke betaalbare (sociale) flexwoningen en asielopvang aan de Pastoorslaan-Zuid

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Na verkrijgen van een tijdelijke ontheffing van de provincie Zuid-Holland een Buitenplanse Omgevingsplanactiviteit (BOPA) opstellen voor maximaal 3 hectare van locatie Pastoorslaan-Zuid gedurende een periode van maximaal 15 jaar.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Herontwikkelingsprojecten met een eigen grondpositie, die bijdragen aan een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We stimuleren en faciliteren initiatieven en plannen die bijdragen aan de koers van de Omgevingsvisie, welke worden gemonitord en geëvalueerd in het kader van de beleidscyclus van de Omgevingswet.
C2	Over herontwikkelingsprojecten met een eigen grondpositie informeren we de gemeenteraad jaarlijks via een grondexploitatieplan of anderszins, zoals SIZO, SAVIO, Henri Dunantplein en Leerwinkel.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland	Provincie Zuid-Holland COA Grondeigenaren

Openbare ruimte

Inleiding

De openbare ruimte is van iedereen en kent vele vormen van gebruik. Zelfs op dezelfde plek kunnen verschillende gebruikers een totaal andere beleving hebben en daarmee zeer uiteenlopende wensen hebben. Denk maar eens aan een plein wat in de avond en nacht wordt gebruikt om te parkeren en overdag ruimte biedt voor een weekmarkt. Op een andere manier kan er ook gekeken worden naar functies van de buitenruimte: een weg om over te rijden, maar ook om hemelwater over af te voeren naar een kolk of berm. Bovengrondse elementen zijn behoorlijk zichtbaar, maar ondergronds zijn er ook veel objecten waar de gemeente een rol in speelt. Veelal zijn we gericht op het menselijk gebruik van de openbare ruimte, maar de laatste jaren is er steeds meer aandacht voor 'andere' gebruikers van de openbare ruimte zoals: flora en fauna.

Leeswijzer

Een groot deel van dit hoofdstuk kan worden gezien als 'regulier werk' vanuit met name een beheersmatige rol. De gemeente heeft als taak om te voorzien in beschikbaarheid van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Dit hoofdstuk is dan ook sterk gekoppeld aan de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen later in deze begroting.

Waar de woorden 'kapitaalgoed(erden)' wordt geschreven kunnen de woorden 'asset(s)' worden gelezen en andersom. Dit heeft te maken met de gangbare methodiek rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, waarbij de term 'assetmanagement' wordt gebruikt.

Hieronder wordt op twee invalshoeken uitgelegd hoe gekeken wordt naar de openbare ruimte. Vervolgens worden de doelen en acties beschreven.

Technische staat

Van oudsher gaat beheer met name over het technische staat van de assets in de leefomgeving. Veelal is de omgang met technische opgaven behoorlijk rechtlijnig, relatief eenvoudig meetbaar en deels voorspelbaar. Dit komt ook doordat assets over het algemeen een lange levensduur hebben, met uitschieters van wel honderd jaar. De mate van kwaliteit van de leefomgeving zit met name in de afwegingen voor het beeld, wettelijke vereisten en tijdigheid van activiteiten. Zaken waar aan gedacht moet worden zijn bijvoorbeeld:

<i>Asset</i>	<i>Technische vraag</i>
Wegen	Wat is de staat van het asfalt m.b.t. spoorvorming en wortelopdruk?
Civiele kunstwerken	In hoeverre zijn relingen sterk genoeg en wat zijn weersinvloeden?
Groen	Hoe groeit een boom en staat de boom (nog) voldoende recht?
Afval	Kunnen containers opgetild en geleeagd worden?
Ondergrond	Is er voldoende ruimte om bekabeling te leggen en wie roert de grond?
Spelen	Voldoet de gemeente aan de warenwet en veiligheidsvereisten?

Er kan worden gedacht dat beheer van de openbare ruimte niet politiek gevoelig is: de technische staat is relatief eenvoudig meetbaar en een asset gaat immers ook vele jaren mee. Maar toch is dat niet zo. Zelfs voor het meer technische aspect van de leefomgeving is het gevoelig voor sentiment van diverse gebruikers. Dit komt doordat de leefomgeving als unieke eigenschap heeft dat er vele duizenden mensen tegelijkertijd gebruik van maken. Daarnaast wordt er veel eigenaarschap gevoeld door bewoners, omdat de assets van de leefomgeving heel tastbaar zijn. Dit maakt het voor gemeenten extra belangrijk om goed uit te dragen welke keuzes er worden gemaakt, waarom en wanneer acties verwacht mogen worden.

Functionele staat

Ook zegt de technische staat van assets niet alles, er moet ook steeds meer rekening worden gehouden met de functionaliteit van de leefomgeving. Deze functionaliteiten kunnen behoorlijk uiteenlopen, zelfs op dezelfde plek. Zo kan een plein door een marktkoopman anders worden ervaren dan een bewoner, een automobilist of fietser. De mate van kwaliteit van de leefomgeving zit dan met name in gebruikerswaarde, afspraken tussen gebruikers en tijdsgeschied. Bij het opstellen van kaders om opgaven het hoofd te bieden, wordt het onderwerp beheer daarom ook 'aan de voorkant' meegenomen. Te denken valt aan:

<i>Asset</i>	<i>Functionele vraag</i>
Wegen	Waar kunnen laadpalen het beste geplaatst worden?
Civiele kunstwerken	In hoeverre kunnen dieren hun plaats vinden in oevers of onder bruggen?
Groen	Kan een plein groener worden om hittestress en wateroverlast te voorkomen?
Afval	Hoe om te gaan met statiegeldblikjes in de openbare ruimte?
Ondergrond	Kunnen partijen gecoördineerd worden om één keer de straat te openen?
Spelen	Hoe kan beweging en ontwikkeling gestimuleerd worden op een speelplek?

De functionele staat van de buitenruimte kan fluctueren, afhankelijk van de standpunten van gebruikers en zaken die op dat moment aandacht vragen. Het spanningsveld dat kan ontstaan tussen technische - en functionele staat kan het werk van de gemeente uitdagend maken. Gezien hier veel uiteenlopende invalshoeken mogelijk zijn, op hetzelfde stukje leefomgeving, ligt hier een taak voor gemeenten om gewogen beslissingen te maken en deze uit te dragen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We bieden een schone, hele en veilig openbare ruimte voor nu en in de toekomst, dit doen we door GOED beheer.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>Gewogen beheer betekent dat gemeenteraad en gebruikers van de buitenruimte ambities uitspreken en (waar mogelijk) vaststellen hoe de openbare ruimte het best gebruikt wordt. Participatie is hierin van groot belang waarbij alle gebruikers van de buitenruimte zeggenschap hebben.</p> <p>We evalueren wat de staat van de assetmanagement-, beleids- en beheerplannen is voor alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte.</p>
A2	<p>Overzichtelijke beheer wil zeggen dat activiteiten in of aan de openbare ruimte duidelijk en vooraf worden gecommuniceerd en vindbaar zijn.</p> <p>We zorgen dat ambities, werkwijzen, plannen en planningen vindbaar zijn voor gebruikers van de openbare ruimte.</p>
A3	<p>Efficiënt beheer betekent dat wanneer er zaken in de openbare ruimte nodig zijn er gekeken wordt of er ook andere zaken spelen. Integraliteit wordt gezocht tussen verschillende activiteiten en waar mogelijk worden activiteiten tegelijkertijd uitgevoerd.</p> <p>We stellen een meerjarenprogrammering op van alle onderhoudsactiviteiten in de openbare ruimte.</p>
A4	<p>Waar mogelijk worden onderhoudsactiviteiten gelijktijdig en integraal uitgevoerd.</p>
A5	<p>Doelmatig beheer betekent enerzijds dat er gewerkt wordt volgens geldende wet- en regelgeving. Anderzijds dat er gezocht wordt naar de meest doelmatige inzet of aanwas van middelen.</p> <p>We zetten in op het, daar waar mogelijk, verkrijgen van subsidies.</p>
A6	<p>We zoeken de samenwerking met gebruikers van de buitenruimte actief op.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Omgang met energietransitie en ruimte voor innovatie in de ondergrond.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	<p>In het proces van vergunningverlening zoeken we naar een optimale aanpak en samenvoeging van activiteiten in de ondergrond. Hierin werken we samen met vergunningaanvragers en partners in de fysieke leefomgeving zoals nutsbedrijven.</p>
B2	<p>We bieden ruimte aan de uitrol van glasvezel en nieuwe netwerkverbindingen, maar zijn scherp op de staat van onze kapitaalgoederen na gedane activiteiten door derden.</p>
B3	<p>We bieden ruimte aan de uitvoering van de energietransitie, trekker hiervan zijn primair de nutsbedrijven maar voor vergunningverlening wordt zoveel mogelijk gekeken naar het gehele stelsel.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een functionerend rioelstelsel en aanpak van waterproblematiek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	<p>We stellen een nieuw gemeentelijk rioleringsplan op.</p>
C2	<p>Er wordt een plan gemaakt om hemelwaterafvoer af te koppelen en een gescheiden rioelstelsel te maken. Dit geeft voor de komende jaren inzicht in welke diameter hemelwaterriool per straat nodig is, wat direct input geeft voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van</p>

	woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen over de komende decennia heen.
C3	We geven uitvoering aan het in 2024 vastgestelde Programma Water- en Klimaatadaptatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een wegensysteem dat past bij de wensen van gebruikers.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We stellen een nieuw assetmanagementplan Wegen op.
D2	We stellen een meerjarenprogrammering onderhoud wegen op, waarbij we afstemming zoeken met het uitvoeringsprogramma mobiliteit.
D3	We stemmen af met andere eigenaren van wegen en hun activiteiten (provincies Zuid- en Noord-Holland, waterschap, omliggende gemeenten, het Rijk).
D4	In samenwerking met Lisse en Teylingen doen we een pilot met de toepassing van diverse waterdoorlatende verharding.
D5	We stellen een assetmanagementplan Civiele Kunstwerken op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een (proef)tuin in openbare ruimte

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We geven uitvoering aan het beheerplan voor groen en bomen.
E2	We versterken de groenstructuren.
E3	We vergroten waar mogelijk de hoeveelheid groen in de openbare ruimte, bijvoorbeeld door het vergroenen van speelplekken.
E4	We behouden zoveel mogelijk groen bij nieuwe ontwikkelingen of noodzakelijke veranderingen in de openbare ruimte. Bij de aanleg van transformatorhuisjes wordt bijvoorbeeld eerst gekeken naar parkeervakken, wegen of trottoirs.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilig en prettig verlichte openbare ruimte. In 2025 bestaat 80% van de openbare verlichting uit (duurzame) LED-verlichting. Midden 2024 was dit 73%.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We bekrachtigen het Assetmanagementplan Openbare Verlichting 2025-2028.
F2	We besteden een meerjarenonderhoudscontract in samenwerking met andere gemeenten aanbesteedt.
F3	In samenwerking met de HLTgemeenten wordt een pilot gestart met Solar lichtpanelen. Dit om toch verlichting te hebben wanneer er netstoringen zich voordoen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een openbare ruimte waar het prettig verblijven en recreëren is.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We maken een inventarisatie van alle objecten in de buitenruimte en stellen waar nodig (nieuwe) beheerplannen vast. Te denken valt aan: beeldende kunstwerken, monumenten, gedenktekens, bankjes, informatieborden, etc.
G2	We herijken het beleidsplan spelen en stellen een beheerplan vast voor sport- en spelobjecten in de buitenruimte.
G3	We stellen een beheerplan op voor sport- en spelobjecten in de buitenruimte.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een schone leefomgeving en goede omgang met grondstoffen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
H1	We geven uitvoering aan het beleidsplan afval.
H2	We stellen uitgangspunten vast voor de omgang met vrijwilligers in de aanpak van (zwerf-)afval.
H3	We dragen zorg voor communicatie en educatie over afval sq. grondstoffen.

HOE GAAN WE DIT METEN?

We vinden we het belangrijk om meldingen in de openbare ruimte te behandelen en we streven daarbij naar een zo'n volledig mogelijke afhandeling. Binnen onze gemeente worden meldingen aangemaakt en geregistreerd met Fixi.

In onderstaand figuur kunt u het aantal meldingen openbare ruimte zien welke zijn gedaan in het jaar 2023. Tevens kunt u zien welk percentage aan meldingen is afgehandeld. We streven daarbij naar een bandbreedte van 85 tot 90%. Omwille van de omvang is in onderstaand figuur het totaal aantal meldingen opgenomen, en daarnaast de top 10 aan meldingen. Daarnaast ziet u het afhandelingspercentage van de meldingen. In de toekomst willen we de indicatoren nog verder uitbreiden om zo onze dienstverlening nog verder te verbeteren maar ook onze sturingsinstrumenten te verfijnen.

Categorie	Meldingen #	Afgehandeld #	Afgehandeld %
Totale meldingen gemeente Hillegom	7.326	7.310	99,78%
1. Afval / Zwerfval	1733	1733	100%
2. Wegen en trottoirs	945	940	99,47%
3. Parkeren	877	877	100%
4. Openbaar groen	863	863	100%
5. Huisvuil (onder/bovengrondse containers)	631	630	99,84%
6. Openbare verlichting	603	600	99,50%
7. Riolering en wateroverlast	480	479	99,79%
8. Verkeersborden en straatmeubilair	407	406	99,75%
9. Dode dieren	175	175	100%
10. Samenscholing	133	132	99,25%

Duurzaamheid

Ambities

Onze ambitie in Hillegom is: Hillegom energieneutraal en klimaatneutraal in 2050. Om dit mogelijk te maken willen we conform het Energieakkoord Holland Rijnland 80% van de energie die in de gemeente wordt verbruikt lokaal of regionaal opwekken. Om klimaatneutraal te worden, willen we onze impact op het klimaat terugbrengen naar nul en waar mogelijk willen we bijdragen aan het verminderen van de schade die we al hebben veroorzaakt, door het treffen van compenserende maatregelen.

Programma Duurzaamheid

Om de gestelde ambities en doelstellingen te bereiken hebben we een programma Duurzaamheid voor de fysieke leefomgeving ingericht. Dit programma is gebouwd op drie pijlers:

- **Energietransitie:** De ambitie om in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn is gezamenlijk met de Holland Rijnland gemeenten vastgelegd (Energieakkoord HR 2017/2025) en uitgewerkt in de Regionale Energie Strategie (RES 1.0, juni 2021). De RES is lokaal vertaald in de Lokale Energiestrategie en Transitievisie Warmte (LES en TWV, medio 2021) en uitgewerkt in concrete projecten in het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 (UP). Hierbij werken we toe aan het uitfasen van fossiele energiesystemen, het opwekken van duurzame energie en het besparen op het energieverbruik.
- **Toekomstbestendige leefomgeving:** Door het veranderende klimaat worden de zomers warmer en droger en krijgen we meer te maken met hevige regenval. Aan de ene kant proberen we zoveel mogelijk om klimaatverandering tegen te gaan, aan de andere kant moeten we ons aanpassen aan het veranderende klimaat. Daarnaast staat biodiversiteit onder grote druk en komen er in de omgeving allerlei beschermde en kwetsbare soorten voor. Om een groene en klimaatadaptieve omgeving te kunnen realiseren zijn er in de landelijke maatlat 6 relevante thema's benoemd: Biodiversiteit en natuurinclusiviteit, droogte, hitte, wateroverlast, bodemdaling en overstromingen. De verantwoordelijkheid voor de thema's bodemdaling en overstroming ligt bij het Hoogheemraadschap (van Rijnland). Met onderstaande acties geven we verder uitvoering aan de overige vier thema's.
- **Circulariteit en grondstoffen:** Een circulaire economie biedt kansen. Het draait om efficiënt gebruik van beschikbare en hernieuwbare grondstoffen, van bezit naar gebruik, van afval naar hergebruik. Het vraagt om een herinrichting van onze industrie en verandering van businessmodellen en consumptiegewoonten, om eerlijke verdeling en het minimaliseren van verspilling. Door aan de circulaire economie te werken, werken we ook aan het reduceren van klimaatverandering, aan verbetering van biodiversiteit, we verminderen vervuiling en voorkomen leveringsrisico's. Hoe we dit gaan doen gaan we beschrijven in een Plan van Aanpak

Voor het programma Duurzaamheid maken we gebruik van de regeling CDOKE (Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid.) Deze gelden moeten voor 90% worden ingezet voor capaciteit en vervangen dus niet de uitvoeringsbudgetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: **Overkoepelend Programma Duurzaamheid:** Transitie naar duurzame fysieke leefomgeving bevorderen doordat het Programma Duurzaamheid een paraplu is boven de verschillende opgaven en zorgt voor afstemming, afweging en het slim combineren van doelen en middelen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zoeken naar een methode om duurzame toekomstbestendige gebiedsontwikkeling systematisch te realiseren.
A2	We concretiseren en borgen duurzaamheid in instrumenten als de Omgevingsvisie / Omgevingsplan, LIOR, anterieure overeenkomsten en de werkprocessen.
A3	We werken aan het integreren van duurzaamheid in onze aanbestedingstrajecten. Hierin verwerken we als uitgangspunt het principe 'Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen' (MVOI) en hanteren we minimaal ambitieniveau 1 van de landelijke MVI-criteriatool.
A4	Eén helder communicatiekanaal (één kanalen strategie) per doelgroep onderhouden, zowel voor inwoners als bedrijven.
A5	Informatie platform uitbreiden en onderhouden.
A6	Ondersteunen lokale initiatieven.
A7	Mogelijkheden van subsidies voor zover passend bij de inzetbare capaciteit, actief onderzoeken en benutten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: **Programma duurzaamheid pijler Energietransitie:** In 2030 15% energiebesparing in de gebouwde omgeving ten opzichte van 2014, wordt 38% van onze elektriciteitsvraag (159 TJ) duurzaam opgewekt en in 2050 willen we een energie neutrale gemeente zijn.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We geven uitvoering aan het Uitvoeringsprogramma Energietransitie met focus op drie thema's isolatie, warmte en grootschalige opwek van energie.
B2	Via de Lokale Aanpak Isolatie blijven we inwoners met risico op energiearmoede ondersteunen met het krijgen van een beter geïsoleerde woning en een lager energierekening.
B3	Samen met de gemeenten Lisse, Noordwijk en Teylingen wordt de kansrijkheid van een regionaal open warmtenet vanuit het project Duurzaam Warmtenet Bollenstreek onderzocht.
B4	Voor de opwek van duurzame energie vanuit zon en wind worden in samenwerking met de provincie Zuid-Holland de zoekgebieden voor wind uit de RES 1.0 uitgewerkt tot zoeklocaties.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: **Programma Duurzaamheid pijler Toekomstbestendige Leefomgeving:** We werken aan een groene en klimaatadaptieve omgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Soortenmanagementplan opstellen.
C2	Maatregelen voortkomend uit soortenmanagementplan uitvoeren.
C3	De ambitie "actief" zoals vastgesteld in het advies rapport Strategie en Ambitie Klimaatadaptatie, verder uitwerken en borgen.
C4	In het beheer van de openbare ruimte zetten we in op het versterken van biodiversiteit door ecologisch beheer van het groen: ecologisch maaien van bermen en oevers, zoveel mogelijk inheemse en biodiverse groenvervangingen en wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen zoveel mogelijk voorkomen.
C5	Conform het programma water en klimaatadaptatie gaan we waar mogelijk natuurvriendelijke oevers aanleggen en zetten we in op het voorkomen van wateroverlast door uitvoering van het Programma Water en Klimaatadaptatie (IWKP en vergroenen).
C6	Met de bewustwordingscampagne (alle tuinen groen?), met geveltuinen en adoptiegroen stimuleren en faciliteren we inwoners om te vergroenen met als doel de fysieke leefomgeving biodiverser en klimaatadaptiever te maken.
C7	In het beheer van de openbare ruimte verminderen we hittestress door in te zetten op de kwaliteit van groen en het vergroten van boomkroonoppervlak.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Programma Duurzaamheid pijler Circulariteit en grondstoffen: we willen voldoen aan de landelijke doelstellingen op het gebied van circulariteit: 50% minder grondstoffen in 2030 en volledig circulair en klimaatneutraal in 2050.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We ontwikkelen een Plan van Aanpak voor circulariteit en scherpen daarin de ambities met betrekking tot circulariteit verder aan.
D2	We worden lid van Cirkelstad en beginnen met toetsing van drie geselecteerde pilotprojecten tegen Het Nieuwe Normaal, een eenduidige taal met haalbare én ambitieuze circulaire prestaties voor de bouwsector. Zo leren we circulariteit en verduurzaming systematisch integreren in onze projecten.
D3	We beginnen met onderzoek naar het opzetten van een bouwkringloop in samenwerking met Circulair West, andere gemeenten en organisaties in de regio voor het bereiken van een afvalloze samenleving en het sluiten van grondstoffenketens in de gebouwde omgeving.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Goede samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland om de leefomgeving optimaal in te richten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We voeren actief regie op de Omgevingsdienst West-Holland en de taken die worden uitgevoerd.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Provincie Zuid-Holland RES Holland Rijnland Duin- en Bollenstreek samenwerkingsagenda Liander Circulair West Energie coöperaties Energiecoaches Liander Energiebeheer Nederland (EBN) Firan Waterschap

Wonen

De vraag naar woningen in Hillegom blijft groot. Om in de woningbehoefte te kunnen blijven voorzien, blijven we onze mogelijkheden onverminderd inzetten om de woningvoorraad te vergroten. Hierbij is het van belang dat het toe te voegen aanbod matcht met de gedifferentieerde vraag naar woningen. Met het stimuleren van de bouw van levensloopbestendige woningen zorgen we ervoor dat het vergrijzende deel van onze inwoners goed kunnen wonen. Met het stimuleren van de bouw van goedkopere woningen geven we starters een plek op de woningmarkt.

Hillegommers moeten in een gezonde en veilige omgeving kunnen wonen. Wij zetten in op het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad en op duurzame nieuwbouw. Ook vergroten wij de leefbaarheid van wijken door de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte te vergroten. Dit maakt de woningvoorraad en de wijken in Hillegom toekomstbestendig en draagt bij aan een goed woon- en leefklimaat.

Landelijk krijgen gemeenten steeds meer mogelijkheden om regie te voeren op de volkshuisvesting. Met het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting krijgen we de wettelijke instrumenten in handen om te sturen op hoeveel, waar en voor wie we gaan bouwen. Door een wijziging in de Huisvestingswet hebben we meer mogelijkheden om beleid op te stellen om sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen toe te wijzen aan lokale woningzoekenden en vitale doelgroepen. Met ons actief beleid bestaat een mooie basis om voort te boorduren op nieuwe beleidsmatige mogelijkheden. De doelstellingen en visie op volkshuisvesting en wonen met zorg maakt deel uit van het op te stellen volkshuisvestingsprogramma, de vervanger van het gemeentelijk woonprogramma.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Ruimte bieden aan een gevarieerde woningvraag door voldoende en divers aanbod in woningbouw.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Wij sturen op een gevarieerd woningbouwprogramma om voor alle doelgroepen voldoende woningen te bouwen. Hierbij betrekken we de uitkomsten van de startnotitie 'Wonen, nu en in de toekomst' en de regionale woningbouwbehoefteraming.
A2	Waar mogelijk voegen we woningen toe om de leefbaarheid een impuls te geven. Zo begint in 2025 de herontwikkeling van de Graaf Janlaan met een mix van sociale huurwoningen en middenhuurwoningen.
A3	We verlenen startersleningen aan startende Hillegommers. Hiermee vergroten wij de kans dat starters een goedkope of betaalbare koopwoning kunnen financieren.
A4	We eisen minimaal 2/3e betaalbare woningen bij nieuwbouwprojecten. We hebben een segment 'Goedkope koop' geïntroduceerd, hiermee willen we starters en laagverdieners een extra kans geven

	op de woningmarkt.
A5	We sturen op de kwaliteit van nieuwbouwwoningen, ook in de betaalbare segmenten. Hiermee zorgen we dat de woningen die worden opgeleverd van een volwaardig niveau zijn.
A6	We focussen op locaties voor het huisvesten van aandachtsgroepen en voor tijdelijke woningbouw.
A7	We zoeken met de regiogemeenten naar geschikte locaties voor het realiseren van 12 nieuwe standplaatsen voor woonwagens, conform afspraak in de Regionale Woonagenda.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Woonwijken en woningen creëren die klaar zijn voor de toekomst.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Bij nieuwbouwprojecten ligt de focus op, circulair en natuurinclusief bouwen. Specifieke eisen leggen wij vast in de anterieure overeenkomsten met ontwikkelende partijen. De GPR-scores waar partijen naar streven is voor de volgende onderdelen: - DuurzaamheidsPrestatie Gebouwen (DPG, combinatie van milieu en energie) minimaal een 8. - Gezondheid en gebruikskwaliteit minimaal een 8. - Toekomstwaarde minimaal een 7.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Langer zelfstandig wonen als onderdeel van de gemeenschap

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We stimuleren de bouw van projecten met nulredenwoningen, zorggeschikte woningen en geclusterde seniorenwoningen.
C2	We eisen bij nieuwbouwontwikkelingen nabij specifieke voorzieningen voor senioren dat woningen levensloopgeschikt zijn waardoor de bewoners zo veel mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen met geclusterde zorgaanbod en geschikte woningen in de buurt. Een voorbeeld hiervan is 'Wonen met een plus' (Saviolocatie) waarvan de oplevering in 2025 gepland is.
C3	We sturen bij locatieontwikkelingen op mogelijkheden van ontmoeting van de bewoners om de sociale cohesie te vergroten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Beschikken over actueel woonbeleid in samenwerking met betrokken partners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	In 2025 stellen we de opvolger van het Woonprogramma, het Volkshuisvestingsprogramma op.
D2	Als onderdeel van het Volkshuisvestingsprogramma stellen we een Woonzorgvisie op. Hierin geven we huisvesting van ouderen en overige aandachtsgroepen verder vorm.
D2	We maken actief gebruik van subsidies die het Rijk en de provincie beschikbaar stellen om de woningbouw te versnellen.
D3	We sluiten meerjarige prestatieafspraken met Stek en Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek over voldoende beschikbare woningen, betaalbaarheid, voorraadbeheer en verduurzaming, leefbaarheid en vitale wijken en de huisvesting van bijzondere aandachtsgroepen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Holland Rijnland Wonen Huurders Holland Rijnland Zorgaanbieders

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	per duizend euro	€ 403	€ 416	€ 431	2024: € 379	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	15,8	10,5	32,1	2023: 9,1	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)	71,5%	71,9%	72%	2024: 70,4%	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 952	€ 1.054	€ 1.101	2024: € 911	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 1.011	€ 1.113	€ 1.230	2024: € 994	COELO

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ waarde

De gemiddelde WOZ waarde van woningen, opgave CBS. De prognose van 2025 is inclusief de verwachte stijging in waarde bij woningen genoemd in de Meicirculaire 2024 Gemeentefonds.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner in kilo's (incl. grof huishoudelijk restafval)	100	nb*	nb*	nb*	2022: 148	148CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit o.a. wind, waterkracht, zon of biomassa	8,4	nb*	nb*	nb*	2022: 14,6 %	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Niet gescheiden ingezameld restafval dat te groot of te zwaar is om op dezelfde wijze als het huishoudelijk restafval te worden aangeboden.

Toelichting indicator Hernieuwde elektriciteit

Het % hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	35	49	50	50	2022: 80	Buro Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	1,8	1,3	1,5	2023: 2,5	Politie
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,9	2,2	2,2	2,2	2023: 4,3	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,3	1,3	0,9	1,1	2023: 1,3	CBS
Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	3,7	3,4	3,4	2023: 3,9	Politie

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongeren en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

- [Nationale Omgevingsvisie \(NOVI\) 2050, 2020](#)
- [Nationale wetgeving voor de fysieke leefomgeving](#)
- [Omgevingsbeleid, -programma en -verordening provincie Zuid-Holland, 2020](#)
- [Nationaal Park Hollandse Duinen, 2020](#)
- [Wet veiligheidsregio's](#)
- [Regionaal Crisisplan](#)
- [Integraal veiligheidsbeleid 2020-2023 Hillegom 'Samen houden we Hillegom veilig'](#)
- [Water raakt ons, meerjarenperspectief 2022-2025 & Programmabegroting 2022](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland](#)
- [Regionale Omgevingsagenda Holland Rijnland 2040, 2021](#)
- [Regionale Energiestrategie \(RES 1.0\) Holland Rijnland, 2021](#)
- [Regionale Strategie Mobiliteit \(RSM\) Holland Rijnland, 2021](#)
- [Lokale Energiestrategie Hillegom 2021 \(LES\)](#)
- [Transitie Visie Warmte 2021 \(TVW\)](#)
- [Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017](#)
- [Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma Bloeiende Duin- en Bollenstreek 2016-2020](#)
- [Strategische Agenda Ruimte Duin- en Bollenstreek 2040, 2021](#)
- [Economische Agenda Duin- en Bollenstreek](#)
- [Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016](#)
- [Omgevingsvisie Heerlijk Hillegom, duurzame \(proef\)tuin van Holland, actualisatie 2021](#)
- [Woonprogramma Hillegom 2020-2024](#)
- [Prestatieafspraken Wonen Hillegom](#)
- [Parapluplan Wonen 2020](#)
- [VTH Beleidsplan Gemeente Hillegom 2020-2024](#)
- [Algemene Plaatselijke Verordening Hillegom](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Mobiliteitsplan 2022](#)
- [Beleidsplan wegen 2015-2019](#)
- [Bodemfunctieklassenkaart 2020](#)
- [Beleid Laadinfrastructuur 2021](#)
- [Beleidsplan Openbare Verlichting 2011-2021](#)
- [Healthy Hillegom 2020-2023](#)
- [Nota Grondbeleid Hillegom 2022-2026](#)
- [Erfgoedverordening gemeente Hillegom 2024](#)
- [Centrumplannen](#)
- [Groenbeleidsplan 2015-2024 Deel A Deel B](#)
- [Gemeentelijk Rioleringsplan Hillegom 2021-2025](#)
- [Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid Hillegom 2018-2022](#)
- [Afvalbeleid 2021](#)
- [Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit](#)
- [Landelijk afvalbeheersplan \(LAP2\)](#)
- [Afvalscheidingsadvies Meerlanden "Op weg naar 65%"](#)
- [VANG \(Van Afval Naar Grondstof\)](#)
- [Dienstverleningsovereenkomst met De Meerlanden \(niet openbaar\)](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Gebiedsontwikkeling

Ruimtelijke ordening	1.451	811	699	698	698	698
Totaal Gebiedsontwikkeling	1.451	811	699	698	698	698

Thema Openbare orde en veiligheid

Openbare orde en veiligheid	984	1.045	1.160	1.160	1.160	1.160
Crisisbeheersing en brandweer	1.421	1.635	1.785	1.785	1.785	1.785
Totaal Openbare orde en veiligheid	2.405	2.680	2.945	2.945	2.945	2.945

Thema Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.437	2.840	3.027	3.153	3.187	3.221
Afval	3.369	3.860	4.165	4.216	4.076	4.040
Riolering	1.854	1.788	1.818	1.868	1.850	1.862
Milieubeheer	1.355	2.135	1.879	1.817	1.667	1.667
Begraafplaatsen en crematoria	179	130	134	136	136	136
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	9.194	10.753	11.023	11.190	10.916	10.926

Thema Verkeer en vervoer

Verkeer en vervoer	3.917	4.480	4.475	4.673	4.952	4.955
Parkeren	114	130	133	133	339	339
Recreatieve havens	33	34	34	34	34	34
Totaal Verkeer en vervoer	4.064	4.644	4.642	4.840	5.325	5.328

Thema Wonen

Wonen en bouwen	1.067	64	1.032	1.064	928	924
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	1.537	8.870	560	589	781	172
Totaal Wonen	2.604	8.934	1.592	1.653	1.709	1.096
Totaal lasten	19.718	27.822	20.901	21.326	21.593	20.993

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Gebiedsontwikkeling

Ruimtelijke ordening	-283	-103	-103	-103	-103	-103
Totaal Gebiedsontwikkeling	-283	-103	-103	-103	-103	-103

Thema Openbare orde en veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	-30	-9	-9	-9	-9	-9
Crisisbeheersing en brandweer	-48	-104	-105	-105	-105	-105
Totaal Openbare orde en veiligheid	-78	-113	-114	-114	-114	-114
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-10	-5	-6	-6	-6	-6
Afval	-3.685	-4.674	-5.502	-5.502	-5.362	-5.329
Riolering	-2.434	-2.527	-2.663	-2.727	-2.704	-2.719
Milieubeheer	-156	-805	-432	-432	-432	-432
Begraafplaatsen en crematoria	-112	-87	-84	-84	-84	-84
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-6.397	-8.098	-8.687	-8.751	-8.588	-8.570
Thema Verkeer en vervoer						
Verkeer en vervoer	-469	-73	-99	-99	-99	-99
Parkeren	-11	-3	-3	-3	-3	-3
Recreatieve havens	-4	-12	-3	-3	-3	-3
Totaal Verkeer en vervoer	-484	-88	-105	-105	-105	-105
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	-496	-1.193	-580	-612	-476	-476
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.092	-2.925	-553	-582	-774	-166
Totaal Wonen	-2.588	-4.118	-1.133	-1.194	-1.250	-642
Totaal baten	-9.830	-12.520	-10.142	-10.267	-10.160	-9.534
Saldo van baten en lasten	9.887	15.300	10.759	11.061	11.432	11.461

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	1.225	1.960	2.200	1.200	0	0
Onttrekkingen reserves	-2.442	-7.753	-2.920	-2.144	-1.207	-1.240
Totaal reserves	-1.217	-5.793	-720	-944	-1.207	-1.240
Saldo na resultaatbestemming	8.674	9.507	10.042	10.119	10.227	10.223

Programma 3 Bedrijvigheid

Zoals aangegeven bij het programma Leefomgeving is de omgevingsvisie de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van economie, recreatie & toerisme en erfgoed zijn in de paragrafen van programma 3 (Bedrijvigheid) uitgewerkt.

Economie

We zetten ons in voor vitale en duurzame bedrijventerreinen, zoals opgenomen in de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Bollenstreek en de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland. Voor het centrum wordt het beleid van de vastgestelde centrumplannen voortgezet. Hierin zijn de gewenste ontwikkelingen vastgelegd om de uitstraling en verblijfskwaliteit van het centrum te versterken. Maar we kijken niet alleen naar de fysieke leefomgeving. We vinden het ook belangrijk om te verbinden. Door overheden, bedrijven en kennisinstellingen optimaal met elkaar te verbinden (dit wordt ook wel 'triple helix' genoemd) kunnen we maximaal bijdragen aan doelen als economische samenwerking en een goed functionerende arbeidsmarkt.

Recreatie en toerisme

Hillegom heeft een unieke ligging tussen de bollenvelden, als onderdeel van het Nationaal Park Hollandse Duinen, met de nabijheid van stranden en zee, de keukenhof en bruisende steden. Daarmee is Hillegom aantrekkelijk voor recreatie en toerisme. Door bijvoorbeeld onze entrees te versterken, werken we aan het versterken van de zichtbaarheid en bekendheid. Dat doen we als Hillegom, maar ook in samenwerking met onze buurgemeenten in de Duin- en Bollenstreek.

Erfgoed

Hillegom heeft niet alleen veel waardevolle cultuurhistorische elementen en structuren maar ook een rijk bodemarchief. Het beleid is erop gericht archeologische bronnen zo goed mogelijk te beschermen. Daarnaast heeft de gemeente de wettelijke verplichting om bij het opstellen van ruimtelijke plannen, de erfgoedwaarden te inventariseren.

In 2024 is de verordening voor gemeentelijke monumenten aangepast. Een start is gemaakt met de evaluatie van de subsidieregeling. In 2025 geven we hier een vervolg aan.

Voldoende aandacht voor inwoners, ondernemers en de raad

Binnen het fysieke domein werken we indien mogelijk van buiten naar binnen. Dat betekent dat we vragen van ondernemers zo snel mogelijk willen beantwoorden. Onze bedrijfscontactfunctionarissen zijn voor de ondernemers de vooruitgeschoven post van de gemeente, maar voor de inhoudelijke beantwoording van vragen, stelt elk team werkzaam binnen het fysieke domein capaciteit beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de beantwoording van schriftelijke en technische vragen uit de raad.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren. De wettelijke taken binnen het programma liggen met name op het gebied van erfgoed en archeologie of hebben te maken met algemene wetgeving zoals de Wet open overheid. Een goede beleidsmatige onderbouwing is daarnaast nodig voor vergunningverlening.

Economie

Lokale economie

Voor het thema economie staat economische duurzaamheid ook centraal. Zo levert economie een bijdrage aan sociale en fysieke duurzaamheid. Wij willen de tevredenheid, het vertrouwen en de investeringsbereidheid van ondernemers in Hillegom vergroten. Een goed vestigingsklimaat is hierbij belangrijk, zowel in het centrum als het buitengebied.

Wij willen als gemeente private initiatieven ondersteunen en zorgen voor kwaliteitsverbetering. Dit doen we door ruimte te bieden voor economische ontwikkelingen die bijdragen aan onze sociale en fysieke

duurzaamheidsambities. Maatschappelijk verantwoord ondernemen, met aandacht voor arbeidsparticipatie, vergroening en eerlijkheid, is hierbij belangrijk.

We stimuleren samenwerking tussen bedrijven, overheden, kennisinstellingen, de arbeidsmarkt en de maatschappij. Wij volgen hierin de lijn zoals opgenomen in de in 2019 ondertekende intentieovereenkomst "*Heerlijk Hillegom op weg naar de toekomst*". Daarnaast zetten we in op een goede samenwerking met Ondernemend Hillegom.

Centrumvoorzieningen

Ons centrum heeft last van leegstand door online winkelen en koopkracht die wegvloeit naar omliggende gebieden. We hebben de Hoofdstraat opnieuw ingericht en ontmoetingsplekken gecreëerd. Het centrum moet aantrekkelijk blijven voor inwoners en bezoekers, met een goed winkelaanbod en kansen voor werkgelegenheid en ondernemerschap. We werken aan de uitstraling en verblijfskwaliteit van het centrum en organiseren diverse evenementen om ontmoetingen te stimuleren.

Bedrijventerreinen

Onze bedrijventerreinen liggen verspreid door de gemeente, vaak dicht bij woongebieden. Onder andere het bedrijventerrein Hillegommerbeek ligt bijna geheel tussen woonwijken. We willen deze terreinen vitaal houden, eventueel door transformatie, en ze verduurzamen. We hebben regionale analyses gedaan om te zien wat nodig is voor de toekomst van onze bedrijventerreinen. Zo maken we ze aantrekkelijker, groener en duurzamer. Bedrijventerrein Hillegom-Noord wordt daarbij als eerste onderzocht. Een van de grote opgaven daarbij is de compensatie van bedrijventerreinen. Wij doen dit binnen de kaders van de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Bollenstreek en de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland.

Wij willen samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties onze doelen bereiken door initiatieven te ondersteunen die bijdragen aan de gezamenlijke doelen. Initiatiefnemers moeten zorgen voor draagvlak en maatschappelijke meerwaarde. Dit past in de benadering van de Omgevingswet.

Regionale economie

Als gemeente zijn we geen eiland. We werken daarom samen met 13 gemeenten in Holland Rijnland aan gemeenschappelijke doelen op het gebied van maatschappij, economie en leefomgeving. We hebben de Strategische Agenda Ruimte Duin- en Bollenstreek opgesteld als onderdeel van de Regionale Omgevingsagenda.

Economic Board Duin- en Bollenstreek

In 2018 hebben vijf gemeenten de stichting Economic Board Duin en Bollenstreek opgericht om de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen te versterken. We voeren samen de Economische Agenda uit op de gebieden Duurzame Greenport, Kennisintensieve maakindustrie en Gezond Toerisme. Op 1 januari 2024 is een nieuwe Economic Board geïnstalleerd met een nieuwe structuur en bestuur. De board werkt nu met te bereiken doelen in plaats van een projectenprogramma. Via een meerjarenprogramma en jaarprogramma's wordt invulling gegeven aan die doelen.

Greenport Duin- en Bollenstreek

In 2019 is formeel invulling gegeven aan de samenwerking binnen de Greenport door de oprichting van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek, waar ondernemers, onderwijs en overheid samenwerken om de economische positie van de Greenport te versterken. Per 1 januari 2025 is de Stichting Greenport opgegaan in de Economic Board.

Toekomstige ontwikkelingen

Er zijn verschillende ontwikkelingen in de Haarlemmermeer die invloed kunnen hebben op Hillegom, zoals woningbouwplannen bij Beinsdorp en Nieuw-Vennep en de aanleg van recreatiegebied Park21. Daarnaast spelen er woningbouwplannen in Bennebroek en Vogelenzang (gemeente Bloemendaal).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Behouden verduurzamen van bedrijventerreinen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We geven uitvoering aan de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Bollenstreek en zetten ons in voor het behouden, vergroenen, verduurzamen en leefbaarder maken van bedrijventerreinen.
A2	We geven uitvoering aan de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland en houden voldoende bedrijventerrein beschikbaar zodat zoveel mogelijk werknemers in hun eigen omgeving kunnen werken.
A3	We werken met ondernemers samen om de organisatiegraad op bestaande bedrijventerreinen verder te vergroten.
A4	We intensiveren onze inzet op gemeenschappelijk accountmanagement.
A5	Om huidige bedrijventerreinen te kunnen transformeren naar wonen of wonen-werken gaan we in gesprek met de regio over compensatieruimte.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Versterken van sociale cohesie en bevorderen van economische samenwerking en werkgelegenheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Door overheden, bedrijven en kennisinstellingen met elkaar te verbinden dragen we maximaal bij aan een goed functionerende arbeidsmarkt. Dit doen we in eerste instantie binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
B2	We werken samen met Holland Rijnland aan een Human Capital Agenda om volwaardige arbeidsparticipatie te bereiken.
B3	We stimuleren en ondersteunen een goede verbinding en kruisbestuiving tussen bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen, de arbeidsmarkt en de maatschappij. Dit doen we in eerste instantie binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
B4	We actualiseren de beleidsregels voor de weekmarkt.
B5	Onze bedrijvencontactfunctionaris is een eerste aanspreekpunt binnen onze gemeentelijke organisatie voor ondernemers.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een vitale economie in een vitaal landschap.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten in op het creëren van meer banen. Dit doen we door enerzijds samen te werken binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek aan voldoende en juiste bedrijfslocaties. Anderzijds doen we dit door het centrum te behouden als werklocatie.
C2	We gaan de bekendheid van de Duin- en Bollenstreek als merk vergroten. Dit doen we door de ontwikkeling en uitrollen van regiobranding. De Economic Board heeft hierin een trekkende rol.
C3	Binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek vernieuwen we de traditionele sectoren van de bollenteelt en toerisme.
C4	Binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek stimuleren we ontplooiing van de sector zorg en innovatieve bedrijvigheid.
C5	Binnen de regio werken we samen aan een duurzame Greenport om ervoor te zorgen dat de bollenteelt wereldleider blijft op het gebied van bollen- en bloemenkennis. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
C6	Gezamenlijk versterken we onze positie als kennisintensieve maak-regio tussen de metropolen op gebied van Space, Unmanned Valley en Flower Science. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
C7	Ondernemers, onderwijs en overheid werken samen aan de versterking van de economische positie van de Greenport. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek, de Human Capital Agenda van Holland Rijnland en is samenwerking met de Onderwijs- en Arbeidsmarkt Duin- en Bollenstreek (OADB).

C8	We onderzoeken de economische samenwerking met de regio Haarlemmermeer.
----	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	Economic Board Duin- en Bollenstreek Omliggende gemeenten Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam

Recreatie en toerisme

Hillegom is internationaal bekend om zijn kleurrijke bollenvelden, die jaarlijks veel toeristen trekken. We zien veel kansen om verder te groeien in toerisme. Het historische centrum kan nog beter ontwikkeld worden voor regionale en internationale bezoekers. Momenteel zijn de mogelijkheden voor overnachtingen beperkt, maar we willen inzetten op kleinschalige verblijfsrecreatie.

Daarnaast werken we aan het verbeteren van fiets-, wandel- en sloeproutes om bezoekers beter door de gemeente te leiden, met aandacht voor een goede balans tussen recreatie en natuurbehoud. Kunst en cultuur in de openbare ruimte dragen bij aan een prettige leefomgeving voor iedereen. We kunnen daarbij gebruik maken van onze unieke ligging met nabijheid tot het Nationaal Park Hollandse Duinen, stranden, de zee, de Keukenhof en steden.

De zichtbaarheid en vindbaarheid van recreatieve functies kan nog verbeterd worden. Het versterken van de uitstraling van de toegangswegen draagt bij aan de toeristische ervaring. Door middel van de plaatsing van een drietal kunstwerken op de N208 maken we samen met de gemeente Lisse de entree tot de bollenstreek aantrekkelijker.

We versterken de wisselwerking tussen toerisme, recreatie en de agrarische sector. In Hillegom en buurgemeenten is het toerisme sterk verbonden met de bollensector. We zetten in op het jaarrond aantrekken van recreanten en toeristen. We zorgen samen met onze buurgemeenten via de uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek voor de samenhang en samenwerking tussen recreatieve 'hotspots' zoals de kuuroordstatus van Noordwijk en het Nationaal Park Hollandse Duinen. Daarnaast werken we verder met de in 2022 vastgestelde nota Verblijfsrecreatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De toeristisch-recreatieve potenties beter benutten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We optimaliseren het lokale en regionale recreatieve routenetwerk door onder andere de ontbrekende schakels aan te pakken.
A2	We zetten in op het verder optimaliseren en realiseren van kleinschalige recreatievaart.
A3	We onderzoeken de mogelijkheid van het realiseren van een TOP (Toeristisch Overstappunt) in het noorden van Hillegom.
A4	We zetten in op het verhogen van de beleefbaarheid van de Oosteinderpolder, Vosse- en Weerlanerpolder en Elsbroekerpolder. Daarbij is het uitgangspunt wel dat dit niet ten koste gaat van de aanwezige natuurwaarden, waaronder de Weidevogelpopulatie.
A5	We ondersteunen het Bloemencorso bij de jaarlijkse doortocht.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Jaarrond aantrekken van recreanten en toeristen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten ons historisch hart nog beter op de kaart, ook als cultureel-toeristisch-recreatieve trekker. Dit biedt kansen voor horeca en (andere) toeristische, recreatieve en economische functies.
B2	We steunen de statusaanvraag Nationaal Park Hollandse Duinen middels een operationeel partnerschap.
B3	In geval er initiatieven ontstaan vanuit het Nationaal Park Hollandsche Duinen die bijdragen aan onze doelen, geven we daar medewerking aan.
B4	We gaan aan de slag met de visie en uitvoeringsprogramma Verblijfsrecreatie.
B5	We inventariseren de behoefte voor het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma groen en recreatie.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Provincie Zuid-Holland Economic Board Duin- en Bollenstreek Regiogemeenten Nationaal Park Hollandse Duinen Toeristische ondernemers Promotie- en marketingorganisaties Inwoners Stichting Bloemencorso

Erfgoed

We behouden erfgoed door het te beschermen, beleven en benutten. Bij het verrichten van activiteiten waarbij cultureel erfgoed is betrokken geldt, ongeacht de mate van bescherming, altijd de specifieke zorgplicht. Hillegom heeft naast veel waardevolle cultuurhistorische elementen en structuren ook een rijk bodemarchief. Ons beleid is erop gericht de archeologische bronnen zo goed mogelijk te beschermen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Behouden en beschermen van ons cultureel erfgoed

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitomschrijving
A1	Op basis van de in 2024 uitgevoerde inventarisatie van objecten die het beschermen waard zijn, bepalen we hoe we objecten gaan beschermen en in welke mate.
A2	Op basis van de in 2024 uitgevoerde evaluatie gemeentelijke monumenten, passen we de subsidieverordening gemeentelijke monumenten aan.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Behouden, zichtbaar, afleesbaar en beleefbaar maken van cultuurhistorische elementen en structuren voor Hillegommers en bezoekers.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitomschrijving
B1	We verbeteren de afleesbaarheid en beleefbaarheid van cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden door evenementen als open monumentendag en de dag van het kasteel te faciliteren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West Holland (ODWH) Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Erfgoed Leiden en omgeving (ELO) Erfgoedhuis ZH Stichting Dorp, Stad en Land Projectontwikkelaars

	Bedrijven Particuliere initiatiefnemers Eigenaren van monumenten Stichting Vrienden van oud Hillegom (VOL) Cultuur Historisch Genootschap Duin & Bollenstreek (CHG) Provincie Zuid-Holland (PZH) Gemeentelijke adviescommissie Erfgoed
--	--

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realsatie 2022	Realsatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Functiemenging	Index die verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	43,8%	44,5%	44%	44%	2023: 54,2 %	LISA
Vestigingen van bedrijven	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 64 jaar	167,6	177,5	160	170	2023: 181,8	LISA

Toelichting indicator Functievermenging

De functiemenging index (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Toelichting indicator Vestigingen van (bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

- [Programma Centrumontwikkeling Hillegom, september 2015](#)
- [Detailhandelsvisie Hillegom 2015](#)
- [Gebiedsprogramma B\(I\)oeiende Bollenstreek 2016](#)
- [Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma](#)
- [Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2017-2020](#)
- [Intentieverklaring 'Heerlijk Hillegom op weg naar de toekomst'](#)
- [Koersdocument Economie en Toerisme Hillegom 2012-2020](#)
- [Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016](#)
- [Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Lokale economie

Economische promotie	253	267	291	291	291	291
Economische havens en waterwegen	10	10	11	11	11	11
Totaal Lokale economie	263	277	302	302	302	302

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	136	112	116	121	121	121
Economische ontwikkeling	421	496	616	347	347	347
Totaal Regionale economie	557	608	732	468	468	468
Totaal lasten	820	885	1.034	770	770	770

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Lokale economie

Economische promotie	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Totaal Lokale economie	-3	-3	-3	-3	-3	-3

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-13	-13	-13	-13	-13	-13
Economische ontwikkeling		-22	-22	-22	-22	-22
Totaal Regionale economie	-13	-35	-35	-35	-35	-35
Totaal baten	-16	-38	-38	-38	-38	-38

Saldo van baten en lasten	804	848	997	733	733	733
----------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-237	-237	0	0	0	0
Totaal reserves	-237	-237				
Saldo na resultaatbestemming	567	611	997	733	733	733

Programma 4 Bestuur en Ondersteuning

Het programma Bestuur gaat meer over de bestuurlijke rollen en de manieren van overheidssturing dan over de vakinhoudelijke zaken. Dat was in voorgaande begrotingen ook al het geval. Maar in samenwerking met de raadsklankbordgroep Planning & Control is dit met de doorontwikkeling van de P&C-cyclus verder uitgewerkt. In deze begroting, één van de documenten van de P&C-cyclus, zijn de eerste stappen van deze doorontwikkeling zichtbaar. In de nieuwe opzet van programma 4 hanteren we een indeling volgens het bestuurlijke (regie) rollenmodel: een gemeentebestuur heeft een dienstverlenende rol naar haar inwoners en ondernemers, een netwerkende rol in haar gemeenschap en regio, een participatieve rol in initiatieven vanuit de gemeenschap en een rechtmatige rol met toezien op handelen volgens wet- en regelgeving en zelf het goede voorbeeld geven. Langs de lijn van dit bestuurlijke rollenmodel hebben we de begrotingsdoelen en activiteiten in het programma bestuur als volgt gerangschikt:

De komende jaren werken we aan een nog betere verbinding tussen doelen - activiteiten - kosten met daaraan gekoppeld (als het even kan) effect-indicatoren waaruit de effecten van beleid zichtbaar worden en prestatie-indicatoren die de voortgang van het beleid laten zien.

Een digitaal goed doorzoekbare versie van de P&C documenten is, naast meer gebruik van grafische weergaven, een ambitie in de doorontwikkeling.

Dienstverlenende overheid

Trends en ontwikkelingen

In de nieuwe bestuursopdracht van HLT Samen is de ambitie verwoord te werken aan het verder optimaliseren van de dienstverlening. Daarin staan het dienstverleningsconcept en het afstemmen van de verschillende ingangen tot de gemeente centraal. Dit betekent dat we de inwoners via meerdere kanalen op een consistente manier bedienen, met gebruikmaking van fysieke loketten, telefonische helpdesks, websites, mobiele apps, en sociale media.

De ambitie past in een nieuw op te stellen dienstverleningsconcept waarin we invulling geven aan het werken vanuit gemeenschappelijke waarden en de volgende uitgangspunten: Oog voor de menselijke maat, betrokkenheid, betrouwbaarheid en een persoonlijke benadering.

Binnen het dienstverleningsconcept voor de komende jaren speelt de digitale dienstverlening, het datagedreven werken, innoveren en slimme oplossingen bedenken een prominente rol. De groeiende maatschappelijke roep om een open, digitale en toegankelijke overheid wordt steeds meer zichtbaar in onze wetten. Deze ontwikkeling zal de komende jaren een aanzienlijke impact hebben op processen en op de inrichting van de gemeentelijke informatiehuishouding.

Om die slag te kunnen maken werken we aan een moderne gemeentelijke informatievoorziening.

In 2025 zullen de Wet open overheid (Woo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) naar verwachting het meest relevant blijven. De implementatie zal gefaseerd plaatsvinden.

In 2025 hebben we te maken met het tweede jaar van de reisdocumentenpiek. Het aantal aanvragen van reisdocumenten blijft toenemen en dit heeft impact op de dienstverlening aan de balie. Door de verruiming van de openingstijden en formatie blijft de gemeentelijke dienstverlening op peil.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: In lijn met de nieuwe bestuursopdracht en aan de hand van de wettelijke eisen werken wij continu aan de verbetering van de dienstverlening:

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitsomschrijving	
A1	Project	We ontwikkelen een visie op dienstverlening op basis waarvan het dienstverleningsconcept wordt opgesteld.
A2	Project	Wij investeren in de verdere ontwikkeling van de dienstverlening door het doorlopend uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek (balie en telefonie), het laten uitvoeren van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar onze gemeentelijke brede dienstverlening, het digitaliseren van producten en e-diensten, de uitbreiding van de functionaliteit van het Omgevingsloket, deelname aan Waarstaatjegemeente.nl en de uitbreiding van de Chatbot (Gem).
A3	Project	We monitoren de reisdocumentenpiek zodat de dienstverlening aan de balie op peil blijft.
A4	Project	We zetten ons in voor toegankelijke gemeentelijke dienstverlening, ondersteunen daar waar mogelijk maatschappelijke initiatieven en zoeken proactief naar oplossingen. We stimuleren integrale samenwerking en werken van buiten naar binnen en van binnen naar buiten. Onze (bedrijfs)contactfunctionarissen vervullen hierin een essentiële rol.
A5	Project	We verbeteren de begrijpelijkheid van taal/tekst door de kwaliteit ervan te meten, medewerkers te trainen op het gebruik van begrijpelijke taal conform het door drie gemeenten ondertekende Taalpact, en een toolkit beschikbaar te maken.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: In lijn met de wetgeving optimaliseren we de digitale bereikbaarheid en toegankelijkheid door informatie actueel en openbaar toegankelijk te maken binnen de kaders van de Wet open overheid (Woo) en werkprocessen te moderniseren en digitaliseren in lijn met de eisen van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitsomschrijving
B1	We werken aan de doorontwikkeling van het portaal voor verdere implementatie van actieve openbaarmaking.
B2	We richten e-diensten in voor producten en diensten die onder de Wmebv vallen en controleren of onze huidige e-diensten voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen. En gaan in gesprek met onze verbondenpartijen hierover en dragen zorg dat ook hun producten en e-diensten voldoen aan de eisen van de Wmebv.
B3	In het kader van de digitale toegankelijkheid en doorzoekbaarheid werken we aan het verder op orde brengen van de informatiehuishouding. Dataclassificatie is daarbij een belangrijk thema.

HOE GAAN WIJ DAT METEN?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting 2023	Begroting 2025	Streefwaarde 2028
Balie burgerzaken: <ul style="list-style-type: none"> • Wachtijd balie minder dan 5 minuten • Klanten zonder afspraak geholpen • Selfservice producten binnen 10 minuten afgehandeld Telefoonie: <ul style="list-style-type: none"> • Oproepen op het centrale nummer wordt opgenomen • Terugbelnotities worden adequaat afgehandeld < 2 werkdagen • Percentage oproepen dat via het centrale nummer direct wordt afgehandeld Website: <ul style="list-style-type: none"> • Live chats worden direct beantwoord 	89% 0,10% 85% 95% 56% 48% 100%	90% Max 5% Min 90% Min 90% Min 70% Min 50% Min 90%	90% Max 5% Min 90% Min 90% Min 70% Min 50% Min 90%
Voldoen aan algemene norm digitale toegankelijkheid	Status B	Status B	Status B

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	<ul style="list-style-type: none"> • VNG • VDP • Kenniskring serviceformules • Stichting Lezen en Schrijven • Taalhuis van de Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Samenwerkende overheid

Meer en meer bestaat de noodzaak om grote opgaven in gezamenlijkheid op te pakken. Naast de formele gemeenschappelijke regelingen werken we daarom op verschillende bestuurlijke schaalniveaus samen. Afhankelijk van de benodigde slakracht en strategische positie die nodig is voor een opgave wordt er samengewerkt met het rijk, de provincies Noord- en Zuid-Holland, Holland Rijnland, Midden-Holland, de gemeente Haarlemmermeer, gemeenten in Zuid-Kennemerland, Kaag & Braassem en de Duin- en Bollenstreek. Als het gaat om de streek dan pakken we een aantal opgaven gezamenlijk op omdat de stedelijke ontwikkeling in het zuiden, het behoud van het open landschap, duurzaamheidsopgaven en de ontwikkelingen aan de kust randvoorwaardelijk en onlosmakelijk aan onze lokale ontwikkeling verbonden zijn. Evenals de intensivering van de kennisintensieve sectoren in onze streek en aanpalende regio's om daarmee het perspectief op onderwijs en werkgelegenheid te vergroten. We geven dit vorm in de 'Uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek'.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel 1: Versterken van de strategische positie omwille van de belangen van de gemeente Hillegom

Doel 2: Versterken van de strategische positie van de Duin- en Bollenstreek gemeenten voor het realiseren van lokale opgaven in regionaal verband.

Doel 3: Versterken van de aansturing op verbonden partijen

Doel 4: Verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen in HLTsamen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Doel 1:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
A1	Proces	We adviseren colleges in het dienen van het lokale belang bij strategische vraagstukken en in het faciliteren van bestuurlijke relaties en netwerken in de aangrenzende gemeenten en gebieden binnen de provincies Noord- en Zuid-Holland.
A2	Project	Hillegom: in het kader van de bouwvoornemens rondom Vogelesang versterken wij onze bestuurlijke afstemming in het kader mobiliteit met de bestuurders van Zuid-Kennemerland.

Doel 2:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
B1	Proces	We bekrachtigen in bestuurlijke en juridische zin de structurele samenwerking tussen de vijf gemeenten in de Duin- en Bollenstreek. Het ambtelijk kernteam DBS faciliteert de DBS-overlegstructuur, organiseert collegeconferenties en radenbijeenkomsten en verzorgt de interne en externe communicatie en rapportages. Het kernteam bestaat uit medewerkers uit de verschillende gemeenten. Eveneens versterken we voor als gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen onze eigen bestuurlijke positie binnen dit samenwerkingsverband door de bovengenoemde samenwerkingsafspraken intern te borgen in P&C en ambtelijke processen.
B2	Proces	We stellen de in 2024 opgestelde lobbystrategie uit voor de realisatie van de Uitvoeringsagenda DBS en proberen mogelijke externe subsidies voor de opgaven (zie hieronder) binnen te halen.
B3	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de oranje opgave: <ul style="list-style-type: none"> - Het Maatregelenpakket Noordelijke Duin- en Bollenstreek en de Haarlemmermeer; - De Corridorstudie ruimte en mobiliteit zuidelijke Duin- en Bollenstreek.
B4	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de blauwe opgave: <ul style="list-style-type: none"> - Programma Landelijk Gebied en Duurzame Greenport (PLG&DG).
B5	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de groene opgave: <ul style="list-style-type: none"> - Vervolg van een Gebiedsprogramma groen. - Hernieuwbare energiebronnen, onderdeel collectieve warmtevoorziening.
B6	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de rode opgave: <ul style="list-style-type: none"> - Governance en uitvoering Economic Board Duin- en Bollenstreek; - Verbinden kennisintensieve sectoren; - Ontwikkeling van de regiobranding.
B7	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de paarse opgave: <ul style="list-style-type: none"> - Regiodeal Brede Welvaart; - Verbinding en vertaling DBS-projecten binnen het sociaal domein.

Doel 3:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
C1	Project	Opstellen van een nota Verbonden Partijen
C2	Proces	Verder professionaliseren van het bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgeverschap en accounthouderschap op Verbonden Partijen en grotere subsidiepartijen.
C3	Project	Gezamenlijk proces met de raden en griffiers voor het versterken van de sturing op Verbonden Partijen en regionale samenwerking conform het raadsakkoord
C4	Project	Vanwege de financiële opgave van de gemeenten samen met Verbonden Partijen komen tot inzicht en mogelijkheden tot bijsturing op kosten. Daarbij ondersteunt door de opdracht vanuit de werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen.

Doel 4:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
D1	Project	In de nieuwe lange termijn opdracht aan HLTsamen staan verschillende activiteiten die als project worden uitgevoerd en in het reguliere werk worden meegenomen. Bij het schrijven van de begroting heeft er echter formeel nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Deze activiteit wordt bij de tussentijdse rapportage 2025 en de begroting 2026 verder uitgewerkt.

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen Holland Rijnland Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Werkvoorzieningschap Kust-, Duin en Bollenstreek /Provalu Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) Regeling Omgevingsdienst West Holland (ODWH) Vuilvervoerbedrijf Duin en Bollenstreek (VAB) Cocensus Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V.	Gemeente Katwijk Gemeente Noordwijk

Rechtmatige overheid

Trends en ontwikkelingen

De ontwikkelingen in kunstmatige intelligentie (AI), algoritmen en andere technologie die (persoons)gegevens gebruiken, gaat razendsnel. Vooral kunstmatige intelligentie biedt steeds meer kansen voor kwaadwillende partijen. Zij kunnen hierdoor makkelijker schadelijke software maken en verspreiden. Dit maakt het steeds moeilijker om (persoons)gegevens goed te beveiligen, wat een vereiste is vanuit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de archiefwet.

We zien ook dat wet- en regelgeving hierop reageert. Voorbeelden zijn de AI-verordening, de geplande verplichte inventarisatie van algoritmes in het algoritmeregister en de ePrivacy verordening, waarvan de impact op gemeenten vooralsnog beperkt lijkt.

Verder komt er ook de Richtlijn Netwerk- en Informatiesystemen 2.0 (NIS2). Deze zal deze naar verwachting in 2025 in Nederland van kracht worden onder de Cyberbeveiligingswet (Cbw). De impact op gemeenten zijn juist weer groot

De grootste veranderingen voor ons als lokale overheid zijn:

- Het BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) kader waarin we nu werken wordt omgezet naar een BIO 2.0, waarbij aanvullende eisen worden toegevoegd conform de Cbw.
- De Cbw is een verplichting voor alle digitale dienstverleners. Er wordt een onafhankelijke toezichthouder aangesteld, de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur, met de vrijheid om onderzoek te doen naar partijen in de

scope van de Cbw en deze te beboeten als zij niet voldoen aan de Cbw, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens dat kan bij de AVG.

- Er komt een 24-uursmeldplicht voor alle beveiligingsincidenten aan deze onafhankelijke toezichthouder.

De Wet open overheid verplicht tot het op orde krijgen van de informatiehuishouding binnen acht jaar na inwerkingtreding, dus op 1 mei 2030. Het op orde krijgen van de informatiehuishouding gaat verder dan alleen te voldoen aan de Archiefwet. Het regulier aandacht hebben voor de governance, het vakmanschap van de informatieprofessionals en het informatiebewustzijn van de medewerkers en de inrichting van informatiesystemen horen hier ook bij. Het programma Samen Digitaal Transparant voorziet voor een deel in het op orde krijgen van de informatiehuishouding door meer regie en monitoring op bedrijfsinformatie. Daarnaast wordt er een verbeterplan opgesteld om de knelpunten aan te pakken, die het op orde hebben van de informatiehuishouding nu nog in de weg zitten.

De maatschappij verlangt steeds sterker van gemeenten dat (financiële) opgaven worden gerealiseerd in balans met sociale belangen en het milieu. In antwoord hierop heeft de EU de Green Deal vastgesteld, die de regio duurzaam moet maken op basis van vijf milieuthema's (klimaat, vervuiling, water, biodiversiteit en circulariteit). De EU heeft al richtlijnen voor verslaggeving vastgesteld, de zogenoemde Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Uit deze richtlijn zijn de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) voortgekomen. De standaarden bieden handvatten voor hoe een organisatie zich op het gebied van milieu (Environment), mens (Social) en bestuur (Governance) kan verantwoorden. Ook vormt het de kapstok om duurzaamheid een integraal onderdeel te maken van de opgaven en biedt het een afwegingskader voor bestuurders en organisatie bij het maken van strategische keuzes waarbij bepaalde duurzaamheidsontwikkelingen (zoals klimaatverandering) risico's kunnen vormen.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Medewerkers en bestuurders ontwikkelen een groter bewustzijn van de diverse risico's op het gebied van privacy, informatieveiligheid, juridische kwesties en imago.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
A1	Project	We voeren de activiteiten over bewustwording uit zoals die zijn opgenomen in het gegevensbeschermingsplan.
A2	Proces	We spelen het risicospel en inventariseren de daaruit voortkomende risico's.
A3	Project	We stellen de kadernota Risicomanagement vast.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: De informatie en de informatiebronnen voldoen aan de wet- en regelgeving.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
B1	Proces	We voeren de verbetermaatregelen uit voor de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) zoals beschreven in de ENSIA-rapportage.
B2	Proces	We houden de maatregelen uit het DigiD en Suwinet normenkaders op peil.
B3	Proces	We leggen een focus op de verplichte deelname aan de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit om de adreskwaliteit van Basisregistratie van Personen (BRP) te verbeteren.. Hiermee brengen we illegale bewoning in beeld, zorgen we voor legalisering door middel van inschrijving en lossen we de leegstand en briefadressen op.
B4	Project	De achterstand in het verplicht vernietigen van informatie zal projectmatig worden weggewerkt.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Het college van burgemeester en wethouders beschikt over voldoende kwalitatieve en kwantitatieve informatie zodat de rechtmatigheidsverantwoording opgesteld en in de jaarstukken opgenomen kan worden.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
C1	Project	We stellen een plan van aanpak Rechtmatigheid op. Op basis van de evaluatie nemen we acties op ter verbetering van de interne beheersing.
C2	Project	We verbeteren de kennis over staatsteun in de organisatie.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Het versterken van financiële sturing en beheersing.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
D1	Project	We bereiken het doel van het programma versterken financiële sturing en beheersing door versterking van de financiële functie.
D2	Project	We ontwikkelen de bestuurlijke P&C cyclus en producten door. Dit wordt uitgevoerd in samenwerking tussen leden van de drie auditcommissies, portefeuillehouders financiën, de griffies en het ambtelijk apparaat.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Rechtmatige juridische besluitvorming.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
E1	Proces	Het adequaat behandelen van klachten en bezwaren en WOO-verzoeken.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: De gemeente verbetert haar positie op het gebied van rechtmatigheid binnen de domeinen privacy en informatieveiligheid.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
F1	Project	We voeren de projecten binnen het gegevensbeschermingsplan uit, met taken als het automatiseren van het register van verwerkingen en het professionaliseren van leveranciersmanagement en accounthouderschap.
F2	Proces	FG en CISO houden toezicht op naleving van de wetten AVG en BIO.
F3	Project	We stellen een verbeterplan Wpg op en voeren het uit.
F4	Project	We maken en implementeren het plan Cbw met projecten zoals: 24 uren monitoring, logische toegangsinrichting en bedrijfscontinuïteit.

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1 vergroten risico bewustzijn			
1. De organisatie laat een stijgende lijn zien in haar score op het gebied van privacy- en informatieveiligheidsbewustzijn (gemeten middels	nee	ja	ja

de nano-learning score).			
2. De resultaten van het risicospel worden voortaan meegenomen in de p&c cyclus (en faciliteren betere sturing op risico's).	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan wet			
1. Alle geo-basisregistraties (BAG/BGT/BRO) scoren voldoende (>75%)	nee	ja	ja
2. Er wordt een collegeverklaring DigiD en Suwinet afgegeven waarin alle maatregelen worden beheerst.	ja	ja	ja
3. Er wordt volgens het horizontale (gemeentearchivaris) en verticale toezicht (IBT) in voldoende mate voldaan aan de Archiefwet en aanpalende wet- en regelgeving. Dit wordt gemeten in het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Goedkeurende controleverklaring bij de rechtmatigheidsverantwoording.	ja	ja	ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
De afwijkingen begrotingsrechtmatigheid vallen binnen de tolerantiegrenzen	ja	1%>	1%>
Doel 6 Privacy en informatieveiligheid			
1. Conform de Jaarrapportage van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) en Chief Information Security Officer (CISO) heeft het AVG-volwassenheidsniveau voor privacy en informatieveiligheid niveau 3 (Bepaald) bereikt.	nee	ja	ja
2. De FG/CISO Jaarrapportage vermeldt dat de naleving van de Wet politiegegevens (Wpg) vooruitgang heeft geboekt ten opzichte van vorig jaar.	n.v.t.	ja	ja
3. De organisatie voldoet aan het basisniveau cyber-hygiëne conform de Europese standaard NIS2/Cbw	nee	nee	ja

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1 vergroten risicobewustzijn			
1.1 Het aantal datalek/incident-meldingen neemt toe.	21	60	60
1.2 Het aantal datalek/incident meldingen aan AP/IBD neemt toe.	0	6	6
1.3 Er is een bewustzijnskalender in 2025.	nee	ja	ja
2.1 Alle teams hebben minimaal één keer meegedaan aan het risicospel.	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan de wet.		Ja	Ja

We verhogen onze ENSIA-score voor de basisregistratie Adressen en Gebouwen.	71%	75%	80%
We behouden onze huidige ENSIA-score binnen het normenkader DigiD en Suwinet.	voldoen volledig	voldoen volledig	voldoen volledig
Op het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland scoort het informatie- en archiefbeheer weer groen.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Het college heeft de rechtmatigheids-afwijkingen opgenomen in de verantwoording in de jaarstukken 2024.	Ja	Ja	Ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
Aantal programma's dat is verbeterd in de programmabegrotingen van de gemeenten.	1	2	4
Doel 6 privacy en informatieveiligheid			
Het percentage voltooide projecten van het Gegevensbeschermingsplan.	53%	100%	100%
De gemeente ontvangt een Wpg-audit rapport inclusief aanbevelingen.	n.v.t.	ja	n.v.t.
Het percentage maatregelen van de Wbni waar we aan voldoen.	38%	60%	80%

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Erfgoed Leiden HLTsamen ST RIJK	Informatiebeveiligingsdienst Logius Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (BZK) Directoraat-generaal Bestuur, Ruimte en Wonen (BZK) Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen Autoriteit Persoonsgegevens Accountant IBT Provincie Zuid-Holland VNG Cie Bezwaar en klachten

Participerende overheid

Trends & ontwikkelingen

Alle grote maatschappelijke, politieke en economische ontwikkelingen beïnvloeden elkaar en vragen een andere rol van de gemeente. We vinden het van belang om hierbij onze inwoners, ondernemers en instellingen te betrekken en te raadplegen. De opgaven zijn complex en in een dynamische samenleving. Door opgavegericht te werken, zorgen we samen met inwoners, instellingen en ondernemers voor invulling van maatschappelijke en organisatie-overstijgende opgaven. Door de praktische ervaringen die we afgelopen jaren hebben opgedaan, hebben we steeds meer kennis van het betrekken van belangengroepen en zetten we bewuster in op communicatie, consultatie en/of participatie.

Op 4 juni 2024 is de wet versterking participatie aangenomen door de Eerste Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat het decentraal bestuur inwoners in staat stelt te participeren bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarnaast wordt het uitdaagrecht wettelijk verankerd. Deze wet stelt het volgende: "Deze wijziging schrijft voor dat de vertegenwoordigende organen van de verschillende decentrale overheden de reikwijdte van de

zogenaamde inspraakverordening moeten uitbreiden. Hierdoor zouden ingezetenen ook betrokken moeten worden bij de uitvoering en evaluatie van beleid en niet enkel bij de voorbereiding. Daarnaast expliciteert het wetsvoorstel de mogelijkheid die vertegenwoordigende organen hebben om een verordening vast te stellen waarin het uitdaagrecht is vastgesteld.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- Doel 1: Raad, bestuurders en medewerkers zijn omgevingsbewust en staan 'vanuit de bedoeling' in contact met de samenleving (werkend vanuit de ambitie om publieke waarde toe te voegen).
- Doel 2: Een integrale aanpak van grote maatschappelijke vraagstukken-, op basis van het vastgestelde beleidskader Participatie en de Leidraad. Waarbij we oplossingen zoeken met behulp van relevante maatschappelijke partners en inwoners.
- Doel 3: In 2027 een participatieverordening gereed hebben, die de huidige inspraakverordening gaat vervangen

Effectindicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2025	Streefwaarde 2028
Doel 1			
Inwoners waarderen de samenwerking met de gemeente met minimaal een 7.	6,49 (2020)	7	7

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
Doel 1		
A1	Project	Bij het betrekken van de samenleving bij beleidsontwikkelingen en projecten zetten we methoden in om het stille midden te bereiken. ook beogen we zo de doelgroepen actief te betrekken waarvoor beleid en projecten juist bedoeld zijn.
A2	Proces	Vanuit de Omgevingswet wordt ervaring opgedaan met de bedoeling en rollen die ook zijn beschreven in de kadernota Participatie. De werkwijze wordt geëvalueerd en de toolbox wordt op basis van de evaluatie mede aangevuld en aangescherpt.
Doel 2		
B1	Programma	In het sociaal domein wordt de maatschappelijke opgave Wonen, Welzijn en Zorg op deze manier in een programma uitgevoerd. Om zo te leren van de rol van de gemeente in een netwerk waarin partijen ook zelf de missie hebben om een rol te vervullen. Zie ook programma 1,
Doel 3		
C1	Project	In 2025 wordt de bestuurlijke opdracht opgehaald qua ambitieniveau en randvoorwaarden en gestart met een plan van aanpak.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2024	Streefwaarde 2027
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

Verbonden partijen

Trends & ontwikkelingen

De nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen maakt het nodig de gemeenschappelijke regelingen waaraan onze gemeente deelneemt aan te passen aan de nieuwe wetgeving. Eén vraag die daarbij speelt is of aanleiding bestaat al dan niet te komen tot de vorming van een intergemeentelijke raadscommissie gekoppeld aan de desbetreffende gemeenschappelijke regeling.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- Doel: Versterken van de grip op verbonden partijen en beheersing van de uitgaven aan verbonden partijen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitsomschrijving
A1	Aanpassing van de verschillende gemeenschappelijke regelingen aan de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen.
A2	In samenwerking met raden en partners in gemeenschappelijke regelingen (per regeling) de afweging maken of de instelling van een intergemeentelijke raadscommissie al dan niet wenselijk is.
A3	Vereenvoudiging en actualiseren van de Nota Verbonden Partijen.
A4	In samenspraak tussen college en raad per verbonden partij afwegingskader herdefiniëren en actualiseren.

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie rekening GR HLTsamen	Zie rekening GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners					
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen					
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 319	€ 327	€ 366	€ 382	*
Overhead	% van de totale lasten	13 %	11%	13 %	12 %	*

* Eigen gegevens

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Terugkijkend naar een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is berekend de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Dit zijn de kosten voor pofach (leidinggevende, informatievoorziening, juridische zaken, bestuurszaken en bestuursondersteuning, financiën, automatisering, inkoop, communicatie en huisvesting).

Kaderstellende stukken

- www.klantinfocus.nl
- www.operatiebrp.nl
- [Reglement van orde voor de raad](#)
- [Coalitie akkoord: Met trots vooruit 2022-2026](#)
- [Verordening op de raadscommissie](#)
- www.omgevingswetportaal.nl
- [Nota Verbonden Partijen 2018 \(raad 22 februari 2018\)](#)
- [HLT Samen Sterker!](#) (Bedrijfsplan werkorganisatie HLT Samen)
- De raadsbesluiten van Hillegom, Lisse en Teylingen over de ambtelijke samenwerking.
- [Governanceregime Verbonden Partijen Hillegom 2018](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Bestuur en Regionale samenwerking						
Bestuur	1.891	2.091	2.119	2.155	2.161	2.161
Totaal Bestuur en Regionale samenwerking	1.891	2.091	2.119	2.155	2.161	2.161
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	271	224	198	198	204	204
Burgerzaken	713	871	916	923	941	923
Totaal Dienstverlening	984	1.095	1.114	1.121	1.145	1.127
Totaal lasten	2.875	3.186	3.233	3.276	3.306	3.288

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Bestuur en Regionale samenwerking						
Bestuur	-267	-28	-28	-28	-28	-28
Totaal Bestuur en Regionale samenwerking	-267	-28	-28	-28	-28	-28
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	-106	-69	-71	-71	-71	-71
Burgerzaken	-261	-398	-406	-424	-460	-420

Totaal Dienstverlening	-367	-467	-477	-495	-531	-491
Totaal baten	-634	-495	-505	-523	-559	-519
Saldo van baten en lasten	2.240	2.691	2.730	2.754	2.748	2.769

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-57	-22	-22	-22	-22	-22
Totaal reserves	-57	-22	-22	-22	-22	-22
Saldo na resultaatbestemming	2.187	2.669	2.704	2.728	2.723	2.744

Algemene dekkingsmiddelen

We voeren, met de beschikbare middelen, een degelijk en transparant financieel beleid. Structurele uitgaven worden betaald uit structurele inkomsten.

Op basis van de beschikbare middelen is het uitgangspunt dat de tarieven voor de OZB de komende periode slechts met het jaarlijkse inflatiepercentage stijgen. Voor wat betreft de tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffing en voor leges, deze moeten in principe 100% kostendekkend zijn. Wij heffen geen hondenbelasting, parkeerbelasting, forensenbelasting, BIZ-bijdrage en toeristenbelasting (of verblijfbelastingen).

Het huidige kwijscheldingsbeleid zetten wij voort. Mocht er in de toekomst bezuinigd moeten worden, dan rust er op geen enkel programma een absoluut taboe. De (financieel) meest kwetsbare inwoners in onze gemeente worden in die opgave ontzien.

Bij de decentralisaties hanteren wij onverkort het principe rijksbudget = werkbudget.

Actiepunten

- Gelijkblijvende (woon)lasten voor onze inwoners
- Huidig financieel beleid voortzetten
- In de Programmabegroting meeruitgaven decentralisaties structureel opnemen

Raakvlakken

- Financiën heeft met alle programma's raakvlakken

Verplichte onderdelen besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- Lokale heffingen
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividenden
- Saldo financieringsfunctie
- Overige algemene dekkingsmiddelen

De zogenaamde algemene dekkingsmiddelen zijn diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat, naast de begroting van lasten en baten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien moet worden opgenomen.

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak; de besteding is niet geoormerkt. De onroerendezaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. De rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges-, en marktgelden vallen hier niet onder. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting. In de paragraaf Weerstandsvermogen is een berekening opgenomen over de dekkingspercentages in relatie tot het weerstandsvermogen.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de [Meicirculaire 2024](#). Voor de berekening van de algemene uitkering 2025 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en het aantal gereed gekomen woningen in 2024. Meerjarig zijn deze stijgingen eveneens meegerekend. Van de meerjarige extra inkomsten is 50% in de uitgaven opgenomen als toename van kosten areaaluitbreiding. De maatstaven zijn in de meerjarenbegroting constant gehouden. De onderschrijving van de gelden met betrekking tot het [BTW-compensatiefonds \(BCF\)](#) zijn meerjarig meegerekend. De decentralisatie Jeugdhulp, die vanaf 2026 nog niet zijn opgenomen in de algemene uitkering, is voor 75% opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering

vanaf 2026. De verwachte bedragen voor het risico voor de verminderde uitgaven (€500 miljoen) van het Rijk zijn, vanaf 2026 wel opgenomen. Het deel dat is achtergebleven als deelfonds is de decentralisatie Participatiewet.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en De Meerlanden NV naar rato van het bedrijfsresultaat.

Bedragen x € 1.000				
Dividend	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Alliander	373	302	373	640
Bank Nederlandse Gemeenten	113	124	113	113
Meerlanden	95	45	95	95
	581	471	581	848

Saldo financieringsfunctie

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft in een stellige uitspraak aan, dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). We berekenen in Hillegom geen rente over investeringen.

De werkelijke rentelasten zijn verantwoord in de begroting. Tijdelijke overschotten op de financiering worden overeenkomstig het schatkistbankieren 'gestald' bij het Rijk. Door de lage rente zijn er geen rentebaten over overtollige gelden, er worden wel rentebaten ontvangen voor het lenen van tijdelijke gelden (kasgeld). De overhead wordt verantwoord in prestatieveld bedrijfsvoering en de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendeckende tarieven.

Mutaties reserves

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Een aantal mutaties is niet toe te wijzen aan een programma en wordt daarom hier verantwoord.

Toelichting Doel A

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een transparant financieel beleid met structurele uitgaven betalen uit structurele inkomsten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Een solide financiële huishouding voeren.
A2	Het opnemen van structurele meeruitgaven van decentralisaties in de Programmabegroting.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bank Nederlandse gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Cocensus	

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Treasury	43	70	68	134	434	434
Belastingen overig	261	275	273	273	273	273
Overhead	7.339	8.312	8.787	8.768	8.764	8.759
Overige baten en lasten	-45	436	25	164	307	503
Totaal Algemene middelen	7.598	9.093	9.153	9.339	9.778	9.969
Totaal lasten	7.598	9.093	9.153	9.339	9.778	9.969

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Treasury	-1.027	-1.118	-1.155	-1.055	-1.005	-955
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-39.816	-42.529	-43.368	-41.610	-41.777	-42.187
OZB niet-woningen	-1.400	-1.401	-1.450	-1.450	-1.450	-1.450
OZB woningen	-3.774	-4.005	-4.180	-4.268	-4.358	-4.482
Belastingen overig	-45	-43	-43	-43	-43	-43
Overhead	-15	-16	-16	-16	-16	-16
Overige baten en lasten	-2					
Totaal Algemene middelen	-46.079	-49.112	-50.212	-48.442	-48.649	-49.133
Totaal baten	-46.079	-49.112	-50.212	-48.442	-48.649	-49.133
Saldo van baten en lasten	-38.481	-40.019	-41.059	-39.103	-38.871	-39.164

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	
Totaal reserves						
Saldo na resultaatbestemming	-38.478	-40.020	-41.059	-39.104	-38.872	-39.165

Overhead

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom is er door de wetgever voor gekozen om de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoe rekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten/diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken is er een uniforme definitie van overhead gegeven in de [Notitie overhead](#).

Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Dit zijn de kosten voor pofach (leidinggevende, informatievoorziening, juridische zaken, bestuurszaken en bestuursondersteuning, financiën, automatisering, inkoop, communicatie en huisvesting). De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. Daarom houden wij conform de financiële beheersverordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs zodat daarop sturing kan plaatsvinden.

In 2025 bedraagt de totale overhead € 8.787.372. Dit is 12 % van de totale begroting € 71.547.765.

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000,-			
Onderdeel	2023	2024	2025
Bijdrage HLTtsamen-overhead deel	6.477	7.124	7.345
Huisvesting	206	206	346
Overige overhead	946	933	1.097
Totaal	7.630	8.263	8.787
Overheadpercentage	13	13	12

Vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen verplicht om vennootschapsbelasting af te dragen over winstgevendende activiteiten. Gemeenten zijn onder de nieuwe wet in principe vennootschapsbelasting-belastingplichtig voor alle werkzaamheden, die als een ondernemingsactiviteit kunnen worden aangemerkt. Een inventarisatie wijst er op dat Hillegom geen onder de vennootschapsbelasting vallende activiteiten heeft.

Onvoorzien

Het BBV eist een bedrag van onvoorzien en overeenkomstig de Financiële verordening is er € 25.000,- geraamd voor onvoorzien incidentele uitgaven.

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV een overzicht van het beleid inzake de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate van kostendekkendheid van tarieven inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast wordt een overzicht op hoofdlijnen gepresenteerd van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt de hoogte van het tarief en welke van die heffingen ook daadwerkelijk worden geheven.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB) en precariobelasting. De gemeente Hillegom maakt geen gebruik van de wettelijke mogelijkheden om hondenbelasting, parkeerbelasting, forensenbelasting, BIZ-bijdrage en toeristenbelasting (of verblijfsbelastingen) te heffen.

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Hillegom worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2024 worden de belastingverordeningen 2025 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/actualiteit

Belastinghervormingen

In het kader van de nieuwe financieringssysteem voor het Gemeentefonds vanaf 2026 wordt door de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën gekeken naar de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied. De vervolgstappen om te komen tot belastinghervormingen en groter eigen gemeentelijk belastinggebied worden afgewacht.

Er is onderzoek naar invoering van twee nieuwe belastingen namelijk, planbatenheffing en grondbelasting ter bevordering van de woningbouw. Verder wordt een maximum voor de stijging van de OZB genoemd.

Besluitvorming hierover wordt afgewacht.

Financiële uitgangspunten

- Overeenkomstig de Kadernota 2025 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 3,7%. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als deze binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt de 100% kostendekkendheid is.
- Bij de berekening van de overhead wordt de maximale toegestane opslag berekend. De overhead bestaat uit de kosten voor pofach (personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting). De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

Kostendekkendheid

Voor het bepalen van de kostendekkendheid mogen extra comptabel de volgende zaken worden meegerekend:

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld en zijn gebaseerd op de geraamde lasten uit de begroting van HLTsamen. De overhead, de kosten voor leidinggevend personeel, informatievoorziening, juridische zaken, bestuurszaken en bestuursondersteuning, financiën, automatisering, inkoop, communicatie en huisvesting (pofach), zijn gerelateerd aan de totale lasten van de bedrijfsvoering (zie het onderdeel Overhead bij de Algemene dekkingsmiddelen).

- b. De lasten in het prestatieveld zijn exclusief BTW. Omdat het BTW-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de BTW geoorloofd.
- c. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het prestatieveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De kosten van straatreiniging worden mede gemaakt om het zwerfvuil te verminderen en om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- d. Het is geoorloofd om het bedrag aan kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- e. De kosten, gemaakt voor inning en invordering door de gemeenschappelijke regeling Cocensus, mogen worden toegerekend aan de rechten. Deze zijn gerelateerd aan de kostentoerekening van Cocensus en zijn ondergebracht bij het taakveld.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven.

Lokale heffingen	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Onroerende zaakbelasting	4.883	5.174	5.389	5.630
Precariobelasting	14	13	11	11
Overige baten (dwangbevelen)	13	30	32	32
Totaal niet bestedingsgebonden	4.909	5.217	5.432	5.673
Afvalstoffen- en reinigingsheffingen	3.174	3.398	4.339	5.348
Rioolheffing	2.466	2.434	2.527	2.663
Secretarieleges	289	293	313	425
Bouwleges	652	496	474	474
Begrafenisrechten	84	65	81	81
Rechten en Marktgeden	12	13	13	13
Totaal gebonden aan bestedingen	6.674	6.698	7.747	9.004
Totaal	11.584	11.915	13.179	14.677

Wet waardering onroerende zaken (woz)

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling 2023 voor woningen op een stijging van 3 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 2 procent.

Onroerend zaakbelastingen

De tarieven van de OZB worden gebaseerd op de WOZ-waarde en de geraamde opbrengsten in de begroting. De aanslag OZB wordt berekend over de waardebepaling per 1 januari 2024. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Cocensus. Bij het bepalen van de tarieven wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van de WOZ-waarde. De geraamde leegstand bij niet-woningen is over beide heffingen verdeeld, zodat de prikkel tot verhuren mede bij de eigenaren is ondergebracht. De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage van 3,7 procent.

De ontwikkeling van de onroerendezaakbelasting tarieven van de afgelopen jaren waren:

		% van de WOZ-waarde		
% van de WOZ-waarde		2022	2023	2024
Woningen	Eigenaar	0,1033%	0,0906%	0,0921%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2223%	0,2208%	0,2265%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1137%	0,1333%	0,1368%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening, medio december, wordt de laatste prognose van de WOZ-waarde per 1 januari 2024 bepaald om zodoende een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten, inclusief de uitgangspunten te garanderen.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van openbare grond. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiecijfer 3,7%.

Overige baten

Bij de inning van de achterstallige belastingen en rechten worden wettelijke aanmanings- en dwangbevelkosten in rekening gebracht.

Reinigingsheffingen

Reinigingsheffingen bestaan uit de afvalstoffenheffing voor huisgezinnen en overige reinigingsrechten. De overige reinigingsrechten heffingen worden betaald voor het inzamelen en verwerken van afvalstoffen op de gemeentewerkplaats. De afvalstoffenheffing geldt voor huishoudens. Door de stijgende kosten van verwerking van het afval, verwijderen bijzettingen bij milieuparkjes en achterblijven van inkomsten van restfracties is het tarief verhoogd om te komen tot 100% dekkingspercentage.

	2023		2024		2025	
	Meer-persoons	Één-persoons	Meer-persoons	Één-persoon	Meer-persoons	Één-persoon
Vast tarief	€ 355,00	€ 325,00	€ 430,00	€ 400,00	€ 517,00	€ 487,00

Het BBV schrijft voor dat er een duidelijk overzicht is van de kostendekking. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de afvalkosten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking afval				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Afval	Kosten van taakveld	3.427	3.566	4.165
	Baten van taakveld	174	345	335
	Netto kosten	3.246	3.222	3.671
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	124	175	225
b.	BTW	743	726	871
c.	Afvoeren veegafval	117	106	130
d.	Kwijtschelding	108	110	110
	Totale kosten	4.337	4.339	5.166
	Opbrengsten heffingen	3.398	4.339	5.166
Kostendekkingspercentage		78%	100%	100%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100% dekking van de kosten. De kosten zijn opgenomen op basis van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP).

De grondslag bij woningen is gesplitst in één- en meerpersoonshuishoudens en bij niet-woningen het waterverbruik te hanteren als grondslag, verdeeld in acht schalen. Met alle (minimale) wijzigingen en de genoemde uitgangspunten is de rioolheffing 100% dekkend en zijn de tarieven berekend op:

Woningen	2023	2024	2025
2 of meer persoonshuishoudens	€ 235,00	€ 235,00	€ 248,00
1 persoonshuishoudens	€ 206,00	€ 206,00	€ 219,00
Niet-woningen			
<100	€ 206,00	€ 206,00	€ 219,00
100-250	€ 251,00	€ 251,00	€ 264,00
250-500	€ 323,00	€ 323,00	€ 336,00
500-1000	€ 458,00	€ 458,00	€ 471,00
1000-2000	€ 728,00	€ 728,00	€ 741,00
2000-4000	€ 1.268,00	€ 1.268,00	€ 1.281,00
4000-6000	€ 1.988,00	€ 1.988,00	€ 2.001,00
>6000	€ 3.788,00	€ 3.788,00	€ 3.801,00
Garages/trafo's	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00

Het BBV schrijft voor dat er een duidelijk overzicht is van de kostendekking. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de rioolkosten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Riolering				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Riolering	Kosten van het taakveld	1.845	1.727	1.834
	Baten van het taakveld	0	0	0
	Netto kosten	1.845	1.663	1.834
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	162	226	231
b.	BTW	230	364	387
c.	Afvoeren veegafval	117	130	130
d.	Kwijtschelding	71	80	80
	Totale kosten	2.434	2.527	2.663
	Opbrengsten heffingen	2.434	2.527	2.663
Kostendekkingspercentage		100%	100%	100%

Leges burgerzaken

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 3,7 %. De tarieven voor de reisdocumenten en rijbewijzen zijn aangepast aan de vastgestelde maximum tarieven. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de leges.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekkendheid leges burgerzaken				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Burgerzaken	Kosten van taakveld	704	670	915
	Baten van taakvelden	0	0	0
	Netto kosten	704	670	915
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	94	88	116
b.	BTW	133	120	163
	Totale kosten	931	878	1.193
	Opbrengsten leges	293	289	425
Kostendekkendheidspercentage		31%	33%	36%

Toelichting

Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening APV.

Leges bouw

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 3,7%. De legesverordening en tarieventabel zijn aangepast aan de nieuwe Omgevingswet bij de inwerkingtreding op 1 januari 2024. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de bouwleges.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Wonen en bouwen				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Bouw en wonen	Kosten van taakvelden	313	375	611
	Baten van taakvelden	0	0	0
	Netto kosten	313	375	611
	Toe te rekenen kosten			
a.	Overhead	66	79	128
b.	BTW	38	49	77
	Totale kosten	416	503	817
	Opbrengsten heffingen	400	474	474
Kostendekkingspercentage		99%	96%	58%

Toelichting

De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij de taakvelden Dienstverlening. De opbrengsten heffingen zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing en zijn de reguliere opbrengsten. In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 3,7%.

Grafrechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de rechten verhoogd met 3,7%. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de grafrechten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking grafrechten				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Begraafplaats.	Kosten van taakveld	179	81	134
	Baten van taakveld	48	6	3
	Netto kosten	131	75	131
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	17	11	11
b.	BTW	35	17	17
	Totale kosten	184	103	103
	Opbrengsten heffingen	65	81	81
Kostendekkingspercentage		35%	79%	46%

Toelichting

De kosten en baten zijn verantwoord in het taakveld begraafplaatsen en crematoria.

Marktgeden

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges verhoogd met 3,7%. Hieronder geven we inzicht in de kostendecking van de marktgeden.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendecking				
Taakveld	Omschrijving	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Markt	Kosten van taakveld	52	38	43
	Baten van taakveld	0	0	0
	Netto kosten	52	38	43
	<i>Toe te rekenen kosten</i>			
a.	Overhead	7	5	5
b.	BTW	11	8	9
	Totale kosten	70	50	58
	Opbrengsten heffingen	13	13	13
Kostendeckingspercentage		18%	26%	23%

Toelichting

De kosten en baten zijn verantwoord in het taakveld Economie en bedrijvigheid, onderdeel straatmarkten.

Kwijtscheldingen

Aan degenen die niet in staat zijn om de een belastingaanslag te betalen, kan (op grond van de Invorderingswet 1990) gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De ministeriële Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 geeft regels over de uitvoering. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100% van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd. Kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van mensen die in een jaar kwijtschelding hebben gekregen wordt het volgend jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend.

(Bedragen x € 1.000)

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Kwijtscheldingen rioolheffing	70	80	80
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	108	110	110
Kwijtscheldingen OZB	0	0	0
Totaal kwijtscheldingen	108	190	190

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Woonlasten regio 2024

In het volgende overzicht staan de woonlasten 2024 van Hillegom en een aantal regio- en omliggende gemeenten van het afgelopen begrotingsjaar. De OZB is gebaseerd op de gemiddelde waarde van een woning per gemeente en een meerpersoonshuishouden.

Gemeente	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigingsheffing	Rioolheffing	Woonlasten huurder (afval en riool)	Woonlasten eigenaar OZB riool en afval
Haarlemmermeer	0,0723%	0,5903%	€ 445	€ 156	€ 601	€ 993
Teylingen	0,0851%	0,3969%	€ 417	€ 177	€ 594	€ 1.051
Katwijk	0,1080%	0,7063%	€ 372	€ 164	€ 536	€ 1.080
Hillegom	0,0921%	0,3633%	€ 430	€ 235	€ 665	€ 1.102
Noordwijk	0,0853%	0,3584%	€ 449	€ 201	€ 650	€ 1.148
Lisse	0,1055%	0,5072%	€ 513	€ 178	€ 691	€ 1.193
Leiden	0,1131%	1,1677%	€ 476	€ 254	€ 730	€ 1.324
Heemstede	0,0793%	0,5289%	€ 409	€ 276	€ 685	€ 1.334
Oegstgeest	0,1267%	0,7066%	€ 447	€ 237	€ 684	€ 1.502
Bloemendaal	0,1078%	0,6361%	€ 522	€ 288	€ 810	€ 1.988

Bron: Coelo.nl

Tabel kengetallen woonlasten

Overeenkomstig regelgeving (BBV) is verplichte tabel belastingcapaciteit opgenomen.

Woonlasten	2023	2024	2025
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 421	€ 448	€ 465
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 235	€ 235	€ 248
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 355	€ 430	€ 517
D Eventuele heffingskorting	€ 0	€ 0	€ 0
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	€ 1.011	€ 1.113	€ 1.230
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	€ 904	€ 944	€ 994
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	112%	118%	124%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen. De grondslag van deze paragraaf is vastgelegd in artikel 11 van het BBV.

Inleiding en Achtergrond

Hillegom omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op het kunnen behalen van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem omdat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Hillegom beter in staat om haar doelen te verwezenlijken met de beschikbare middelen. Bij het aangaan van risico's worden onderstaande vier vragen in acht genomen:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat ga wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar*?

*Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto) kans maal (netto) impact van de risico's per programma totaal niet groter mogen zijn dan 5% van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen) tenzij hier een door het college goedgekeurde onderbouwing aan ten grondslag ligt. Het uitgangspunt zal formeel worden vastgesteld wanneer er voldoende ervaring is opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.

Het beperken van risico is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Hillegom geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie. Volledige controle vereist immers oneindig budget. De kern van bovengenoemde vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency.

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling binnen Hillegom die zich de komende jaren verder zal uitbreiden. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij wordt gekeken naar de netto risico's. Dit zijn de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLTsamen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. In de komende jaren zal een grotere nadruk worden gelegd op risicobewustzijn op zowel strategisch als operationeel niveau. De huidige opzet ten aanzien van risicomanagement is weergegeven in onderstaand figuur.

Omvang Risico en Weerstandscapaciteit

De omvang van het risico is berekend door per programma inzichtelijk te maken wat de belangrijkste strategische risico's (zie inleiding en achtergrond) zijn, hoe groot de kans wordt ingeschat dat het risico zich door de jaren heen zal voordoen en hoe groot de impact (in euro) naar inschatting zal zijn wanneer dit plaatsvindt. De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen.

Bij het inschatten van kans en impact wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier wordt het netto risicobedrag berekend.

De risico's zijn geïnventariseerd door de managers die sturen op beheersing van het risico en de daarmee verbonden doelstellingen. Bij het inschatten van kans en impact hebben zij kunnen kiezen tussen het gebruik een van standaard tabel voor kans en impact of het maken van eigen beoordeling.

Toelichting Omvang Risico

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
Samenleven	Open einde regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-regelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	€ 113.000
Samenleven	Bedrijfsrisico	De verwachte kostenreductie in de begroting van de gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kan niet worden gerealiseerd.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	€ 79.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij facilitaire projecten in initiatieffase wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. Wanneer het tot een overeenkomst komt worden deze kosten, naar verwachting, volledig verrekend met de ontwikkelaar.	Het risico bestaat dat deze projecten worden gestaakt en de kosten niet kunnen worden verrekend op de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden uiteindelijk afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat		€ 17.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	De woningbouwmarkt staat onder druk door inflatie bouwkosten, renteverhoging hypotheek en stikstof. Projecten worden uitgesteld.	Het risico bestaat dat de werkzaamheden van de medewerkers van planvorming afnemen waardoor de kosten niet kunnen worden doorbelast aan bouwprojecten. Om dit risico te beheersen wordt er gebruik gemaakt van een flexibele schil van medewerkers. Daarnaast bestaat het risico dat toekomstige GREX'en minder rendabel zullen zijn.		€ 1.000

Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij inspecties/groot onderhoud constateren dat er gebreken zijn aan civiele kunstwerken.	Bij onderhoud en inspecties is eerder geconstateerd dat de staat van een civiel kunstwerk niet direct zichtbare problemen had. Directe actie is hierbij vereist om verdere problemen te voorkomen.	Met regelmaat inspecties uitvoeren.	€ 250.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis. Het gevolg hiervan is dat kapitaalgoederen onvoorzien onderhoud nodig hebben. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	Aanbesteding van kennispakketten en vastlegging van kennis moet het gat in de inventarisatie van kapitaalgoederen laten afnemen/wegnemen.	€ 7.000
Leefomgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.		€ 7.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand-, storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan bezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.		€ 7.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Essentaksterfte, Kastanjebloedingsziekte, Eikenprocessierups. Hierdoor moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden.		€ 28.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Versneld vervangen of groot onderhoud uitvoeren door wijzigingen in o.a. het klimaat	Het klimaat is aan het veranderen daarbij ontstaat de kans dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	Met regelmaat inspecties uitvoeren en daarnaast bijvoorbeeld zaken als de klimaatstresstest.	€ 113.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek bestuurder	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverslasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.		€ 27.000

Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatieinspanningen. Kosten verbonden aan communicatie gericht op het managen van verwachtingen en het herstellen/beperken van imagoschade.	Opstellen visie op samenspel gemeente-samenleving en opstellen handelingsperspectief incl. toolbox voor zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie voor medewerkers	€ 17.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	De borging van projecten (projectmatig werken) vindt onvoldoende plaats.	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten) kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	Standaarden voor projecten en borging (professionele werkmethoden)	€ 7.000
Overkoepelend Risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd	Volgen van circulaire	€ 39.000
Overkoepelend Risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden	Interne controle proces monitoren en verder opleiden van medewerkers	€ 28.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Prijsontwikkeling gaat harder dan begroot.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.		€ 158.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege crisissen, zoals corona en vluchtelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.		€ 100.000
Financiering & Garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.		€ 379.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	De digitale dreiging van cyberaanvallen is aanwezig. Het risico van geslaagde cyberaanval is hier gekwantificeerd.	De afgelopen jaren zien wij een groei in de digitale dreiging voor gemeenten. Gemeenten worden doelbewust aangevallen door zowel statelijke, criminele en activistische actoren. De impact van een succesvolle aanval kan enorm zijn. De continuïteit van onze dienstverlening kan stil komen te liggen en privacy gevoelige gegevens van onze inwoners kunnen op straat belanden. Een succesvolle hack brengt vervolgens ook zware financiële gevolgen met zich mee.	Digitale beveiliging optimaliseren.	€ 578.180
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.		€ 1.546.000
TOTAAL					€ 3.501.180

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie is gebleken dat de omvang van het netto risico van Hillegom € 3.501.180 bedraagt. Dit bedrag zal als ondergrens worden gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet om niet geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard mee te dekken. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte om de belastingen te verhogen om structurele lasten mee te dragen.

Omvang weerstandscapaciteit Hillegom

	Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Totaal van de risico's	3.406	2.926	3.501	3.501	3.501	3.501
Weerstandscapaciteit						
Algemene reserve	39.06 2	25.500	30.374	29.096	27.306	25.058
Stille reserve						
Vastgestelde buffer van de algemene reserve	-6.000	6.000	-6.000	6.000	6.000	6.000
Onbenutte belastingcapaciteit	4.650	2.454	2.454	2.454	2.454	2.454
Totaal van de weerstandscapaciteit	37.71 2	21.954	26.828	25.523	23.760	21.512
Ratio weerstandsvermogen	11,07	7,50	7,66	7,29	6,79	6,14

Wij maken gebruik van de waarderingstabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor risicomangement. De minimale ratio is $1,4 < x < 2$. Hoe hoger de ratio, hoe beter de gemeente in staat is om risico's op te kunnen vangen.

Financiële kengetallen

Financiële Kengetallen	Rek.	Beg.	Beg.	Beg.	Beg.	Beg.
Bij begroting ultimo Jaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote	-6,5%	61,8%	72,7%	82,4%	86,41%	88,6%
Netto schuldpositie gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-24,8%	43,4%	52,0%	61,2%	65,1%	67,3%
Solvabiliteit	73,0%	56,7%	50,2%	47,4%	45,1%	43,2%
Grondexploitatie	-3,1%	-0,3%	-1,0%	8,6%	9,8%	10,2%
Structurele exploitatieruimte	5,2%	0,3%	0,8%	-2,8%	-3,5%	-3,0%
Woonlasten Hillegom t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	111,8%	117,9%	123,7%	123,7%	123,7%	123,7%

Toelichting van de financiële kengetallen

Netto schuldquote

Netto schuldquote (bedragen x € 1.000)		rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025	begr. 2026	begr. 2027	begr. 2028
Vaste schulden	+	10.621	33.421	41.746	46.046	49.996	51.646
Netto vlottende schuld	+	3.361	6.477	9.876	10.720	9.407	9.071
Overlopende passiva	+	7.173	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	22.723	6.500	6.500	6.500	6.500	6.500
Liquide middelen	-	294	500	500	500	500	500

Overlopende activa	-	2.492	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal		-4.354	37.898	49.622	54.766	57.403	58.717
Totale baten, excl. mutaties reserves		67.294	61.362	68.209	66.440	66.456	66.243
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-6,5%	61,8%	72,7%	82,4%	86,4%	88,6%

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100%, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130% is een indicatie voor een te hoge schuld. Hillegom zit hier aanzienlijk onder.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025	begr. 2026	begr. 2027	begr. 2028
Vaste schulden	+	10.621	33.421	41.746	46.046	49.996	51.646
Netto vlottende schuld	+	3.361	6.477	9.876	10.720	9.407	9.071
Overlopende passiva	+	7.173	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	12.334	11.297	14.129	14.126	14.124	14.124
Uitzettingen < 1 jaar	-	22.723	6.500	6.500	6.500	6.500	6.500
Liquide middelen	-	294	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	2.492	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal		-16.688	26.601	35.493	40.640	43.279	44.593
Totale baten, excl. mutaties reserves		67.294	61.362	68.209	66.440	66.456	66.243
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-24,8%	43,4%	52,0%	61,2%	65,1%	67,3%

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)		rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025	begr. 2026	begr. 2027	begr. 2028
Eigen vermogen		73.511	65.597	63.223	60.417	56.853	53.631
Balanstotaal		100.688	115.687	125.834	127.402	126.163	124.074
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)		73,0%	56,7%	50,2%	47,4%	45,1%	43,2%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten.

Met een solvabiliteit van 50,2% steekt Hillegom gunstig af in vergelijking met een gemiddelde gemeente.

Grondexploitatie

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025	begr. 2026	begr. 2027	begr. 2028
Totaal activa niet in exploitatie genomen bouwgr.	0	0	0	0	0	0
Totaal activa bouwgronden in exploitatie	-2.066	-189	-713	5.682	6.533	6.729
Totaal baten exclusief mutaties van reserves	67.294	61.362	68.209	66.440	66.456	66.243
Kengetal grondexploitatie	-3,1%	-0,3%	-1,0%	8,6%	9,8%	10,2%

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld.

De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *voorraadquote* op.

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	rek. 2023	begr. 2024	begr. 2025	begr. 2026	begr. 2027	begr. 2028
Totale structurele lasten	60.139	62.359	68.280	69.128	70.019	69.465
Totale structurele baten	62.733	61.362	68.209	66.440	66.456	66.243
Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	95	95	95	95
Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	910	1.180	689	913	1.327	1.360
Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. Mutaties reserves))	67.294	61.362	68.209	66.440	66.456	66.243
Structurele exploitatieruimte $((B-A)+(D-C))/(E) \times 100\%$	5,2%	0,3%	0,8%	-2,8%	-3,5%	-3,0%

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Samenhang kengetallen

De kengetallen moeten in samenhang worden gezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie niet bijdraagt aan vermindering van de schuldpositie en de structurele exploitatieruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.

De rente op de schulden krijgt de gemeente voor een deel terug via de uitgeleende gelden. Met de aflossingen op deze uitgeleende gelden kunnen de schulden worden afgelost. Voor het bedrag aan uitgeleende gelden veroorzaken de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie.

De uitgeleende gelden kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *uitleenquote* op. Deze *uitleenquote* laat zich makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg er van af te trekken. Wel wordt een risico op deze uitgeleende gelden gelopen. Het is de reden om ze apart van de *netto schuldquote* te houden. Daarbij zijn het geen vrije middelen die behoren tot het werkkapitaal, maar geldmiddelen die zijn ingezet voor de publieke taak.

Bij de voorraden bouwgrond wordt onder normale condities de rente van de financiering voor de aankoop bijgeschreven bij de voorraad (BIE'S). De rente drukt zodoende niet op de exploitatie. Bij de verkoop van de kavels worden de rentekosten van deze schulden goed gemaakt. En ook worden met de verkoopopbrengst de leningen afgelost of neemt de behoefte om nieuwe geldleningen aan te trekken af. De schulden, aangegaan voor de aankoop van bouwgrond veroorzaken bij een winstgevend bouwplan per saldo geen lasten op de exploitatie.

Ook de *voorraadquote* laat zich makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg er van af te trekken. Door de *uitleenquote* en de *voorraadquote* van de *netto schuldquote* af te trekken krijg je de schuld die werkelijk op de exploitatie drukt.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hierin vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken, openbare verlichting)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde beleid in uitvoering te realiseren.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien dit een substantieel onderdeel van de begroting vormt, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen.

In beleidsplannen maken we afspraken over de wijze waarop we onderhouden en hoe deze aansluit op de vastgelegde ambities op gemeentelijke opgaven zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en circulaire economie. De doelstellingen en activiteiten die gerelateerd zijn aan deze paragraaf staan in het programma "Leefomgeving; Openbare ruimte en duurzaamheid".

Welke ontwikkelingen spelen er?

- We werken aan een toekomstbestendige leefomgeving:
  - In 2022 is de ambitie 'actief' vastgesteld t.a.v. de klimaatadaptatie. Dit zorgt ervoor dat klimaat nadrukkelijker een plek krijgt in de beheer- en onderhoudsplannen van de gemeente.
  - In 2023 is het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) vastgesteld. In 2024 geven we uitvoering aan het PWKA.
  - In 2024 wordt met het groenbeheerplan verder invulling gegeven aan de opgaven biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Integraal, gebiedsgericht en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk. Door middel van circulaire ontwikkelprincipes willen we afwegingen gaan maken in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte om te ontwikkelen naar een circulaire economie. Ook werken we aan het toepassen van assetmanagement principes om slimme keuzes te maken op gebied van beheer, onderhoud en inrichting van de openbare ruimte.

Wat willen we bereiken?

We willen bijdragen aan de doelen van de gemeente in het beheren en onderhouden van onze kapitaalgoederen. Met duurzaam en ontwikkelend beheer dragen we bij aan een toekomstbestendige leefomgeving en een positieve beleving van onze inwoners.

Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

In de onderstaande tabellen staan de activiteiten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen benoemd. Per discipline wordt aangegeven wat we in een aangegeven tijdsbestek gaan doen.

Straatmeubilair, bebording en wegbewijzing

Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheer- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee

Onderwerp

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Bedragen t.i.v. exploitatie	179	179	179	179

Uitvoering in 2024 (omschrijving activiteit)

- Uitvoeren van groot onderhoud

Gemeentelijke gebouwen en objecten

Naam beleidsplan	Beleidsplan beheer gemeentelijke gebouwen Hillegom 2021-2024
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Meerjaren Onderhouds Plan 2021-2030
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Hillegom

Voorziening gemeentelijke gebouwen Hillegom

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	1.199	1.095	898	818
Storting	168	168	168	168
Uitname	273	365	248	183
Stand per 31 december	1.095	898	818	803

Uitvoering in 2025

Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen

Riolering

Naam beleidsplan	Gemeentelijk rioleringsplan 2021-2025
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021 - 2025
Actualisatie	2025
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Operationeel plan
Looptijd	2021 - 2025
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening vervanging riolering

Onderwerp

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Investing	0	0	423	496
Bedragen t.l.v. voorziening	780	826	403	330
Bedragen t.l.v. exploitatie	700	700	700	700

Voorziening vervanging riolering

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	1018	569	73	0
Storting	330	330	330	330
Uitname	780	826	403	330
Stand per 31 december	569	73	0	0

Uitvoering in 2025

Riolvervanging/-renovaties op diverse locaties

Afkoppelen van verhard oppervlak op diverse locaties

Renovatie en vervanging rioolgemalen

Structurele reiniging en onderhoud riolering

Toelichting:

Het onderhoud van de riolering voeren we uit op basis van het gemeentelijk rioleringsplan. Het gemeentelijk rioleringsplan omvat het gemeentelijk beleid ten aanzien van het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. De voorzieningen voor afval, hemel- en grondwater zijn nodig uit het oogpunt van de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu. Met het plan liggen het gemeentebeleid, de te volgen strategie, en de financiële consequenties voor de komende planperiode vast. Op basis van de financiële consequenties van het plan wordt de hoogte van de rioolheffing bepaald.

Afkoppelen van regenwater

In de gemeente ligt grotendeels een gemengd stelsel, wat betekent dat stedelijk afvalwater en hemelwater door dezelfde buis ingezameld en getransporteerd wordt naar de afvalwaterzuivering. Met het oog op de woningbouwopgave (leidend tot meer in te zamelen en transporteren afvalwater), klimaatverandering (met zwaardere regenbuien over kortere periodes) en te behalen efficiëntie-slag bij de afvalwaterzuivering (doordat deze nu ook regenwater zuiveren) dient er afgekoppeld te worden. Dit betekent dat hemelwater in een aparte buis ingezameld zal worden en afgevoerd naar watergangen en/ of geïnfilteerd wordt in de bodem.

Hiervoor wordt een afkoppelplan voor de hele gemeente opgesteld. Dit geeft voor de komende jaren inzicht in welke diameter hemelwaterriool per straat nodig is, wat direct input geeft voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen over de komende decennia heen.

Groen

Naam beleidsplan	Omgevingsvisie (Heerlijk Hillegom)
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2025
Actualisatie	2025
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voor het centrumgebied en de beheergroep 'vaste planten' kwaliteitsniveau A . Voor de overige gebieden en beheergroepen kwaliteitsniveau B.
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2023-2032
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2032
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	- Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Exploitatie	2.014	2.014	2.014	2.014
Investeringsbedragen	428	428	428	428
Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)				

Boomveiligheidscontrole (BVC)

Jaarlijks wordt een derde deel van de bomen in de gemeente beoordeeld d.m.v. een boomveiligheidscontrole (BVC). De BVC is een systematische en methodische aanpak om de veiligheid van bomen te beoordelen. De BVC is primair gebaseerd op een visuele beoordeling van de boom. Dit houdt in dat men kijkt naar zichtbare gebreken die binnen een bepaalde tijdsperiode schade kunnen veroorzaken. Deze controle is een momentopname en de zichtbaarheid van gebreken kan variëren met het seizoen. De gegevens die tijdens de BVC worden verzameld, worden vastgelegd in het beheersysteem GRIB en gebruikt voor het uitvoeren van het cyclus beheer zoals b.v. het snoeien en kappen van bomen.

In 2025 zal de BVC in het buitengebied worden uitgevoerd en waarbij de verwachting is dat er circa **2300** worden gecontroleerd. Daarnaast zullen er ook nog circa **329** 'Attentiebomen' in heel Hillegom worden gecontroleerd. Binnen de Boomveiligheidscontrole (BVC) kan de controlefrequentie variëren afhankelijk van de vastgestelde risico's en de staat van de boom. In Hillegom wordt elke boom minimaal 1 keer per drie jaar gecontroleerd. Maar als een boom als 'Attentieboom' wordt geclassificeerd betekent dat er binnen de visuele BVC één of meer BVC-gerelateerde boomgebreken zijn geconstateerd die binnen 1 jaar een risico kunnen vormen, dan is het noodzakelijk de controlefrequentie te verhogen tot jaarlijks.

Na uitvoering van de BVC zal in het 4e kwartaal en 1e kwartaal 2026 de onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd aan de bomen, zoals snoeien, om de gezondheid en veiligheid van de bomen te waarborgen en hun esthetische waarde te behouden.

Groenvervanging

Bij het vaststellen van het groenbeheerplan is afgesproken dat ieder vier jaar een complete technische schouw van het groenareaal zal worden uitgevoerd en dit de basis levert voor de vervangingsopgave voor de komende jaren. In 2024 is deze schouw voor de eerste keer uitgevoerd. In 2025 worden het groen met een levensverwachting van minder dan vijf jaar aanpakken. Hierbij gaat het voornamelijk om bermen en grassen. Daarnaast zal ook mee geparticipeerd gaan worden in het project Elsbroek Oost.

Japanse Duizendknoop (JDK)

Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) wordt tot de meest invasieve exoten gerekend. Is de plant eenmaal gevestigd, dan is hij zeer moeilijk weer weg te krijgen. Door zijn sterke groei kracht worden inheemse plantensoorten verdrongen. De sterke wortelstokken en stengels van de Japanse duizendknoop zijn in staat om schade te veroorzaken aan gebouwen, leidingen en wegen.

In Hillegom hebben we nu 13 locaties waar de JDK aanwezig is met een totaal van 5.314 m².

In de loop van 2023 is gestart met de bestrijding met behulp van heet water (stomen). De eerste resultaten in 2024 zijn hoopgevend. Op diverse locaties zien we na diverse behandelingen een zichtbare afname van de JDK. Wel is er verschil in welke soort beplanting de JDK zich bevindt. Bestrijding in gazon en ruig gras geeft een beter effect dan JDK in heesterbeplanting. De JDK en de heesterwortels zijn met elkaar verweven en daardoor moeilijker bereikbaar (bijkomend nadeel is dat ook heesterwortels worden meegekookt). In 2025 wordt de bestrijding met heet water doorgezet en hopen we dat de uitbreiding van de JDK een halt wordt toegebracht en geleidelijk het aantal locaties zal afnemen waar JDK is waargenomen.

In het Elsbroekpark zijn in maart 2024 drie varkens (Bonte Bernheimer landvarken) uitgezet om de JDK te lijf te gaan. Voor de varkens zijn de wortels van de JDK namelijk een lekkernij, waardoor de verdere verspreiding van de JDK wordt tegengegaan en waarbij de hoop is dat de JDK ook geleidelijk zal verminderen. De varkens hebben tussen de periode maart en september 2024 in het park gelopen en de afname van de JDK is duidelijk waarneembaar. Gezien de positieve resultaten is er voor gekozen om ook in 2025 weer varkens los te laten in het park. Belangrijke bijkomstigheid is dat de varkens een grote samenhang geven in de wijk en er veel vrijwilligers zijn die een oogje in het zeil houden en de nodige hand en spandienst leveren.

Wegen	
Naam beleidsplan	Beleidsplan wegen 2020-2024
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	B / A voor fietspaden, verhardingen winkelcentra en zorgcentra)
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	2.858	1.858	930	658
Bedragen t.l.v. exploitatie (klein en groot onderhoud)	777	777	777	777

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)
Klein onderhoud wegen op diverse locaties
Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties
Groot onderhoud asfaltverhardingen op diverse locaties
Onderhoud belijningen

Toelichting:

Het beleidsplan Wegen omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Het doel van het beleidsplan Wegen is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren. In het beleidsplan worden de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. In het beleidsplan Wegen worden de te hanteren kwaliteitsniveaus voor de wegen aangegeven.

In het plan is naast het basis kwaliteitsniveau voor verantwoord wegbeheer ook een hoger kwaliteitsniveau opgenomen voor de fietspaden, de verhardingen in de winkelcentra en de voetpaden/trottoirs rond zorgcentra. Het kwaliteitsniveau B komt overeen met het basisniveau van verantwoord wegbeheer. Bij het hogere niveau A wordt een strengere onderhoudsrichtlijn gehanteerd waardoor de kwaliteit van de verhardingen op een hoger niveau blijft.

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Uitvoeringsprogramma spelen en sporten buitenruimte 2020
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens.
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp

(x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	102	104	106	110
Exploitatiebedragen	110	110	110	110

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie uit laten voeren
- Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen
- Uitvoeren van groot onderhoud
- Uitvoeren onderhoud kunstgras

OPMERKING: de prijzen voor het herinrichten van speelplekken zijn dit jaar met 20% gestegen.

Openbare verlichting

Naam beleidsplan	Beleidsplan openbare verlichting 2019-2023
Vastgesteld	2019
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan het Nationaal Energieakkoord 2030
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheer- en uitvoeringsplan Openbare verlichting
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee.
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	214	216	216	229
Bedragen t.l.v. exploitatie	83	83	83	83

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)

Vervangingsprojecten duurzame verlichting

In Hillegom bestaat momenteel 73% van de openbare verlichting uit ledverlichting. Dat aandeel groeit eind 2024 tot 80%, waarbij de nadruk ligt op de aanpak van de verlichting van alle hoofdwegen. In 2025 gaan we verder met de structurele vervanging van conventionele verlichting door duurzame ledverlichting en is de verwachting dat het aandeel led groeit tot 87%. Hiermee besparen we structureel op energie en onderhoud.

Integraal werken: minder overlast en onderhoudskosten

Bij de vervangingen zetten we in op integraal werken. Door de vervangingsmomenten en de locaties af te stemmen met de onderhoudsplanningen van riool en wegen zorgen we ervoor dat de overlast van de uitvoeringswerkzaamheden voor de burgers en omwonenden tot een minimum worden beperkt en wordt er tevens bespaard op onderhoudskosten.

Nieuw beleidsplan Openbare verlichting 2025 t/m 2028

We werken momenteel aan een nieuw beleidsplan openbare verlichting voor de jaren 2025 t/m 2028. De planning is dat het nieuwe beleidsplan eind 2024 door de raad wordt vastgesteld.

Voorbereidingen nieuw meerjarencontract onderhoud openbare verlichting

In 2025 treffen we de voorbereidingen voor een nieuw meerjarencontract met een onderhoudsaannemer. Dit doen we binnen HLT samen met gemeente Noordwijk en gemeente Katwijk (Bollen5). Op deze wijze reduceren we de kosten voor de aanbesteding en bedingen we betere prijzen voor materialen.

Slim (gebruik) maken van de openbare verlichting

Een deel van de ledverlichting in Hillegom is "slim" en bevat mogelijkheden om de status van de verlichting op afstand te kunnen uitlezen en te bedienen. Zo kan er automatisch een signaal naar het beheersysteem worden gestuurd als een lichtpunt in storing is. In 2025 zetten we deze technologie op grotere schaal in door storingen aan de verlichting ook direct en automatisch door te zetten naar onze onderhoudsaannemer. Onze ambitie is om hiermee al een deel van de storingen te kunnen verhelpen alvorens er een melding van is gedaan.

Samenwerking en kennisdeling in de Bollen 5 en regiogemeenten

We wisselen 2 keer per jaar kennis en ervaringen uit met alle regiogemeenten en meer frequent binnen de Bollen 5. Hierin bespreken we nieuwe ontwikkelingen en mogelijke oplossingsroutes voor bestaande knelpunten (zoals de hoeveelheid netstoringen)

Innovatieve pilot inzet solar lichtpanelen bij netstoringen

Netstoringen leiden ertoe dat de openbare verlichting (tijdelijk) geen voeding krijgt. Dat heeft tot gevolg dat er geen verlichting is in delen van de wegen en/of wijken die getroffen zijn door een netstoring. Het ondergrondse net is eigendom van netbeheerder Liander. Voor het oplossen van netstoringen is de gemeente grotendeels afhankelijk van de planning van Liander.

De doorontwikkeling van zonnepanelen brengt hier vanaf de winter 2024/2025 mogelijk verandering in. Innovatieve solar lichtpanelen kunnen ondersteuning bieden bij langdurige netstoringen aan de openbare verlichting. De solar panelen kunnen eenvoudig aan uitgevallen lichtmasten worden bevestigd zodat er tijdelijk toch verlichting is. Als een netstoring door Liander weer is verholpen kunnen de solar panelen weer worden verwijderd en op andere locaties worden ingezet.

In 2024 schaffen we in de vorm van een pilot een aantal solar panelen aan. Deze innovatie optie gaan we vanaf de winterperiode 2024/2025 bij netstoringen inzetten om onveilige locaties met veel verkeer in de avonduren te kunnen voorzien van verlichting. Als de pilot met solar panelen aan lichtmasten succesvol is overwegen we uitbreiding van het aantal solar panelen in 2025.

Civiele kunstwerken	
Naam beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2020-2024
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2020-2024
Looptijd	2020-2024
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening groot onderhoud civiele kunstwerken

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	932	88	0	0
Bedragen t.l.v. voorziening	12	53	110	78
Bedragen t.l.v. exploitatie	103	103	103	103

Voorziening Kunstwerken	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	76	116	115	57
Storting	52	52	52	52
Uitname	12	53	110	78
Stand per 31 december	116	115	57	31

Exploitatie:

Klein onderhoud: Meerlanden: € 8.635,-

Klein onderhoud door derden: € 25.000,-

Bijdrage adviezen door derden: € 47.000,-

Overige goederen en diensten € 25.000,- (onderhoudscontract Hillinenbrug)

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)

In 2020 is het beheerbeleidsplan Civiele Kunstwerken 2020-2024 vastgesteld dat kaders omvat voor de borging van het juiste onderhoudsniveau en inzicht geeft in de benodigde financiële middelen om het beheer van de civiele kunstwerken de komende jaren te kunnen uitvoeren. Dit beheerbeleidsplan wordt in 2024 vervangen door een beheerplan.

Investerings:

In 2024 staan de volgende vervangingen ingepland:

Fietsbrug Vondelwende HI 037

Fietsbrug Tollenswende HI 039

Fietsbrug Maartensheem HI 050

Fietsbrug Maartensheem HI 051.

In 2020 is voor het vervangen van de brug in de Noorderlaan € 210.000,- beschikbaar gesteld. De uitvoering hiervan vindt mogelijk in 2025 plaats. Dit is afhankelijk van RO-en verkeersontwikkelingen en onderhandelingen met grondeigenaren.

Programma Water en Klimaatadaptatie - Baggeren	
Naam beleidsplan	Programma Water en Klimaatadaptatie
Vastgesteld	2023
Looptijd	2024 -2028
Actualisatie	2028
2028Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan de dwarsprofielen die zijn opgenomen in de legger (diepte en talud onder water) Hoogheemraadschap
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Baggerplan en -programma
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	
Naam voorziening/reserve	

Onderwerp	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	430	430	430	430
Bedragen t.l.v. voorziening	148	148	148	148
Bedragen t.l.v. exploitatie	93	93	93	93

Voorziening Baggeren & Beschoeiing	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	0	0	0	0
Storting	148	148	148	148
Uitname	148	148	148	148
Stand per 31 december	0	0	0	0

Uitvoering in 2025 (omschrijving activiteit)

Het programma water en klimaatadaptatie (PWKA) is in 2023 vastgesteld. De werkmethode is nog steeds om in HLT-verband het baggerwerk eens per 2 jaar aan te besteden. Hiermee behouden we een efficiënte methode aan om de baggeropgave uit te voeren.

De scope van de te bagger watergangen wordt om de 2 jaar bepaald. Nu zullen de watergangen waar wateroverlast, conform PWKA, meer prioriteit krijgen om te baggeren.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Het treasurystatuut is verankerd in artikel 15 van de Financiële beheersverordening 2014 en bevat de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de basisherfinancieringsrente per 12 Juni 2024 van 4,50% verlaagd naar 4,25%. De basisherfinancieringsrente is de rente waartegen banken, voor de duur van één week, geld kunnen lenen van de centrale bank. Momenteel (Augustus 2024) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen 3,50%. De vergoedingen bij het Schatkistbankieren staan op 3,664%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. 2,59% en 2,67%. De verwachting is dat deze rentetarieven iets zullen dalen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Gezien de investeringsvoornemens zal de benodigde hoeveelheid kort en lang geld in 2025 toenemen, waarbij de kasgeldlimiet zal worden overschreden. Hiervoor zal deels lang geld moeten worden aangetrokken als er langer dan 3 kwartalen een overschrijding van het kasgeldlimiet is.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

Garantstelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het treasurystatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5 % van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20 % van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2025 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 6.1 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal lasten	71.390	70.746	69.687	69.102
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	6.068	6.013	5.923	5.874
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	4.000	4.500	4.400	4.300
Ruimte onder kasgeldlimiet	2.068	1.513	1.523	1.574

Renterisiconorm

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
1 Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2 Te betalen aflossingen	1.475	1.700	2.050	2.350
3 Renterisico (1 en 2)	1.475	1.700	2.050	2.350
4 Renterisiconorm	14.278	14.149	13.937	13.820
5a Ruimte onder risiconorm	12.803	12.449	11.887	11.470
5b Overschrijding risiconorm				
4a Begrotingstotaal lasten	71.390	70.746	69.687	69.102
4 Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	14.278	14.149	13.937	13.820

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisico-norm blijven.

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2025 houden we rekening met een financieringsbehoefte van € 8,7 mln (2024 € 5,3 mln.). Dit is een globale berekening van het verschil tussen het totaal van de vaste activa en voorraden grond enerzijds en de vaste financieringsmiddelen anderzijds (reserves, voorzieningen, langlopende leningen). Het werkelijke liquiditeitstekort per 1 januari 2025 zal lager uitkomen ten gevolge van crediteursaldi, vertraging van investeringen en vooruit ontvangen bedragen. Daarom is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2025 t/m 2028.

Financieringsbehoefte (x € 1.000 euro)	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
1 Reserves en voorzieningen	65.597	63.223	60.417	56.853
2 Langlopende leningen	33.421	41.746	46.046	49.996
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	99.018	104.969	106.463	106.849
4 Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	107.687	117.834	119.401	118.162
Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-8.669	-12.865	-12.939	-11.313

Verstreckte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Bedragen x € 1.000

Verstreckte leningen	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Starters- en duurzaamheidsleningen	4.275	4.975	4.975	4.975
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn)	1.655	955	955	955
Leningen aan verenigingen en instellingen	5.960	5.960	5.960	5.960
Overige leningen	5	2		
Totaal	11.895	11.892	11.890	11.890

Rentemethodiek

In het BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Restant korte financiering		4.000.000	5.000.000	6.000.000	6.000.000	5.800.000
Restant lange financiering		10.621.000	33.421.000	41.746.000	46.046.000	49.996.000
Totaal externe financiering		14.621.000	38.421.000	47.746.000	52.046.000	55.796.000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		1,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
tbv rente eigen vermogen (nvt)						
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+					
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	111.000	805.275	916.300	1.022.250	1.103.800
b. De externe rentebaten	-/-	0	345.862	345.686	195.686	145.686
Totaal door te rekenen externe rente		111.000	459.413	570.614	826.564	958.114
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	0	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		111.000	459.413	570.614	826.564	958.114
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		111.000	459.413	570.614	826.564	958.114
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	0	0	0	0	0
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		111.000	459.413	570.614	826.564	958.114
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		96.579.000	98.735.768	99.593.470	97.505.455	95.220.847
Omslagrenteberekening		0,11%	0,47%	0,57%	0,85%	1,01%
Na afronding		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

In 2024 zijn het organisatieontwikkelplan en het inrichtingsplan HLTsamen vastgesteld door het bestuur van HLTsamen. De hieruit volgende opdrachten worden samen met de evaluatie HLTsamen en de lange termijnopdracht HLTsamen (na vaststelling) geïnventariseerd en geprogrammeerd.

Evaluatie HLT

'HLT samen groeit door!' is de evaluatie van de ambtelijke fusieorganisatie HLTsamen en is begin 2024 opgeleverd. Aanbevelingen worden, samen met de lange termijnopdracht HLTsamen, toegevoegd aan de (andere) opgaven en opdrachten uit het organisatieontwikkelingstraject dat de komende jaren wordt afgelegd.

Doorontwikkeling P&C-cyclus

De huidige opzet van de P&C-cyclus legt een groot beslag op de ambtelijke capaciteit. In samenspraak met het college en de raad werkt HLTsamen aan de ontwikkeling van de P&C-cyclus. Om dit vorm te geven is een specifiek programma opgezet "Financiële sturing en beheersing". Doel daarbij is vereenvoudiging van de opzet om daarmee de belasting op de ambtelijke organisatie te verlagen en tegelijkertijd de kwaliteit van de P&C-

producten naar een hoger niveau te brengen. Jaarlijks pakken we een of twee programma's op ter verbetering. We ontwikkelen de kapstok en koppelen financiën en data.

Nadere informatie HLTsamen

Voor nadere informatie over HLTsamen verwijzen wij u naar de begroting HLTsamen.

Paragraaf Wet open overheid

Per 1 mei 2022 is als opvolger van de Wet openbaarheid bestuur de Wet open overheid (verder te noemen: Woo) in werking getreden. De Woo is bedoeld om de overheid transparanter en toegankelijker voor de buitenwereld te maken. Het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkelingen kan met deze wet beter worden bediend.

De Woo bevat verplichtingen, die op drie thema's zijn gericht, namelijk:

1. Het behandelen van een Woo-verzoek als opvolger van een verzoek in het kader van de Wet openbaarheid bestuur; beter bekend als het Wob-verzoek. De Woo noemt dit passieve openbaarmaking. Dit onderdeel van de wet is per 1 mei 2022 zonder overgangsrecht van de Wob in werking getreden.
2. Het actief openbaar maken van zeventien formeel bij wet gedefinieerde informatiecategorieën. Overheden hebben tot uiterlijk 1 mei 2027 om de nog te openbaren informatiecategorieën in te voeren.
3. Het op orde brengen en duurzaam toegankelijk maken van de informatiehuishouding. Dit thema wordt binnen de wet als randvoorwaardelijk gezien om zowel het Woo-verzoek als de informatiecategorieën binnen de gestelde termijnen openbaar te kunnen maken. Voor dit thema zijn bepalingen uit de Archiefwet tijdelijk overgenomen in de Woo. Overheden krijgen acht jaar na inwerkingtreding van de wet (ergo tot 1 mei 2030) de tijd om de informatiehuishouding op orde te brengen.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking regelt het recht om informatie bij bestuursorganen op te vragen. Voor 2025 verwachten we binnen dit onderdeel geen grote ontwikkelingen. Wegens de sterke stijging in het aantal Woo-verzoeken (2021: 10, 2022: 17, 2023: 19) blijft efficiënte afhandeling van groot belang. We blijven werken aan het verbeteren van het proces.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking houdt in dat bestuursorganen verplicht zijn uit eigen beweging informatie openbaar te maken. Begin 2024 heeft de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering de Kamer beloofd om de implementatie van de Woo te versnellen. Dit heeft erin geresulteerd dat per 1 november 2024 de eerste vijf informatiecategorieën van de Woo verplicht openbaar gemaakt worden. Voor gemeenten gaat het om informatie over de organisatie, de werkwijze (waaronder de taken en bevoegdheden) en de bereikbaarheid van het bestuursorgaan en haar organisatieonderdelen. Gemeente Hillegom is hierop voorbereid.

In 2025 wordt het publicatieportaal open.hillegom.nl verder doorontwikkeld in voorbereiding op de openbaarmaking van de overige informatiecategorieën. Momenteel wordt het implementatieplan geschreven om de Wet open overheid in zijn geheel binnen de wettelijk gestelde termijnen te implementeren. In samenwerking met andere gemeenten wordt er waar mogelijk deelgenomen in Woo-werkgroepen van de VNG. Binnen de Bollenstreek delen we actief kennis en informatie met Noordwijk en Katwijk.

Informatiehuishouding op orde

Het passief en actief openbaar maken vereist een informatiehuishouding die volledig op orde is. Dit wordt door de Woo ook expliciet vereist. Informatie moet duurzaam toegankelijk zijn opgeslagen conform wet- en regelgeving. Volgens het implementatieplan wordt het op orde brengen van de informatiehuishouding de komende jaren zowel projectmatig als in de reguliere werkprocessen vormgegeven.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake indien de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden Partijen, is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen et cetera, wordt besloten indien dat noodzakelijk is voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Stand van zaken wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)

Met ingang van 1 juli 2022 is een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen in werking getreden. Deze wijziging heeft als doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen van waterschappen in relatie tot gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om de kaderstellende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging beter in te kunnen vullen en de democratische legitimatie te verbeteren wordt met deze wetswijziging een aantal aanpassingen en aanvullingen geïntroduceerd op de al bestaande wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

De wijzigingen van de Wgr zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. De versterking van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming in gemeenschappelijke regelingen.
2. De introductie van aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden.
3. Het verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV, waarbij deze zijn onderverdeeld in de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen;

Per verbonden partij wordt duidelijk gemaakt wat het belang is dat de gemeente heeft, maar ook welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol wordt vormgegeven vanuit de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners, niet zijnde verbonden partijen.

Het onderstaande overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2025 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat de gemeenschappelijke regelingen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten met maximaal 3,7% voor de loonkosten mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 2,5 % mogen toepassen.

Totaal overzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2024	Begroot 2025
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 12.903.500	€ 13.562.047
Holland Rijnland	€ 530.202	€ 620.183
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 12.843.383	€ 13.261.400
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	€ 2.371.000	€ 2.391.692
Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht	€ 1.634.000	€ 1.740.915
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 1.491.054	€ 1.694.961
Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	€ 4.868.571	€ 4.819.518
Cocensus	€ 380.000	€ 399.000
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 871.000	€ 982.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 724.211	€ 652.989
2. Vennootschappen en coöperaties		
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ -	€ -
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ -	€ -
Alliander N.V.	€ -	€ -
De Meerlanden N.V.	€ 5.650.090	€ 6.640.530
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	€ 160.119	€ 251.197
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 156.099	€ 168.587
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 44.583.229	€ 46.776.170

Totaal overzicht bijdragen aan verbonden partijen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	500	500
	Vreemd vermogen	11.277	9.556
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.
----------------	--

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Elke gemeente vaardigt twee personen af, plus een mogelijk DB-lid. Het aantal leden is echter niet van invloed op de stemverhouding. Voor elke 10.000 inwoners wordt één stem uitgebracht, met een minimum van twee stemmen. Daardoor kan het aantal stemmen per gemeente variëren. Hillegom heeft 9 stemmen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 8 leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.469	1.469
	Vreemd vermogen	985	985
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Er wordt een nieuwe Regionale investeringsagenda uitgewerkt. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen Ruimte (o.a. wonen, mobiliteit, biodiversiteit), Regionale Energie Strategie, het Sociaal Domein en de strategische positionering van de regio.		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	
Vestigingsplaats	Lisse
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 2 wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage grotendeels gebaseerd op werkelijke verstrekkingen. De kosten van PW en LKS worden naar rato van de BUIG budgetten toegerekend aan de gemeente.
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	70	70
	Resultaat	0	0
Risico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD en anderzijds de uitvoering van een open einderegeling door de ISD, waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.		
Ontwikkelingen	Er vinden aanbestedingen plaats voor hulp bij het huishouden, hulpmiddelen, woningaanpassingen en trapliften. De belangrijkste onzekerheid in de begroting 2025 zijn de financiële consequenties van deze aanbestedingen. Op basis van het programma Frontin Buig is de verwachting dat het aantal uitkeringsgerechtigden in 2025 afneemt. Wel is de verwachting dat het aantal loonkostensubsidies stijgt, wat een positief signaal is.		

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Provalu verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. Provalu verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstromers.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 1 wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.596	4091
	Vreemd vermogen	2.574	2404
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In november 2023 is de Meerjarenvise Provalu 2030 vastgesteld. In 2024 wordt begonnen met de implementatie van de visie.. Dit loopt door in 2025.		

Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	<p>De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (Hecht) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg.</p> <p>Hecht Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.</p>		
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de 18 deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van HECHT Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	224	-285
	Vreemd vermogen	41.206	41.506
	Resultaat		
Risico's	<p>Afgelopen jaren zijn door meerjarige hoge inflatie de loon- en materiële kosten flink toegenomen. Daarbij is het personeelsbestand van Hecht toegenomen met hoge kosten voor inhuur.</p> <p>Hecht verwacht een negatief exploitatieresultaat voor 2024. De verwachting is dat Hecht aan het einde van 2024 ver onder het weerstandsvermogen van 3 mln. zakt. Hiertoe dient Hecht een herstelplan van het eigen vermogen voor op te stellen. Het kostprijsonderzoek en de impactanalyse van alle producten en diensten van Hecht zal per 2025 bij moeten dragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssystematiek.</p>		
Ontwikkelingen	<p>Ontwikkelingen die in 2025 een rol spelen zijn onder andere de keuzes van het Rijk voor investeringen in de publieke gezondheid, implementatie van het Gezond en Actief Leven Akkoord en Integraal Zorg Akkoord, pandemische paraatheid, forensische geneeskunde, het verankeren van de opbrengsten van het programma Hecht24 in de exploitatie en vernieuwingen binnen de jeugdgezondheidszorg. Om doelen en ambities waar te maken is meer grip en transparantie op de bedrijfsvoering/het productportfolio van Hecht vereist. Daartoe voert Hecht kostprijsonderzoek en een impactanalyse uit op al haar producten en diensten en implementeert een begrotingsrekentool. Deze inspanningen moeten per 2025 bijdragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssystematiek. In 2025 worden ten aanzien van het takenpakket en voor de financiële stabiliteit van Hecht keuzes gemaakt door het bestuur, colleges en raden. Hierbij speelt ook de voorziene budgetimpact van het ravijnjaar een rol.</p>		

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 18 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 6 burgemeesters.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	5.548	5.814
	Vreemd vermogen	72.676	87.352
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM, Beleidsplan en Crisisplan. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen door de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het beleidsplan dient mede gebaseerd te zijn op een door het bestuur van de veiligheidsregio vastgesteld risicoprofiel. Het risicoprofiel geeft niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis) beheersmaatregelen. Het risicoprofiel vormt de basis en de twee plannen dienen ter input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.		

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/publiek belang	Het behartigen van de belangen van de (13) deelnemende gemeenten voor een goede, doelmatige uitvoering van bedrijfsvoeringstaken op basis van de Jeugdwet en optioneel op andere terreinen binnen het Sociaal Domein.		
Bestuurlijk belang	Alle jeugdhulp wethouders van de deelnemende gemeenten zitten in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Kostenverdeling gemeenten na rato gebruik jeugdzorg.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	16.205	16.205
	Vreemd vermogen	0	0
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	<p>Na oprichting heeft de Serviceorganisatie Zorg ingezet op inrichting van de primaire processen en professionalisering van de bedrijfsvoering. Dit blijft de Serviceorganisatie Zorg in 2025 voortzetten en intensiveren. De focus ligt op versterken van formatie, het uitvoeren van taken in eigen beheer en het versterken van inzicht in de jeugdhulpketen.</p> <p>In 2025 treedt, naar verwachting, de nieuwe wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg in werking. In de nieuwe wet worden gemeenten verplicht om regionaal samen te werken bij de inkoop van specialistische jeugdzorg. Dit draagt bij aan de verbetering van de beschikbaarheid van jeugdzorg voor de meest kwetsbare kinderen en gezinnen en vermindering van administratieve lasten. De wet legt ook de indeling van de jeugdhulpregio's vast. Bij Algemene maatregel van bestuur (AmvB) wordt vastgelegd welke zorgvormen in regionaal verband moeten worden ingekocht. Ter voorbereiding op de wet wordt gekeken in hoeverre de huidige regio's voldoende 'robuust' zijn met de regionale inkoop van jeugdhulp. De wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg komt voort uit de afspraken in de Hervormingsagenda Jeugd.</p>		

Cocensus			
Vestigingsplaats	Heemskerk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Cocensus verricht voor 14 gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang			
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	225	225
	Vreemd vermogen	10.630	10.035
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Er zijn geen beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van samenwerking belastingen.		

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht&Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Hillegom. Het algemeen bestuur bestaat uit 25 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeenten Hillegom.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	2.206	2.206
	Vreemd vermogen	14.342	14.392
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In 2025 gaat de ODWH verder met het verbeteren van de robuustheid (kwalitatief en financieel). Verder zal er ingespeeld worden op nieuwe ontwikkelingen en wordt er verder gewerkt aan het uitzetten van de strategie voor langere termijn. De samenwerking met andere omgevingsdiensten in Zuid Holland zorgt voor versterking van individuele diensten.		

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	240	218
	Vreemd vermogen	18.282	17.399
	Resultaat	0	0
Risico's	Er wordt een nieuwe locatie gebouwd op het huidige VAB terrein.		
Ontwikkelingen	Het overslagstation van de VAB aan de 's Gravendamseweg 75 in Voorhout wordt compleet vervangen en vernieuwd. De besluitvorming in de raad met betrekking tot budget is al genomen evenals het principebesluit om met de Meerlanden een gezamenlijke BV op te richten voor de vervaging en exploitatie.		

2. Vennootschappen en coöperaties

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,89% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beide uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.721.000	
	Vreemd vermogen	110.819.000	
	Resultaat	254.000	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. De BNG Bank is de vierde bank van Nederland.		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,38 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Hillegom.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.
Financieel belang	De gemeente heeft 66.226 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de nv. Dunea keert geen dividend uit.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	258.451	
	Vreemd vermogen	645.379	
	Resultaat	6.850	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.		

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.482.000	
	Vreemd vermogen	6.897.000	
	Resultaat	267.000	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstoom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.		

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	De gemeente Hillegom bezit 10.174 aandelen (6,49%) van de totale 163.399 aandelen.		
Kerncijfers	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	33.904	34.848
	Vreemd vermogen	46.146	49.367
	Resultaat	0	0
Risico's	De (uniforme) tarieven zijn gebaseerd op (werkelijke) kostenallocatie. Dat betekent dat meer-/minderkosten doorberekend worden naar de aangesloten gemeenten.		
Ontwikkelingen	Meerlanden, als gezamenlijk overheidsbedrijf, verzorgt zijn diensten steeds meer op basis van uniforme tarieven. Dit betekent dat de aangesloten gemeenten evenredig belast worden met de kosten. Daarnaast investeert Meerlanden (in beleid en uitvoering) in een verdere ontwikkeling naar een circulaire economie.		

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	
Vestigingsplaats	Hillegom
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, bollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	325	325
	Vreemd vermogen	17.650	17.650
	Resultaat	0	0
Risico's	<p>Met inachtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.</p> <p>In 2025 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2024-2028.</p>		

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Gemeentesecretaris in het Algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners. Deze is ondergebracht bij HLTsamen.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.044	1.044
	Vreemd vermogen	500	500
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. De stichting kent een eigen weerstandvermogen die jaarlijks beoordeeld wordt.		
Ontwikkelingen	De speerpunten zijn transparantie, meer maatwerk, in nauwe verbinding met de aangesloten gemeenten en met focus op collectieve inkoop en MVOI.		

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is daarbij geen doel op zich maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoeleinden op het gebied van wonen, werken, duurzaamheid, energietransitie, klimaatadaptatie, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en natuur/landschapsontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt de paragraaf grondbeleid in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd.

De gemeente Hillegom heeft als standpunt geen zuiver actief grondbeleid uit te oefenen. Echter ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is voor een tussenvorm gekozen. Dat houdt in dat er per situatie gekeken wordt naar de mogelijkheden om het maatschappelijke doel te bereiken.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Omgevingsvisie Hillegom 2030. De beschreven ambities geven richting aan het omgevingsbeleid dat de komende jaren gevoerd moet worden en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. In de nabije toekomst zijn er in Hillegom (en de regio) majeure opgaven op het gebied van woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit. Grondbeleid is in financieel economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid, via de inzet van instrumenten van grondbeleid, wordt daar mede door bepaald.

Visie op grondbeleid

In Hillegom is het de beleidslijn dat een situationeel grondbeleid wordt gevoerd. De ruimtelijke opgaven vragen om een grondbeleid met mogelijkheden om sturing te geven en de regie te nemen door bijvoorbeeld zelf actief gronden te verwerven. Bij de te volgen strategie staan per project de maatschappelijke doelen en ruimtelijke ambities centraal. Dat betekent dat de keuze voor een meer actieve rol dan wel een facilitaire benadering per project of locatie is af te wegen.

Daar waar door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet door de markt worden opgepakt, ligt een actievere overheidsopstelling meer voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

Uitgangspunten en kaders (de belangrijkste)

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV) / Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie Grondbeleid (commissie BBV)
- Nota Grondbeleid
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Vennootschapsbelasting (VPB)

Sinds 1 januari 2016 geldt voor gemeenten de VPB-plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor VPB. Jaarlijks wordt met een fiscaal deskundige bekeken of VPB moet worden afgedragen. De actieve grondexploitatie Vossepolder is vanaf 2016 VPB-plichtig en ook de actieve grondexploitaties Woonzorgzone fase 3 en SIZO (voorheen Hillegom-Noord) zijn VPB-plichtig. In 2024 is de Grex Henri Dunantplein geactiveerd. Op dit moment wordt bekeken of het complex in de belastingplicht kan worden betrokken. Indien dit mogelijk is dan bestaat, door het verlieslatende karakter van het project, de mogelijkheid dat Hillegom niet meer belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting voor de komende jaren.

Nota grondbeleid (Hillegom)

Het beleidsuitgangspunt van de nota is dat het volledige arsenaal van grondbeleidsinstrumenten wordt ingezet. Bij voorkeur wordt gebruik gemaakt van privaatrechtelijke instrumenten. Indien nodig kan echter ook gebruik worden gemaakt van de publiekrechtelijke instrumenten (voorkeursrecht, onteigening, kostenverhaal via omgevingsplan). Grondaankopen worden aangegaan onder het voorbehoud van toestemming door college en

raad en worden via de reguliere weg op grond van het budgetrecht ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. De raad heeft de beleidsuitgangspunten en kaders bij het behandelen van de nota Grondbeleid vastgesteld. In deze nota wordt onder meer aandacht besteed aan de in de verordening artikel 212 Gemeentewet (GW) opgenomen onderdelen genoemd in artikel 23, lid 2:

- De strategische visie van het toekomstig grondbeleid van de gemeente,
- De wijze van autorisatie van grondexploitatiebudgetten en de jaarlijkse actualisatie daarvan,
- Uitgangspunten voor de looptijd en grootte van de grondexploitatie in verhouding tot het bestemmingsplan,
- Gedragsregels over de vervaardigingskosten van niet in exploitatie genomen gronden en de hoogte van de in acht ter nemen marktwaarde,
- Een uitwerking van de afweging tussen voorzichtigheid en realisatiebeginsel met betrekking tot het tussentijds nemen van winst.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties en infrastructurele werken zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.

Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.

- De risico's die zich voordoen binnen de grondexploitaties worden, indien mogelijk, binnen het exploitatieresultaat opgevangen. Dit gaat ten koste van het geprognosticeerde resultaat waardoor er minder winst overblijft. Dit heeft gevolgen voor de toekomstige mutaties van de reserve algemene investeringen, maar heeft geen gevolgen voor het actuele weerstandsvermogen.
- Risico's die niet binnen het exploitatieresultaat van grondexploitaties kunnen worden opgevangen, worden meegenomen in de bepaling van het actuele weerstandsvermogen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Hillegom onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond In Exploitatie (BIE)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden (niet aanwezig)
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond In Exploitatie (BIE)

Definitie: Gronden welke in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor door de gemeenteraad een grondexploitatie-complex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal 10 jaar bedraagt.

Afspraken met de raad over de wijze waarop met afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf wordt omgegaan zijn vastgelegd in de financiële verordening. Hierin is vastgelegd of afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf direct moeten worden gemeld bij de raad of alleen indien en voor zover deze afwijkingen niet passen binnen het totale vastgestelde grondexploitatiecomplex. In dit laatste geval wordt de afwijking meegenomen in de jaarlijkse actualisatie van het grondexploitatiecomplex en daaropvolgende begrotingswijziging. De afspraken kunnen ook een bepaalde bandbreedte behelzen waarbinnen afwijkingen niet direct hoeven te worden gemeld aan de raad.

Relevante onderwerpen

- Onderbouwing tussentijdse winstneming

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. Hierbij dient het percentage of completion (POC) methode te worden gevolgd. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie genomen).

- Vastgestelde en gehanteerde parameters

In de grondexploitatie wordt voor de jaarlijkse kostenstijging rekening gehouden met een gemiddeld langjarig inflatiecijfer. Voor de actuele grondexploitaties betreft dat een percentage van 3% voor 2024 en 2% vanaf 2025. Met een jaarlijkse opbrengstenstijging wordt alleen rekening gehouden bij de nieuwe grondexploitatie Henri Dunantplein (2% vanaf 2024).

De rentetoerekening aan de grondexploitatie is door de commissie BBV gemaximeerd tot het gewogen gemiddelde van het werkelijke rentepercentage van de externe financieringen. Omdat de gemeente Hillegom nauwelijks externe financieringen heeft, betekent dit dat de gemeente Hillegom maximaal 0% rente (dus geen) mag toerekenen aan grondexploitaties.

Tegelijk is de te hanteren discontovoet door de commissie BBV voor alle gemeenten vastgesteld op 2,0%. Met de discontovoet wordt de eindwaarde (eindresultaat) van de kasstroom teruggerekend naar de actuele netto contante waarde. De vaste discontovoet is vastgesteld met het doel de grondexploitaties van alle gemeenten beter te vergelijken.

- Risico's

Binnen de projecten welke worden uitgevoerd onder het Grondbeleid kan sprake zijn van verschillende onzekerheden en risico's die het begrote financiële eindresultaat van de grondexploitatie bemoeilijken. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds risico's met betrekking tot de kosten en opbrengsten die specifiek binnen een grondexploitatiecomplex kunnen worden onderkend en anderzijds risico's die voor de grondexploitatieportefeuille als geheel gelden.

Risico's project specifiek:

Deze zijn van belang bij de tussentijdse winstneming.

Risico's portefeuille:

De risico's voor de portefeuille als geheel gaan in zijn algemeenheid over de verwachtingen ten aanzien van markt- en conjunctuurinvloeden, waardoor prijzen en afzetmogelijkheden over de gehele linie kunnen veranderen ten opzichte van de planning. Hiertoe worden doorgaans scenarioberekeningen gemaakt, met daarbij bandbreedtes voor minimum en maximum invloed op de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitatieportefeuille.

De vastgestelde en berekende project specifieke- en portefeuillerisico's zijn van invloed op het weerstandsvermogen van de gemeente en moeten in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing worden opgenomen.

De projecten

SIZO

In 2013 is door de gemeenteraad het Masterplan Hillegom Noord vastgesteld. In dat plan is op hoofdlijnen de begrenzing van het plangebied aangegeven en zijn de mogelijkheden voor een transformatie van het gebied verkend.

De sportvelden van voetbalvereniging SIZO zijn door verplaatsing vrijgekomen. De voormalige sportvelden betreffen een gebied van circa 57.700 m². De gemeente is eigenaar van de gronden. Door de verplaatsing kan de transformatie van de sportvelden naar woningbouw in gang worden gezet. Medio 2019 is er een marktpartij geselecteerd om het woningbouwprogramma op deze locatie te realiseren en de locatie tevens bouw- en woonrijp te maken. De huidige planning gaat uit van een onherroepelijk bestemmingsplan in het tweede kwartaal van 2024. Daarna kan de overdracht van de grond plaats vinden. Na de nodige voorbereidende werkzaamheden zal dan eind 2024 het gebied bouwrijp worden gemaakt, waarna de bouw van de woningen in 2025 zal starten. De verkoop en bouw zullen in verschillende fases plaatsvinden. Oplevering van de openbare ruimte is voorzien in 2028. Zowel het bouwrijp maken als het woonrijp maken (inrichting openbare ruimte) wordt uitgevoerd door de ontwikkelaar.

Winstneming

In 2023 heeft nog geen winstneming plaats gevonden. De verwachte grondverkoop aan de ontwikkelaar zal medio 2024 plaats vinden. Dan zal er winstneming plaats vinden. Het totale resultaat op het project bedraagt € 933.000. In vergelijking met voorgaand jaar is dat € 177.000 lager. Dit komt door hogere plankosten. Deze verslechtering van het resultaat wordt voornamelijk veroorzaakt door de bijstellingen van de budgetten in verband met de veranderde verwachte einddatum.

Risico's	bedrag x kans	in €
- geen		0
Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar		
01-01-2023	546.254	N
kosten	97.720	N
winstneming	0	N
opbrengsten	0	V
31-12-2023	643.974	N
Verwacht verloop boekwaarde		
01-01-2024	643.974	N
nog te realiseren kosten	662.918	N
nog te realiseren opbrengsten	-2.240.000	V
eindwaarde saldo 31-12-2028	-933.108	V
netto contante waarde 01-01-2024	-845.000	V

Woonzorgzone Elsbroek fase 3

Fase 3 van de Woonzorgzone Elsbroek is de laatste fase in het project Woonzorgzone in de wijk Elsbroek. Dit betreft een plangebied van circa 21.000 m². Als gemeente bezaten we tot medio 2020 ongeveer 70% van het gebied. Eind 2018 hebben Stek en gemeente een grondruilovereenkomst getekend, waarin is vastgelegd dat Stek en gemeente hun grondposities, respectievelijk de locaties Woonzorgzone en de Saviolocatie, over en weer aan elkaar leveren. Deze grondruil heeft begin juli 2020 plaatsgevonden. In 2019 is via een aanbesteding AM geselecteerd als ontwikkelaar voor fase 3 van de woonzorgzone. De gesloten reserveringsovereenkomst is in 2020 vervangen door een koop- en realisatieovereenkomst. De afspraken uit deze overeenkomst zijn verwerkt in de grondexploitatie. Het eerste deel van het project is opgeleverd: 45 grondgebonden woningen. De grond van het appartementencomplex en het zorggebouw is in de eerste helft van 2023 geleverd. De bouw hiervan is inmiddels gestart.

Winstneming

Op basis van de percentage of completion methode wordt jaarlijks de winstneming bepaald op GREXén. Door een verlaging van het PoC-percentage ten opzichte van 2022 en de verslechtering van het eindresultaat heeft er een aanpassing plaats gevonden van de winstneming van € 56.000. Dit wordt met name veroorzaakt door hogere plankosten, woonrijp maken en diverse andere kostenposten.

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar		
01-01-2023	177.879	N
kosten	122.903	N
Winstneming	-56.416	V
opbrengsten	-462.228	V
31-12-2023	-217.862	V
Verwacht verloop boekwaarde		
01-01-2024	-217.862	V
nog te realiseren kosten	171.865	N
nog te realiseren opbrengsten	0	V
eindwaarde saldo 31-12-2025	-45.996	V
netto contante waarde 01-01-2024	-44.211	V

Vossepolder

In 2020 is het laatste deel van het plangebied bouwrijpgemaakt. Medio 2020 heeft ontwikkelaar BPD de 64 woningen in de uitwerkingsplannen 3, 4 en 5 in verkoop gebracht. In het 3e kwartaal van 2021 zijn de bouw kavels door de gemeente aan de ontwikkelaar geleverd waarna is gestart met de bouw van de woningen. Tegelijk met de oplevering van de woningen wordt het omliggende openbare gebied door de gemeente woonrijp gemaakt.

Voor het resterende bouwprogramma (deelplan 6) is in de eerste helft van 2020 een marktselectie uitgevoerd. Het kwalitatief en financieel gezien meest optimale plan is geselecteerd. Onderdeel van deze marktselectie was ook de voormalige manegewoning die tot op heden buiten het plan is gehouden. Deze woning is door de gemeente aangekocht en zal naar verwachting medio 2024 worden doorverkocht aan de ontwikkelaar (BPD). Inclusief deze woning zijn in het laatste deel nu 48 woningen voorzien. De bestemmingsplanwijziging voor dit deelplan is op 30 juni 2022 vastgesteld. De bouw kavels zijn in december 2022 geleverd aan BPD en de start van de bouw van de woningen in deze fase is in 2023 gestart. De laatste oplevering wordt verwacht in het 4e kwartaal van 2024.

Winstneming

Het totale resultaat op de GREX is € 5 miljoen. Ten opzichte van de prognose in 2022 is dit een verbetering van € 400.000. Dit wordt met name veroorzaakt door een lagere stelpost voor de definitieve aansluiting van de Vossepolder op de Weerlaan.

Risico's	bedrag x kans	in €
- geen		0

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar		
01-01-2023	-4.082.480	V
kosten	957.287	N
winstneming	630.468	N
opbrengsten	0	V
31-12-2023	-2.494.725	V
Verwacht verloop boekwaarde		
01-01-2024	-2.494.725	V
nog te realiseren kosten	2.404.021	N
nog te realiseren opbrengsten	-650.000	V
eindwaarde saldo 31-12-2024	-740.705	V
netto contante waarde 01-01-2024	-711.941	V

Henri Dunantplein e.o.

Met de verwerving van Dunantstaete verstrekt de gemeente haar regierol in de voorgenomen herontwikkeling van het Henri Dunantplein. Het beoogde effect is dat dit leidt tot concrete en uitvoerbare planontwikkelingen op diverse locaties op en rond het Henri Dunantplein. Daarbij komen concreet de eerder verworven Java-locatie en de Dunantstaete-locatie in beeld om op korte termijn ontwikkeld te worden. Ook mogelijke aanpassingen aan de parkeergarage van de gemeente naast de Albert Heijn en de herinrichting van de openbare ruimte maken onderdeel uit van de herontwikkeling.

Omdat de gemeente met de aankoop van Dunantstaete en de eerdere aankoop van de Java-locatie ervoor kiest een actieve rol in te nemen bij de gebiedsontwikkeling, is op 30 mei 2024 een grondexploitatie vastgesteld waarin de kosten en opbrengsten van de herontwikkeling zijn opgenomen en waarmee de raad budgetten beschikbaar heeft gesteld voor de herontwikkeling van het Henri Dunantplein en omgeving.

Risico's

De herontwikkeling van het Henri Dunantplein bevindt zich in een vroeg stadium. Omdat de plannen nog niet tot in detail zijn uitgewerkt, zijn de kosten en opbrengsten globaal ingeschat op basis van marktconforme kengetallen. De bandbreedte van de geschatte kosten en opbrengsten kan daarmee sterk fluctueren, maar de gemeente heeft ook nog relatief veel mogelijkheden om bij te sturen op het moment dat risico's zich voordoen. De risico's zijn ook niet louter negatief, het is mogelijk dat bij nadere uitwerking van de plannen zich kansen voordoen die het financiële resultaat in positieve zin beïnvloeden. De belangrijkste projectspecifieke risico's voor de grondexploitatie Henri Dunantplein zijn:

- Het risico dat vanwege overbelasting van het stroomnet nieuwe woningen later dan verwacht een aansluiting krijgen op het stroomnet of dat in dit kader mitigerende maatregelen moeten worden genomen.
- Het risico dat bezwaar tegen bouwplannen leidt tot vertraging.

Wanneer bij nadere uitwerking van de plannen ook de verwachtingen omtrent kosten en opbrengsten worden aangescherpt, worden de risico's bij volgende actualisaties van de grondexploitatie Henri Dunantplein niet alleen kwalitatief, maar ook financieel inzichtelijk gemaakt.

Grondexploitatie		
Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar		Bedrag
30-5-2024		1.726.935 N
kosten		2.925.332 N
opbrengsten		0 V
31-12-2024		4.652.267 N
Verwacht verloop boekwaarde		Bedrag
1-1-2025		4.652.267 N
nog te realiseren kosten		2.580.213 N
nog te realiseren opbrengsten		-1.305.298 V
eindwaarde saldo 31-12-2029		5.927.182 N

Samenvatting bouwgronden in exploitatie (x € 1.000)

Project	voorraad m2 uitgeefbaar	Boekwaarde 1-1-2023	Kosten 2023	Winstneming 2023	Opbrengsten 2023	Boekwaarde 31-12-2023	V/N
SIZO	57.000	546	98	0	0	644	N
Woonzorgzone	0	178	123	-56	-462	-218	V
Vossepolder	10.002	-4.082	957	630	0	-2.495	V
HD-plein e.o.	3.500	0	0	0	0	0	N
totaal	70.502	-3.358	1.178	574	-462	-2.069	V

Project	Boekwaarde 1-1-2024	Nog te realiseren		Eind waarde	Contante waarde	Getroffen voorziening	V/N	Project risico's
		kosten	opbrengsten					
SIZO	644	663	-2.240	-933	-845		V	0
Woonzorgzone	-218	172	0	-46	-44		V	0
Vossepolder	-2.495	2.404	-650	-741	-712		V	0
HD-plein e.o.	0	7.232	-1.305	5.927	5.263	5.927	N	0
totaal	-2.069	10.471	-4.195	4.207	3.662		N	0

N = nadelig saldo; meer kosten dan opbrengsten
V = voordelig saldo; meer opbrengsten dan kosten

Winstneming

Op basis van de inzichten en de herziening van de grondexploitaties per 1 januari 2024 is het mogelijk om de verwachte winstneming per project in beeld te brengen. Op grond van budgetgesprekken met projectleiders worden deze inzichten regelmatig bijgesteld.

Project	Jaren				Totaal	V/N
	t/m 2022	2023	2024	2025 e.v.		
BIE						
winstneming Vossepolder	3.625.678	630.468	722.000	19.000	4.997.146	V
winstneming Woonzorgzone fase 3	632.508	-56.416	35.000	11.000	622.092	V
winstneming SIZO	0	0	742.000	191.000	933.000	V
vennootschapsbelasting grexen	PM	PM	PM	PM	0	
Totaal	4.258.186	574.052	1.499.000	221.000	6.552.238	V

Faciliterend Grondbeleid

Definitie: Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit en voert niet zelf de grondexploitatie, maar gebeurt dit door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

- Risico's en verliezen
  - Op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar;
  - Er worden kosten gemaakt welke bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren;
  - Uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.

Daar waar de niet verhaalbare kosten en/of verliezen zeker zijn worden deze direct ten laste van de algemene middelen van de gemeente gebracht. Daar waar nog sprake is van een inschatting van risico's worden deze risico's meegenomen in het weerstandsvermogen van de gemeente.

Naast de Facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst, kan er sprake zijn van Faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht. Deze projecten worden in deze paragraaf niet inhoudelijk toegelicht.

Facilitaire projecten: uitvoeringsfase

In 2023 bevinden zich 12 projecten in de uitvoeringsfase. Hierbij dient te worden opgemerkt dat een aantal projecten in financiële zin al zijn afgerond maar waarbij het openbare gebied nog moet worden overgedragen. Wanneer dit in 2023 heeft plaatsgevonden dan worden deze projecten ook administratief afgesloten. In onderstaande tabel wordt het boekwaarde verloop voor 2023 weergegeven en de prognose voor de boekwaarde bij afsluiting van de projecten.

Boekwaarde 1-1-2023	-55.231	V
-kosten	310.314	N
-Afboeking Jozefpark	-187.227	
-opbrengsten	-173.433	V
Boekwaarde 31-12-2023	-105.577	V
Nog te maken kosten	113.398	N
Nog te realiseren opbrengst verkoop	0	N
Nog te realiseren opbrengst aovk	0	N
Verwachte boekwaarde bij afsluiting projecten	7.821	N

Facilitaire projecten: initiatief- of onderzoeksfase

Bij deze projecten wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. De projectleiding heeft aangegeven de kosten in dit stadium al inzichtelijk te willen maken. Wanneer het tot een overeenkomst komt worden deze kosten verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden afgeboekt t.l.v. het rekeningresultaat. Het totaal t/m 2023 uitgegeven bedrag is ruim € 149.000 en wordt vooralsnog aangemerkt als risico.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: Deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: Er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het meest essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat bij een reserve de raad de bestemming ervan kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet, er is sprake van verplichte bestedingsrichting.

Voorzieningen

Voor de grex Henri Dunantplein e.o. is een verliesvoorziening getroffen van € 5.927.184.

Financiële begroting

Wettelijk kader

De Gemeentewet en het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten scheppen het wettelijk kader voor de financiën van gemeenten.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting:

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting.
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

Provinciaal toezicht

De provincie heeft de taak toezicht te houden op de gemeenten. Om in aanmerking te komen voor de meest lichte vorm van toezicht (repressief toezicht) hebben Gedeputeerde Staten de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- De begroting 2024 moet in evenwicht zijn of, als dat niet het geval is, moet de meerjarenraming aannemelijk maken dat dit evenwicht in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht.
- De jaarrekening 2022 moet in evenwicht zijn; als de jaarrekening niet in evenwicht is, kan dat, afhankelijk van de aard en/of omvang van het tekort, van invloed zijn bij de bepaling van het toezichtregime.
- De vastgestelde jaarrekening 2022 en de begroting 2024 moeten tijdig, respectievelijk vóór 15 juli 2023 en 15 november 2023, aan de provincie zijn toegezonden.

Met het hiervoor genoemde evenwicht wordt 'materieel evenwicht' bedoeld. Dit houdt in dat structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten.

Door vaststelling van de jaarrekening in de vergadering van 29 juni 2023, tijdige inzending en het materiële evenwicht van de jaarrekeningen wordt aan de eisen voldaan.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

1. LOON EN PRIJSONTWIKKELINGEN

Uitgangspunt is dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming 2025-2028 het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar 2025 wordt gehanteerd (tenzij op onderdelen andere concrete informatie voorhanden is). Verder wordt de meerjarenbegroting, vanaf 2025, in constante prijzen opgesteld. Dit is bij veel gemeenten een gebruikelijke methodiek. De waarde daarvan is des te groter in de huidige en snel veranderende macro-economische omstandigheden waarin de voorspellende waarde voor de jaren na het begrotingsjaar afneemt. Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan van 2024. Deze bedraagt voor 2024 3,7 % voor de materiële uitgaven, zonder automatische toekenning van compensatie.

2. ONTWIKKELING GELD-EN KAPITAALMARKT

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 3,0% en voor de kapitaalmarkt op 2,5%. De omslagrente blijft gehandhaafd op 0%.

3. BELASTINGEN EN RETRIBUTIES

Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB-publicaties; dat wil zeggen 3,7%. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt is 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

4. VERBONDEN PARTIJEN

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor de meeste gemeenschappelijke regelingen volgen wij het percentage dat sinds het begrotingsjaar 2012 wordt vastgesteld in samenspraak met alle betrokken buurgemeenten in het samenwerkingsgebied Holland Rijnland. Voor het jaar 2025 is de toegestane prijsindexatie voor beloning werknemers 11,1% en 3,7% voor materiële uitgaven.

5. WERKORGANISATIE HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden, indien van toepassing, als beslispunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens worden deze via een begrotingswijziging in de begroting van HTLsamen verwerkt.

Financieel meerjarenperspectief tot aan de begroting 2025

Bedragen x € 1.000 (-/- = voordelig)

Financieel beeld tot aan de begroting 2025	2025	2026	2027	2028
Omschrijving				
Saldo Kadernota 2025	-25	1.769	1.570	759

Financieel meerjarenperspectief tot aan de kaderbrief 2025

Financiële doorkijk Kadernota 2025

Bedragen x € 1.000 (-/- = voordelig)

Financieel beeld op hoofdlijnen	2025	2026	2027	2028
Resultaat Begroting 2025-2028 voor Kadernota 2025	-1.553	1.588	1.371	715
Verbonden partijen Begrotingen 2025	1.619	1.398	1.285	1.285
Mutaties als gevolg van indexaties	.242	.242	1.242	1.242
Algemene uitkering Meicirculaire 2024	-1.337	-2.626	-2.491	-2.500
Mutaties uit voorstellen Kadernota 2025	347	175	80	81
Overige mutaties Kadernota 2025	-344	-7	83	-63
Saldi Programmabegroting 2025 na Kadernota 2025	-25	1.769	1.570	759

Overzicht van baten en lasten

Bedragen x € 1.000

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Programma 1. Samenleven	Lasten	56.301	35.637	34.512	34.532	34.571	34.442
	Baten	-10.735	-8.723	-7.258	-7.097	-7.020	-7.020
	Saldo	22.154	26.914	27.253	27.437	27.554	27.425
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	56.301	27.822	20.901	21.326	21.593	20.993
	Baten	-9.830	-12.520	-10.142	-10.267	-10.160	-9.534
	Saldo	9.887	15.300	10.759	11.061	11.432	11.461
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	56.301	885	1.034	770	770	770
	Baten	-16	-38	-38	-38	-38	-38
	Saldo	804	848	997	733	733	733
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	56.301	3.186	3.233	3.276	3.306	3.288
	Baten	-634	-495	-505	-523	-559	-519
	Saldo	2.240	2.691	2.730	2.754	2.748	2.769
Saldo programma's		35.085	45.753	41.739	41.985	42.467	42.388
Algemene dekkingsmiddelen:							
Treasury	Saldo	-38.481	-40.019	-41.059	-39.103	-38.871	-39.164
Saldo algemene dekkingsmiddelen		-38.481	-40.019	-41.059	-39.103	-38.871	-39.164
Saldo voor resultaatbestemming		-3.396	5.734	680	2.882	3.596	3.224
Stortingen in reserves							
1. Samenleven	Lasten	1.600	723	456	386	95	95
2. Leefomgeving	Lasten	1.225	1.960	2.200	1.200		
3. Bedrijvigheid	Lasten						
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten						
Totaal stortingen in reserves		2.825	2.683	2.656	1.586	95	95
Onttrekkingen aan reserves							
1. Samenleven	Baten	-1.499	-1.143	-511	-503	-212	-212
2. Leefomgeving	Baten	-2.442	-7.753	-2.920	-2.144	-1.207	-1.240
3. Bedrijvigheid	Baten	-237	-237				
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	-57	-22	-22	-22	-22	-22
Totaal onttrekkingen reserves		-4.235	-9.155	-3.453	-2.669	-1.441	-1.474
Resultaat na bestemming		-4.804	-737	-114	1.795	2.247	1.842

Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024 toegelicht.

Samenleven

Bedragen x € 1.000

Voor de meeste verschillen in programma 1 worden eenzelfde verklaringen gegeven. Deze verschillen hebben voornamelijk te maken met wijzigingen in de begrotingen voor 2025 en verder, van verbonden partijen. Het gaat om verwerking van de besluiten genomen in DB en AB's van de verbonden partijen in de begroting van de gemeente. De verschillen worden veroorzaakt door de nieuw ontvangen begrotingen ISD, Hecht, Provalu en SO-Zorg.

Aangezien de activiteiten van deze verbonden partijen betrekking hebben op diverse thema's, leidt dit ook tot verschillen op diverse thema's.

Daarnaast zijn in de begroting 2025 de indexaties opgenomen in de Kadernota 2024 en 2025, verwerkt op de diverse thema's, wat eveneens ook leidt tot eenzelfde soort verklaring van verschillen tussen de begroting 2024 en 2025.

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	807	856	49
Sportbeleid en activering	697	810	113
Volksgezondheid	1.921	1.986	65
Totaal 1. Vitaliteit	3.425	3.652	227
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	1.160	1.099	-61
Media	533	597	64
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	641	584	-57
Cultureel erfgoed	71	74	3
Openbaar basisonderwijs	110	110	0
Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	2.515	2.464	-51
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	1.522	1.402	-120
Totaal 3. Zorg voor elkaar	1.522	1.402	-120
Thema 4. Werk en inkomen			
Arbeidsparticipatie	363	411	48
Inkomensregelingen	6.467	6.572	105
WSW en beschut werk	2.082	2.031	-51
Totaal 4. Werk en inkomen	8.912	9.014	102

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.230	1.268	38
Samenkracht en burgerparticipatie	471	589	118
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.626	1.689	63
Maatwerkdienstverlening 18-	26	301	275
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0
Jeugdhulp dagbesteding	1.071	1.063	-8
Gesloten plaatsing	208	192	-16
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	1.621	1.638	17
Jeugdhulp met verblijf overig	734	729	-5
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-11	30	41
Jeugdhulp behandeling	87	87	0
Jeugdhulp zonder verblijf overig	71	66	-5
Pleegzorg	138	132	-6
Gezinsgericht	109	103	-6
Jeugdhulp begeleiding	1.510	1.518	8
Jeugdbescherming	303	286	-17
Jeugdreclassering	36	38	2
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	9.230	9.729	499

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	49	58	9
Beschermd wonen (WMO)	417	492	75
Totaal 6. Thuiswonen	466	550	84

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	3.391	1.238	-2.153
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	337	336	-1
Maatwerkdienstverlening 18+	17	18	1
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	604	636	32
Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0
Hulp bij het huishouden (WMO)	2.201	2.336	135
Begeleiding (WMO)	1.874	1.961	87
Dagbesteding (WMO)	666	692	26
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	477	484	7
Totaal 7. Hulp bij meedoen	9.567	7.701	-1.866
Totaal lasten	35.637	34.512	-1.125

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-379	-365	14
Sportbeleid en activering	-132	-132	0
Volksgezondheid	-275	-254	21
Totaal 1. Vitaliteit	-786	-751	35
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-119	-123	-4
Media	-42	0	42
Totaal 2. Talentontwikkeling	-161	-123	38
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-38	-13	25
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-38	-13	25
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-4.251	-4.841	-590
Totaal 4. Werk en inkomen	-4.251	-4.841	-590
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-332	-332	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-332	-332	0
Thema 6. Thuiswonen			
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-95	-95	0
Beschermd wonen (WMO)	-632	-632	0
Totaal 6. Thuiswonen	-727	-727	0
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-2.428	-471	1.957
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-2.428	-471	1.957
Totaal baten	-8.723	-7.258	1.465
Saldo voor resultaatbestemming	26.914	27.253	339
Reserves			
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	723	456	-267
Onttrekkingen reserves	-1.143	-511	632
Totaal reserves	-420	-55	365
Saldo na resultaatbestemming	26.496	27.198	702

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2024 na wijzigingen en de programmabegroting 2025:

Samenleven

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	49	Diverse mutaties voor indexaties uit de kadernota 2024-2025 < €25.000.	49
Sportbeleid en activering	113	Aanpassing afschrijvingslasten (€49.438) en aanvullend krediet masterplan SDO (€30.000). Diverse mutaties voor indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 < € 25.000.	113
Volksgezondheid	65	Einde IZA regeling - € 42.034 (Voordeel)	42
		Actualisatie begroting Hecht leidt tot hogere lasten	-106
		Subtotaal	65
Totaal 1. Vitaliteit			227
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-61	Bijdrage internationale schakelklas is komen te vervallen.	-22
		Budget advieskosten is verlaagd.	-38
		Guido Gezellelaan 3-5 is volledig afgeschreven wat leidt tot een voordeel	-6
		Overige afwijkingen	5
		Subtotaal	-61
Media	64	De indexaties uit de kadernota 2024 (€33.429) en 2025 (€53.260) zijn toegevoegd aan het budget.	86
		diverse boekingen < €25.000 (o.a. IDO Rijksbijdrage)	-20
		Subtotaal	64
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-57	De indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 in totaal €48.674 zijn toegevoegd aan het budget.	-48
		diverse boekingen < €25.000	-9
		Subtotaal	-57
Cultureel erfgoed	3		3
Openbaar basisonderwijs	0	Geen afwijkingen.	0
Totaal 2. Talentontwikkeling			-51
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-120	De indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 (€ 120.000) zijn toegevoegd aan het budget.	-120
Totaal 3. Zorg voor elkaar			-120
Thema 4. Werk en inkomen			
Arbeidsparticipatie	48	Actualisatie begroting Provalu 2025	48
Inkomensregelingen	105	Actualisatie begroting 2025 ISD	105
WSW en beschut werk	-51	Actualisatie begroting Provalu 2025	-51
Totaal 4. Werk en inkomen			102

Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	38	Actualisatie leerlingenvervoer	25
		Diverse mutaties > € 25.000	13
		Subtotaal	38
Samenkracht en burgerparticipatie	118	Nieuw project Dealbreakers (€38.330)	38
		De indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 in totaal (€ 64.821)	64
		Diverse mutatie < € 25.000	6
		Subtotaal	118
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	63	De indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 in totaal € 19.000 zijn toegevoegd aan het budget.	19
		Diverse mutaties < € 25.000	44
		Subtotaal	63
Maatwerkdienstverlening 18-	275	Indexatie SOZ (6%)	275
Geëscaleerde zorg 18-	0		0
Jeugdhulp dagbesteding	-8		-8
Gesloten plaatsing	-16		-16
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	17		17
Jeugdhulp met verblijf overig	-5		-5
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	41	Definitieve jaarrekening SOZ (29.000) Geactualiseerde begroting SOZ uitvoeringskosten (12.000)	41
Jeugdhulp behandeling	0		0
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-5		-5
Pleegzorg	-6		-6
Gezinsgericht	-6		-6
Jeugdhulp begeleiding	8		8
Jeugdbescherming	-17		-17
Jeugdreclassering	2		2
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			499
Thema 6. Thuiswonen			
Samenkracht en burgerparticipatie	0		0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	9		9
Beschermd wonen (WMO)	75	Incidentele overheveling van budget 50.000.	50
		Actualisatie begroting 2025 ISD (€ 15.000).	15

		De indexaties uit de kadernota 2024 en 2025 zijn toegevoegd aan het budget (€ 10.000)	10
		Subtotaal	75
Totaal 6. Thuiswonen			84
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-2.153	De lasten met betrekking tot crisis noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze lasten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot. De lasten kunnen in verband met het ad hoc karakter gedurende het jaar beter worden geraamd.	-2.153
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1		-1
Maatwerkdienstverlening 18+	1		1
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	32	Diverse mutaties < € 25.000	32
Geëscaleerde zorg 18+	0		0
Hulp bij het huishouden (WMO)	135	Actualisatie begroting 2025 ISD (€ 135.000)	135
Begeleiding (WMO)	87	Actualisatie begroting 2025 ISD (€ 87.000)	87
Dagbesteding (WMO)	26	Actualisatie begroting 2025 ISD (€ 26.000)	26
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	7		7
Totaal 7. Hulp bij meedoen			-1.866
Totaal lasten			-1.125
Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	14		14
Sportbeleid en activering	0		0
Volksgesondheid	21		21
Totaal 1. Vitaliteit			35
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-4		-4
Media	42	IDO inkomsten geboekt in 2024 maar (nog) niet in 2025.	42
		Subtotaal	42
Totaal 2. Talentontwikkeling			-38

Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	25	Rijksbijdrage ontvangen in 2024, maar niet in 2025	25
Totaal 3. Zorg voor elkaar			-25
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-590	Actualisatie BUIG 2025	-590
Totaal 4. Werk en inkomen			590
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0		0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			0
Thema 6. Thuiswonen			
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0		0
Beschermd wonen (WMO)	0		0
Totaal 6. Thuiswonen			0
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	1.957	De baten met betrekking tot crisis noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze baten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot. De baten kunnen in verband met het ad hoc karakter gedurende het jaar beter worden geraamd.	1.957
Totaal 7. Hulp bij meedoen			1.957
Totaal baten			1.465
Saldo voor resultaatbestemming			339
Reserves	Vershil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	-267		-267
Onttrekkingen reserves	632		632
Totaal reserves	365		365
Saldo na resultaatbestemming			702

Leefomgeving

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Vershill
	2024	2025	
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	811	699	-112
Totaal Gebiedsontwikkeling	811	699	-112
Thema Openbare orde en veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	1.045	1.160	115
Crisisbeheersing en brandweer	1.635	1.785	150
Totaal Openbare orde en veiligheid	2.680	2.945	265
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.840	3.027	187
Afval	3.860	4.165	305
Riolering	1.788	1.818	30
Milieubeheer	2.135	1.879	-256
Begraafplaatsen en crematoria	130	134	4
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	10.753	11.023	270
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	4.480	4.475	-5
Parkeren	130	133	3
Recreatieve havens	34	34	0
Totaal Verkeer en vervoer	4.644	4.642	-2
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	64	1.032	968
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	8.870	560	-8.310
Totaal Wonen	8.934	1.592	-7.342
Totaal lasten	27.822	20.901	-6.921

Baten	Begroting	Begroting	Vershill
	2024	2025	
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-103	-103	0
Totaal Gebiedsontwikkeling	-103	-103	0
Thema Openbare orde en veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	-9	-9	0
Crisisbeheersing en brandweer	-104	-105	-1
Totaal Openbare orde en veiligheid	-113	-114	-1

Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-5	-6	-1
Afval	-4.674	-5.502	-828
Riolering	-2.527	-2.663	-136
Milieubeheer	-805	-432	373
Begraafplaatsen en crematoria	-87	-84	3
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-8.098	-8.687	-589
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	-73	-99	-26
Parkeren	-3	-3	0
Recreatieve havens	-12	-3	9
Totaal Verkeer en vervoer	-88	-105	-17
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-1.193	-580	613
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.925	-553	2.372
Totaal Wonen	-4.118	-1.133	2.985
Totaal baten	-12.520	-10.142	2.378
Saldo voor resultaatbestemming	15.300	10.759	-4.541
Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	1.960	2.200	240
Onttrekkingen reserves	-7.753	-2.920	4.833
Totaal reserves	-5.793	-720	5.073
Saldo na resultaatbestemming	9.507	10.042	535

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2024 na wijzigingen en de programmabegroting 2025:

Leefomgeving

Bedragen x € 1.000

Lasten	Vershil	Toelichting	Bedrag
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-112	De investering centrumplan Houttuin/Molenstraat is in 2025 volledig afgeschreven. Derhalve zijn er geen afschrijvingen meer opgenomen in 2025.	-180
		In de tussenrapportage 2024 is de overheveling inzake het Henri Dunantplein gecorrigeerd. Inmiddels zijn alle baten en lasten verwerkt in de GREX Dunant Staete.	43
		Overige afwijkingen	25
		Subtotaal	-112
Totaal Gebiedsontwikkeling			

Thema Openbare orde en veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	115	Nieuwe taken HLTsamen In de kadernota is er besloten om onderstaande functies uit te breiden of in te stellen en deze taak te laten uitvoeren door HLTsamen: * Bestuurlijke besluiten/maatregelen * Bibob * Project Dealbreakers Ondernijning * Uitvoering prioriteiten aanpak Ondernijning	107
		In de begroting 2024 is budget opgenomen voor het cameratoezicht onder brengen bij de politie. Dit is via de tussenrapportage 2024 bijgeraamd.	- 40
		Indexering budget HLTsamen Het budget voor HLTsamen is conform de financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen geïndexeerd.	36
		Overige afwijkingen	12
		Subtotaal	155
Crisisbeheersing en brandweer	150	Hogere bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden De veiligheidsregio heeft de begroting 2025 ingediend voor een zienswijze. De hogere bijdrage komt door de indexering, deze is toegepast volgens de financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen.	135
		Overige afwijkingen	15
		Subtotaal	150
Totaal Openbare orde en veiligheid			265
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	187	Indexering D.V.O Meerlanden Buitendienst Het budget voor groenonderhoud dat wordt uitgevoerd door de Meerlanden is met 3.7% geïndexeerd.	152
		Extra capaciteit team beheer Voor 2024 en 2025 is er tijdelijke uitbreiding toegekend voor het team beheer. De kosten voor 2025 liggen hoger dan voor 2024	28
		Overige afwijkingen	7
		Subtotaal	187
Afval	305	Indexering Meerlanden De hoge indexering (11,5%) die eind 2023 is aangekondigd, is opgenomen in de begroting 2025. Daarnaast is budget geïndexeerd met 3.7%	105
		De kosten van het verwerken van het huisvuil zijn gestegen door het shredderen van het rest huisvuil door de aanwezigheid van lachgastanks.	150
		Hogere bijdrage V.A.B. De begroting voor 2025 laat een hogere bijdrage zien, dit komt met name door de rente voor de nieuwbouw van de grondstoffenhal.	16
		Hogere bijdrage belastingsamenwerking Cocensus Aanpassing in de bijdrage, gebaseerd op het aantal huishoudens.	23
		Overige afwijkingen	11
		Subtotaal	305
Riolering	30	Hogere storting in de voorziening in het Gemeentelijk Riolerings Plan zijn de stortingen voor vervanging van investeringen opgenomen. De	13

		storting voor 2025 is hoger dan voor 2024	
		Indexering onderhoudsposten De onderhoudsposten zijn geïndexeerd met 3.7%	18
		Overige afwijkingen	-1
		Subtotaal	30
Milieubeheer	-256	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. Deze gelden zijn niet besteed in 2023. Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven. Tegenover deze kosten staan ook baten.	-275
		In de Tussenrapportage 2024 is extra budget gevraagd voor het project landelijk gebied (40) en subsidie Brede Spuk regeling (102). Hiervoor is in 2025 geen budget aanwezig.	-142
		Om de begroting 2025 is extra budget opgenomen voor onderzoeksgeld aardwarmte.	63
		Het budget van ODWH (OmgevingsDienst west Holland) is in 2025 geïndexeerd.	76
		Overige afwijkingen	23
		Subtotaal	-256
Begraafplaatsen en crematoria	4	Overige afwijkingen	4
		Subtotaal	-4
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid			
270			
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	-5	Lagere kapitaallasten wegen Er zijn diverse grote projecten die nog uitgevoerd moeten worden zoals de reconstructie van de Wilhelminalaan en de 2de Loosterweg. De afschrijvingslasten schuiven op naar latere jaren.	-44
		Hogere indexering onderhoudsbudget en HLTsamen. De budgetten zijn geïndexeerd met 3,7%	49
		Lagere kosten civiele kunstwerken In 2024 is er eenmalig extra budget aangevraagd voor het actualiseren van het beheerplan.	-25
		Overige afwijkingen	15
		Subtotaal	-5
Parkeren	3	Overige afwijkingen	3
		Subtotaal	3
Recreatieve havens	0	Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	0
Totaal Verkeer en vervoer			
-2			
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	968	In de begroting 2024 is in de tussentijdse rapportage budget opgenomen voor extra advieskosten inzake de hogere aanvragen voor de bouwleges in 2024. Deze hogere advieskosten zijn niet opgenomen in 2025.	-56
		In de begroting van 2024 zijn hogere uitgaven voor de implementatie voor de omgevingswet dan in de begroting van 2025. Hier tegenover staat een hogere rijksbijdrage.	-120
		In de begroting van 2024 is een incidenteel budget opgenomen vanuit het coalitieakkoord voor onderzoek naar uitbreidingslocaties.	-50
		In de tussenrapportage 2024 is de overheveling inzake het Henri Dunantplein gecorrigeerd. Inmiddels zijn alle baten en lasten verwerkt in de GREX Dunant Staete.	1.152
		In de kadernota 2025 is extra budget opgenomen voor de extra inzet van bestuurlijke maatregelen op	31

		het gebied van openbare orde en veiligheid.	
		Overige afwijkingen	11
		Subtotaal	968
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-8.310	Het taakveld van de grondexploitatie moet in combinatie met de baten worden gezien. Voor de aansluiting van de tabel wordt hier het bedrag van de baten opgenomen.	-2.372
		Voor het treffen van de verliesvoorziening voor de GREX Dunant Staete is in de begroting 2024 een budget opgenomen.	- 5.927
		Overige afwijkingen	-11
		Subtotaal	-8.310
Totaal Wonen			- 7.342
Totaal lasten			- 6.921
Baten			
Verschil	Toelichting	Bedrag	
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	0	Subtotaal	0
Totaal Gebiedsontwikkeling			
Thema Openbare orde en veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	0	Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	0
Crisisbeheersing en brandweer	-1	Overige afwijkingen	-1
		Subtotaal	-1
Totaal Openbare orde en veiligheid			-1
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1	Overige afwijkingen	-1
		Subtotaal	-1
Afval	-828	Hogere afvalstoffenheffing Door de stijging van de kosten op het product afval is de afvalstoffenheffing verhoogd om zo 100% kostendekkendheid te hebben.	-828
		Subtotaal	-828
Riolering	-136	Hogere rioolheffing Door de stijging van de kosten op het product riolering is de rioolheffing verhoogd om zo 100% kostendekkendheid te hebben	-136
		Subtotaal	-136
Milieubeheer	373	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. Deze gelden zijn niet besteed in 2023. Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven. Tegenover deze kosten staan ook uitgaven.	275
		Bijdrage isolatie programma. Tegenover deze inkomsten staan ook uitgaven.	102
		Overige afwijkingen	-4
		Subtotaal	373
Begraafplaatsen en crematoria	3	Overige afwijkingen	3
		Subtotaal	3
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-589		-589
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	-26	Hogere opbrengsten degeneratiekosten Op basis van afgelopen jaren en de verwachtingen voor de komende tijd is het budget verhoogd voor de degeneratie (kabels en leidingen)	-26

		Subtotaal	-26
Parkeren	0	Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	0
Recreatieve havens	9	De inkomsten voor haven en kaden zijn komen te vervallen, dit komt omdat dit is overgedragen aan een vereniging	9
		Subtotaal	9
Totaal Verkeer en vervoer	-17		-17
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	613	In de tussenrapportage 2024 is de begroting 2024 bijgesteld door hogere inkomsten bouwleges. Door invoering van de Omgevingswet zijn er in december 2023 nog veel aanvragen gedaan. Daarnaast is de omgevingsvergunning voor het exploitatiegebied SIZO verleend waardoor er meer leges wordt ontvangen dan begroot.	626
		Overige afwijkingen	-13
		Subtotaal	613
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.372	Het taakveld van de grondexploitaties moet in combinatie met de lasten worden gezien. Zie de toelichting onder de lasten.	2.372
		Subtotaal	2.372
Totaal Wonen			2.985
Totaal baten			2.378
Saldo voor resultaatbestemming			-4.541
Reserves			
	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	240	In de begroting van 2025 wordt er een grote storting gedaan in de reserve kapitaallasten.	240
		Overige afwijkingen	0
		Subtotaal	240
Onttrekkingen reserves	4.833	De verliesvoorziening voor de GREX Dunant Staete is ten laste van de algemene reserve in de begroting 2024 gevormd.	5.927
		In eerdere jaren was al een budget voor Dunant Staete gevormd ten laste van de algemene reserve. Dit wordt nu gecorrigeerd met hier vormen van de GREX voor Dunant Staete.	-1.195
		In de begroting 2025 wordt er een minder grotere bijdrage voor afschrijvingen gehaald dan 2024.	101
		Subtotaal	4.833
Totaal reserves			5.073
Saldo na resultaatbestemming			535

Bedrijvigheid

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Thema Lokale economie			
Economische promotie	267	291	24
Economische havens en waterwegen	10	11	1
Totaal Lokale economie	277	302	25
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	112	116	4
Economische ontwikkeling	496	616	120
Totaal Regionale economie	608	732	124
Totaal lasten	885	1.034	149

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Thema Lokale economie			
Economische promotie	-3	-3	0
Totaal Lokale economie	-3	-3	0
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-13	-13	0
Economische ontwikkeling	-22	-22	0
Totaal Regionale economie	-35	-35	0
Totaal baten	-38	-38	0
Saldo voor resultaatbestemming	848	997	149

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-237	0	237
Totaal reserves	-237	0	237
Saldo na resultaatbestemming	611	997	386

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2023 na wijzigingen en de programmabegroting 2024:

Bedrijvigheid

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Lokale economie			
		In de begroting van 2024 is een hogere bijdrage voor toeristische activiteiten opgenomen.	19
Economische promotie	24	In de begroting 2025 is een bijdrage opgenomen voor lokale en regionale activiteiten die bijdragen aan de economische en recreatieve/toeristische positie van gemeente, die de levendigheid van het centrum ondersteunen en de maatschappelijke samenhang stimuleren.	-50
		Overige afwijkingen	7
		Subtotaal	24
Economische havens en waterwegen	1	Overige afwijkingen	1
		Subtotaal	1
Totaal Lokale economie	25		25
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	4	Overige afwijkingen	4
		Subtotaal	4
Economische ontwikkeling	120	In de begroting 2025 is er projectbudget opgenomen voor de Economic Board Duin- en Bollenstreek	157
		Overige afwijkingen	37
		Subtotaal	120
Totaal Regionale economie	124		124
Totaal lasten	149		149
Baten			
Thema Centrumontwikkeling			
Economische promotie	0	Subtotaal	0
Totaal Centrumontwikkeling			0
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	Subtotaal	0
Economische ontwikkeling	0	Subtotaal	0
Totaal Regionale economie			0
Totaal baten	0		0
Saldo voor resultaatbestemming	149		149
Reserves			
Toevoegingen reserves	0	Subtotaal	0
Onttrekkingen reserves	237	In de begroting 2024 is voor het laatste jaar een bijdrage vanuit het RIF	237
		Subtotaal	237
Totaal reserves	237		237
Saldo na resultaatbestemming	386		386

Bestuur en ondersteuning

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema Bestuur en Regionale samenwerking			
Bestuur	2.091	2.119	28
Totaal Bestuur en Regionale samenwerking	2.091	2.119	28
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	224	198	-26
Burgerzaken	871	916	45
Totaal Dienstverlening	1.095	1.114	19
Totaal lasten	3.186	3.233	47

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema Bestuur en Regionale samenwerking			
Bestuur	-28	-28	0
Totaal Bestuur en Regionale samenwerking	-28	-28	0
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-69	-71	-2
Burgerzaken	-398	-406	-8
Totaal Dienstverlening	-467	-477	-10
Totaal baten	-495	-505	-10
Saldo voor resultaatbestemming	2.691	2.730	39

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-22	-22	0
Totaal reserves	-22	-22	0
Saldo na resultaatbestemming	2.669	2.704	35

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2023 na wijzigingen en de programmabegroting 2024:

Bestuur en ondersteuning

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-26	In de begroting 2024 is een extra taak voor tijdelijke versterking van onderwijshuisvesting opgenomen.	-31
		Overige afwijkingen	5
		Subtotaal	-26
Burgerzaken	45	De kosten zijn gestegen door inflatie.	45
		Subtotaal	45
Totaal Dienstverlening	19		19
Thema Bestuur en Regionale samenwerking			
Bestuur	28	De kosten zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	114
		Er zijn minder lasten voor pensioenen/wachtgeld door aflopen van rechten.	-40
		De bijdrage DBS voor de strategische opgave in de regio is eenmalig geraamd in 2024.	-46
		Subtotaal	28
Totaal Bestuur en Regionale samenwerking	28		28
Totaal lasten	47		47
Baten			
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-2	Overige afwijkingen	-2
		Subtotaal	-2
Burgerzaken	-8	Overige afwijkingen	-8
		Subtotaal	-8
Totaal Dienstverlening	-10		-10
Totaal baten			-10
Saldo voor resultaatbestemming	40		40
Reserves			
Toevoegingen reserves	0		0
Onttrekkingen reserves	0		0
Totaal reserves	0		0
Saldo na resultaatbestemming	-35		-35

Algemene middelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema Algemene middelen			
Treasury	70	68	-2
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0
OZB niet-woningen	0	0	0
OZB woningen	0	0	0
Belastingen overig	275	273	-2
Overhead	8.312	8.787	475
Overige baten en lasten	436	25	-411
Totaal Algemene middelen	9.093	9.153	60
Totaal lasten	9.093	9.153	60

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema Algemene middelen			
Treasury	-1.118	-1.155	-37
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-42.529	-43.368	-839
OZB niet-woningen	-1.401	-1.450	-49
OZB woningen	-4.005	-4.180	-175
Belastingen overig	-43	-43	0
Overhead	-16	-16	0
Totaal Algemene middelen	-49.112	-50.212	-1.100
Totaal baten	-49.112	-50.212	-1.100

Saldo voor resultaatbestemming	-40.019	-41.059	-1.040
---------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0

Saldo na resultaatbestemming	-40.020	-41.059	-1.039
-------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2023 en de programmabegroting 2024:

Algemene middelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Overhead	475	De bijdrage aan HLTsamen is gewijzigd en aangepast aan de begroting 2025. De kosten zijn gestegen door inflatie en kostenstijgingen.	475
		Subtotaal	475
Belastingen overig	-2	Overige afwijkingen	
		Subtotaal	-2
Treasury	-2	Afname rente door aflossing.	
		Subtotaal	-2
Overige baten en lasten	-411	Het budget indexering diverse beheer- en onderhoudsbudgetten is opgenomen in de begroting onder de taakvelden.	-411
		Subtotaal	-411
Totaal Algemene middelen	60		60
Totaal lasten	60		60
Baten			
Thema Algemene middelen			
Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	-839	De raming voor de ontvangsten uit het Gemeentefonds is aangepast aan de Meircirculaire 2024.	-839
		Subtotaal	-839
Treasury	-37	Toename van dividend voor Alliander voor een bedrag van € 267.000 en een verlaging van ontvangsten schatkistbankieren rente tot € 230.000.	-37
		Subtotaal	-37
OZB niet woningen	-49	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025.	-49
		Subtotaal	-49
OZB woningen	-175	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025.	-175
		Subtotaal	-175
Totaal Algemene middelen	-1.100		-1.100
Totaal baten	-1.100		-1.100
Saldo voor resultaatbestemming	-1.040		-1.040
Reserves			
Toevoegingen reserves	0		0
Onttrekkingen reserves	0		0
Totaal reserves	0		0
Saldo na resultaatbestemming	-1.039		-1.039

Overzicht van incidentele baten en lasten

In onderstaande overzicht zijn de incidentele baten en lasten opgenomen.

Bedragen x
€ 1.000

Incidentele baten en lasten		Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
		2025		2026		2027		2028	
Nr.		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Programma Samenleven								
1.1	Het Stekkie	118		118					
	Subtotaal programma 1	118		118					
2	Programma Leefomgeving								
2.1	Onderzoek Aardwarmte	100							
2.2	Versnellen aanleg netwerk van doorfietsroutes	70							
	Subtotaal programma 2	170							
3	Programma Bedrijvigheid								
3.1	Regionaal investeringsagenda	269							
	Subtotaal programma 3	269							
4	Programma Bestuur en ondersteuning								
	Subtotaal programma 4								
5	Algemene dekkingsmiddelen								
	Subtotaal algemene dekkingsmiddelen								
	Totaal Incidentele baten en lasten	557		118					

Toelichting:

Nr.	Omschrijving
1	Programma Samenleven
1.1	Voor een laagdrempelige ontmoetingsplek, samen met de ISD Bollenstreek, monitoren we of de ontwikkeling van de algemene voorziening "het Stekkie" bijdraagt aan een minder snelle groei van de maatvoorzieningen en of daar een financiële vertaalslag in te maken is. In 2026 moet helder zijn of hier een financiële vertaalslag in te maken is.
2	Programma Leefomgeving
2.1	De gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen zijn voornemens een verkenning aan te gaan met woningcorporaties (STEK en Padua) en Aardwarmte Rijnland (D4, Firan (dochteronderneming Alliander) en Shell Geothermie). Deze partijen gaan daarmee samen verkennen hoe een warmtenetwerk ontwikkeld kan worden, evenals het bepalen en aanwijzen van warmtekavel(s) alsmede het oprichten van een warmtebedrijf.
2.2	Het verduurzamen van mobiliteit vindt op alle overheidsniveaus plaats. Onderdeel van dit beleid vormt het stimuleren van fietsen. Het mobiliteitsplan van Hillegom, Duurzaam Bereikbaar Hillegom, zet de fiets op 1. Holland Rijnland besloot in 2024 over een plan voor een doorfietsroutenetwerk. Dit plan werkt de afspraak over een pakket fietsmaatregelen in het kader van de noordelijke ontsluiting van de Duin- en Bollenstreek verder uit. De kosten worden voor 2025 geraamd op € 70.000 en vanaf 2026 op € 120.000 per jaar.
3	Programma Bedrijvigheid
3.1	Het onderzoek naar de Regionaal Investeringsagenda (RIA) Holland Rijnland.
4	Programma Bestuur en Ondersteuning
5	Programma Algemene Dekkingsmiddelen

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Stortingen in reserves

	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving
	g	g	g	g	g	
	2024	2025	2026	2027	2028	
Reserve onderwijshuisvesting	95.049	95.049	95.049	95.049	95.049	
Totaal stortingen reserves	95.049	95.049	95.049	95.049	95.049	

Onttrekkingen uit reserves

	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving
	g	g	g	g	g	
	2024	2025	2026	2027	2028	
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	39.414	10.880	73.746	73.746	73.746	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie
Reserve onderwijshuisvesting	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	Saldo onderwijsbegroting
Reserve onderwijshuisvesting	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000	Tijdelijke kosten internationale schakelklas
Totaal programma 1	136.414	107.880	170.746	170.746	170.746	
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	911.099	569.937	794.015	1.207.415	1.240.315	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie
Totaal programma 2	911.099	569.937	794.015	1.207.415	1.240.315	
Totaal programma 3	0	0	0	0	0	
Totaal programma 4	0	0	0	0	0	
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	22.432	22.432	22.432	22.432	22.432	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	22.432	22.432	22.432	22.432	22.432	
Totaal onttrekkingen uit reserves	1.069.945	700.249	987.193	1.400.593	1.433.493	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	974.896	605.200	892.144	1.305.544	1.338.444	

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening	Primaire	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	begroting 2024 voor wijzigingen	2025	2026	2027	2028
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	1.722	2.193	3.260	3.148	3.035	2.922
	<u>1.722</u>	<u>2.193</u>	<u>3.260</u>	<u>3.148</u>	<u>3.035</u>	<u>2.922</u>
materiële vaste activa						
met economisch nut	34.207	54.694	51.789	50.756	48.788	46.989
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	10.036	12.078	11.301	10.764	10.757	10.696
met maatschappelijk nut	17.171	25.839	30.583	33.124	33.124	32.812
	<u>61.414</u>	<u>92.611</u>	<u>93.673</u>	<u>94.644</u>	<u>92.669</u>	<u>90.497</u>
financiële vaste activa						
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	2.234	2.234	2.234	2.234	2.234	2.234
Overige langlopende leningen	10.100	9.063	11.895	11.892	11.890	11.890
kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	1.775	1.775	1.802	1.802	1.802	1.802
	<u>14.109</u>	<u>13.072</u>	<u>15.931</u>	<u>15.928</u>	<u>15.926</u>	<u>15.926</u>
TOTAAL VASTE ACTIVA	<u>77.245</u>	<u>107.876</u>	<u>112.865</u>	<u>113.719</u>	<u>111.629</u>	<u>109.345</u>
VLOTTENDE ACTIVA						
Voorraden						
onderhanden werk, gronden in exploitatie	-2.066	-189	4.969	5.682	6.533	6.729
	<u>-2.066</u>	<u>-189</u>	<u>4.969</u>	<u>5.682</u>	<u>6.533</u>	<u>6.729</u>
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar						
vorderingen op openbare lichamen	6.408	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Rekening-courantverhouding met het Rijk	15.684	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
overige vorderingen	444	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	<u>22.536</u>	<u>6.000</u>	<u>6.000</u>	<u>6.000</u>	<u>6.000</u>	<u>6.000</u>
liquide middelen						
Liquide middelen (kas- en banksaldi)	294	500	500	500	500	500
	<u>294</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>
Overlopende activa						
Specifieke uitkeringen	187	500	500	500	500	500
Overige overlopende activa	2.492	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	<u>2.679</u>	<u>1.500</u>	<u>1.500</u>	<u>1.500</u>	<u>1.500</u>	<u>1.500</u>
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	<u>23.443</u>	<u>7.811</u>	<u>12.969</u>	<u>13.682</u>	<u>14.533</u>	<u>14.729</u>
TOTAAL ACTIVA	100.688	115.687	125.834	127.401	126.162	124.074

Passiva	Rekening	Primaire	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	begroting 2024 voor wijzigingen	2025	2026	2027	2028
VASTE PASSIVA						
Eigen vermogen						
algemene reserves	39.062	25.500	30.374	29.069	27.306	25.058
bestemmingsreserves	29.645	39.880	32.735	33.142	31.795	30.415
nog te bestemmen resultaat	4.804	217	114	-1.795	-2.247	-1.842
	73.511	65.597	63.223	60.417	56.853	53.631
Voorzeningen						
Egalisatievoorzeningen	1.417	1.300	1.243	944	678	470
Vz voor verplichtingen, verliezen en risico's	3.125	2.302	568	73	0	0
Van derden verkregen midd.	1.481	591	3.178	3.204	3.230	3.256
	6.023	4.193	4.989	4.220	3.908	3.727
Vaste schulden						
Onderhandse leningen van:	10.600	33.400	41.725	46.025	49.975	51.625
Waarborgsommen	21	21	21	21	21	21
	10.621	33.421	41.746	46.046	49.996	51.646
Totaal vaste passiva	90.155	103.211	109.958	110.683	110.757	109.004
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden						
Overige kasgeldleningen	0	5.000	6.000	6.000	5.800	5.800
Overige vlottende schulden	3.361	1.477	3.876	4.720	3.607	3.271
	3.361	6.477	9.876	10.720	9.407	9.071
overlopende passiva						
Verplichtingen	1.952	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
specifieke uitkeringen	5.068	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
overige overlopende passiva	153	500	500	500	500	500
	7.173	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal vlottende passiva	10.533	12.476	15.876	16.719	15.406	15.070
TOTAAL PASSIVA	100.688	115.687	125.834	127.402	126.163	124.074

EMU saldo

EMU saldo prognose (x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-628	-2.807	-3.563	-3.222
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	2.130	858	-2.088	-2.285
3 Mutatie voorzieningen	796	-769	-312	-181
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-1.451	-713	5.682	-
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-	-	-	-
Geraamd EMU-saldo	511	-3.721	-7.469	-1.118

Investerings 2025-2028

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2025	2026	2027	2028	Afschrijvings- termijn	Besluit nodig van (voordat het krediet wordt vrijgegeven)
Programma 1: Samenleven						
Vervanging veld 1 (kunstgras) SV Hillegom 2025 (ResKapL)	291				10	geen, eerder besloten
Vervanging veld 5 (grasveld) SV Hillegom 2025 (ResKapL)	70				15	geen, eerder besloten
Vervanging veld 4 (kunstgras) SV Hillegom 2026 (ResKapL)		291			10	geen, eerder besloten
Programma 2: Leefomgeving						
Gemeentelijk RioleringsPlan 2025, bruto investering	780				40	geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2025, dekking investering	-330					geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2026, bruto investering		826			40	geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2026, dekking investering		-327				geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2027, bruto investering			826		40	geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2027, dekking investering			-362			geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2028, bruto investering				826	40	geen, eerder besloten
Gemeentelijk RioleringsPlan 2028, dekking investering				-369		geen, eerder besloten
Reconstructies wegen 2025, inclusief projecten	658				20	geen, eerder besloten
Reconstructies wegen 2026, inclusief projecten		658			20	geen, eerder besloten
Reconstructies wegen 2027, inclusief projecten			658		20	geen, eerder besloten
Reconstructies wegen 2028, inclusief projecten				658	20	geen, eerder besloten
Reconstructie en herinrichting 2e Loosterweg (ResKapL)	1.000				20	Gemeenteraad
Reconstructie Wilhelminalaan (ResKapL)	1.200	1.200			20	Gemeenteraad
Rechtsafstrook Leidsestraat			272		20	Gemeenteraad
Groen projecten 2025	428				45	geen, eerder besloten
Groen projecten 2026		428			45	geen, eerder besloten
Groen projecten 2027			428		45	geen, eerder besloten
Groen projecten 2028				428	45	geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2025	430				25	geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2026		430			25	geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2027			430		25	geen, eerder besloten
PWKA Walbeschoeiing 2028				430	25	geen, eerder besloten
Vervangen fietsbrug HI 37 Vondelwende	72				35	College van b&w
Vervangen betonnen verkeersbrug 1e Loosterweg	650				100	College van b&w
Vervangen bruggen 2025: HI020	210				100	College van b&w
Vervangen 3 bruggen Vosse- en Weerlanerpolder		88			35	College van b&w
Speel- en sportplekken 2025	102				15	geen, eerder besloten
Speel- en sportplekken 2026		104			15	geen, eerder besloten
Speel- en sportplekken 2027			106		15	geen, eerder besloten
Speel- en sportplekken 2028				110	15	geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2025	214				20	geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2026		216			20	geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2027			216		20	geen, eerder besloten
Openbare verlichting 2028				229	20	geen, eerder besloten
Programma 4 Bestuur en ondersteuning						
Vervangen airco's gemeentekantoor 2025	25				15	geen, eerder besloten
Vervangen airco's gemeentekantoor 2026		30			15	geen, eerder besloten
GW Marconistraat 16 (H) 2025	90				15	geen, eerder besloten
Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers		30			4	geen, eerder besloten
Totaal investeringskredieten	5.890	3.974	2.574	2.312		

Reserves en voorzieningen 2025-2028

In dit onderdeel wordt een overzicht gegeven van de reserves en voorzieningen. Dit overzicht geeft inzicht in de beginstanden, mutaties en de eindstanden voor de periode 2025-2028.

U wordt per reserve en voorziening geïnformeerd over:

- Vorming en besteding
- Toerekening van rente
- Specifiek doel
- Voeding
- Maximale hoogte
- Maximale looptijd
- Ontwikkelingen

De mutaties van de reserves worden per programma apart toegelicht bij het overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

- **Stand en verloop reserves**

Hieronder volgt een overzicht met het geprognosticeerde verloop van de reserves na herschikking. Het meerdere jaars verloop van de reserves zijn gebaseerd op de nu bekende wijzigingen.

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling reserves 2023-2028	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Saldo einde van het dienstjaar	Einde	Einde	Einde	Einde	Einde	Einde
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve						
Algemene reserve	39.062	32.143	30.374	29.069	27.306	25.058
Totaal algemene reserves	39.062	32.143	30.374	29.069	27.306	25.058
Bestemmingsreserves						
Reserve regionaal investeringsfonds	622	384	384	384	384	384
Reserve Duurzaamheid	655	355	205	55	55	55
Reserve onderwijshuisvesting	5.159	5.157	5.155	5.153	5.151	5.149
Reserve kunst	146	146	146	146	146	146
Reserve sociaal domein	29	29	29	29	29	29
Reserve nog uit te voeren werken (grondexploitatie)	448	448	448	448	448	448
Reserve kapitaalsten nieuwe investeringen	17.861	19.726	21.642	22.201	20.856	19.477
Reserve Stimulering sociale woningbouw	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Reserve eenzaamheidsfonds	94	94	94	94	94	94
Reserve Maatschappelijke zorg	631	631	631	631	631	631
Totaal bestemmingsreserves	29.645	30.971	32.735	33.142	31.795	30.415
Resultaat boekjaar	4.804	737	114	-1.795	-2.247	-1.842
Totaal reserves	73.511	63.851	63.223	60.417	56.853	53.631

Algemene reserve

- **Algemene reserve**

De algemene reserve heeft geen specifieke bestemming en heeft een algemeen karakter. Het dient om risico's in algemene zin op te vangen. De minimumomvang van deze reserve is bepaald op € 6.000.000 voor de bufferfunctie.

Het overige deel is vrij besteedbaar.

Bestemmingsreserves

- **Reserve regionaal investeringsfonds**

De reserve is gevormd om de bijdrage aan het regionaal investeringsfonds (rif) te financieren.

- **Reserve Duurzaamheid**

De reserve is ingesteld om het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2018-2022 te bekostigen. Het restant wordt de komende jaren worden ingezet voor de verdere duurzaamheid en energie transitie.

- **Reserve onderwijshuisvesting**

Uit deze reserve worden kosten voor nieuwbouw en verbouw van onderwijsgebouwen gedekt.

De reserve onderwijshuisvesting is toereikend voor de geplande nieuwbouw en renovatie van de gebouwen.

- **Reserve kunst**

Uit de reserve worden kunstobjecten op nieuwbouwlocaties gedekt.

- **Reserve sociaal domein**

Met de nog te verwachten mutaties is de reserve toereikend voor de komende jaren.

- **Reserve nog uit te voeren werken (grondexploitatie)**

De reserve is bestemd voor de werkzaamheden die na het afsluiten van de afzonderlijke grondexploitaties nog plaatsvinden. Hierbij valt te denken aan de herbestrating die na enkele jaren opnieuw uitgevoerd wordt.

- **Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen**

Aan deze reserve worden de kapitaallasten onttrokken gedurende de afschrijvingstermijn van diverse investeringen. Het betreft o.a. sportaccommodatie de Vosse en sportpark de Zanderij.

- **Reserve Stimulering sociale woningbouw**

Deze reserve is gevormd om de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de sociale woningbouw in de gemeente Hillegom te vergroten.

- **Reserve eenzaamheidsfonds**

De reserve wordt ingezet om te voorkomen en tegengaan van eenzaamheid.

Stand en verloop voorzieningen

In het onderstaand overzicht is het geprognosticeerde verloop van de voorzieningen opgenomen. Het doel van de voorzieningen wordt hierna beschreven.

Het meerdere jaars verloop van de voorzieningen zijn gebaseerd op de nu bekende wijzigingen.

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling voorzieningen 2025-2028	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	Einde	Einde	Einde	Einde	Einde	Einde
Saldo einde van het dienstjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Voorzieningen onderhoudsegalisatie						
Voorziening Baggeren	0	0	0	0	0	0
Voorziening Beschoeiingen	0	0	0	0	0	0
Groot onderhoud gebouwen	1.341	1.238	1.128	887	647	407
Civiele kunstwerken	76	116	115	56	31	64
Voorz. midd derden bestemming gebonden						
Voorziening vervanging riolering	666	203	533	73	0	0
Egalisatievoorziening riolering	815	815	35	0	0	0
Voorz. voor verpl., verliezen en risico's						
Voorziening pensioenen wethouders	3.068	3.094	3.120	3.146	3.172	3.198
Verliesvoorziening facilitaire projecten	58	58	58	58	58	58
Totaal voorzieningen	6.023	5.524	4.989	4.220	3.908	3.727

- **Voorziening groot onderhoud brede school Elsbroek**

De voorziening is ontstaan na de opheffing en herbestemming van de Johan Frisolocatie. Aangezien het hier een locatie betreft die in beheer en exploitatie is gegeven aan een stichting, zijn er ook afspraken gemaakt met betrekking tot het vormen van een voorziening voor groot onderhoud.

- **Voorziening groot onderhoud sportaccommodatie de Vosse**

Voor groot onderhoud zwembad is een voorziening gevormd, die contractueel is overeengekomen met Sportfondsen Nederland. Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het meerjarig onderhoudsplan de Vosse.

- **Voorziening onderhoud riolering**

Stortingen en onttrekkingen worden gedaan op basis van werkzaamheden uitgevoerd conform het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan.

- **Voorziening pensioenen wethouders**

Voor de pensioenaanspraken van de wethouders is een voorziening gevormd. Elk jaar wordt berekend of deze voorziening toereikend is op basis van de beschikbare gegevens. Deze voorziening wordt gevoed door een jaarlijkse bijdrage vanuit de exploitatie tot het maximum op basis van de jaarlijkse actualisatie.

- **Voorziening groot onderhoud gebouwen**

De voorziening groot onderhoud gebouwen wordt gevoed door een jaarlijkse storting, die is gebaseerd op het meerjarig onderhoudsplan gebouwen.

Verloop van reserves 2025-2028

In het onderstaande overzicht wordt het verloop weer gegeven van de stortingen en de onttrekkingen van de reserves.

Stortingen In reserves

Lasten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc./ Struct
	2025	2026	2027	2028		
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	361.100				Vervanging veld 1 en 5 SV Hillegom	i
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen		290.950			vervanging veld 4 SV Hillegom	i
Reserve onderwijshuisvesting	95.049	95.049	95.049	95.049	BM - Via reserve onderwijshuisvesting	s
Totaal programma 1. Samenleven	456.149	385.999	95.049	95.049		
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	1.000.000				Reconstructie en herinrichting 2e Loosterweg	i
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	1.200.000	1.200.000			Reconstructie Wilhelminalaan	i
Algemene reserve	44.000	72.000	31.000		Actualisatie GREX SIZO	i
Algemene reserve	11.000				Actualisatie GREX Woonzorgzone	i
Totaal programma 2. Leefomgeving	2.255.000	1.272.000	31.000	0		
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0		
Totaal programma 4. Bestuur en onderste	0	0	0	0		
Totaal algemene middelen	0	0	0	0		
Totaal stortingen reserves	2.711.149	1.657.999	126.049	95.049		

Onttrekkingen uit reserves

Baten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc./ Struct
	2025	2026	2027	2028		
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	10.880	73.746	73.746	73.746	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie	s
Reserve onderwijshuisvesting	75.000	75.000	75.000	75.000	Saldo onderwijsbegroting exploitatie	s
Reserve onderwijshuisvesting	22.000	22.000	22.000	22.000	Tijdelijke kosten Internationale Schakelklas	s
Algemene reserve	361.100				Vervanging veld 1 en 5 SV Hillegom	i
Algemene reserve		290.950			Vervanging veld 4 SV Hillegom	i
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	30.000	30.000	30.000	30.000	afschr Masterplan 2,0 JBH de Tulp	i
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	11.677	11.677	11.677	11.677	afschr Masterplan 2,0 JBH de Tulp	i
Totaal programma 1. Samenleven	510.657	503.373	212.423	212.423		
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	569.937	794.015	1.207.415	1.240.315	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie	s
Algemene reserve	1.000.000				Reconstructie en herinrichting 2e Loosterweg	i
Algemene reserve	1.200.000	1.200.000			Reconstructie Wilhelminalaan	i
Reserve Duurzaamheid	150.000	150.000			Uitvoeringsprogr Energietransitie 22-26	i
Totaal programma 2. Leefomgeving	2.919.937	2.144.015	1.207.415	1.240.315		
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0		
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	22.432	22.432	22.432	22.432	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie	s
Totaal programma 4. Bestuur en onderste	22.432	22.432	22.432	22.432		
Totaal algemene middelen	0	0	0	0		
Totaal onttrekkingen uit reserves	3.453.026	2.669.820	1.442.270	1.475.170		

Saldo toevoegingen en onttrekkingen -741.877 -1.011.821 -1.316.221 -1.380.121

* S = Structureel / I = Incidenteel

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

In onderstaand overzicht worden de baten en lasten per taakveld getoond. Taakvelden zijn eenheden waarin de programma's zijn onderverdeeld. Dit betekent dat taakvelden over meerdere programma's kunnen zijn verdeeld. Daarom wordt hier een overzicht per taakveld, onafhankelijk van het programma, getoond.

De taakvelden zijn vastgesteld bij ministeriële regeling.

De financiële verordening bepaalt dat de raad de baten en lasten per taakveld autoriseert en dat het college de raad informeert over afwijkingen binnen de taakvelden.

De analyse van verschillen op de taakvelden is opgenomen in de programma's.

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Afval						
Lasten	3.420	3.860	4.165	4.216	4.076	4.040
Baten	-287	0	-335	-335	-335	-335
Saldo	3.133	3.524	3.829	3.880	3.740	3.704
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-39.816	0	-43.368	-41.610	-41.777	-42.187
Saldo	-39.816	-42.529	-43.368	-41.610	-41.777	-42.187
Arbeidsparticipatie						
Lasten	280	363	411	459	469	469
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	280	363	411	459	469	469
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	52	43	43	48	48	48
Baten	-13	0	-13	-13	-13	-13
Saldo	40	30	30	35	35	35
Begeleiding (WMO)						
Lasten	1.773	1.874	1.961	1.961	1.961	1.961
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.773	1.874	1.961	1.961	1.961	1.961
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	156	102	106	106	106	106
Baten	-112	0	-84	-84	-84	-84
Saldo	44	15	21	21	21	21

Beheer overige gebouwen en gronden

Lasten	38	30	30	30	30	30
Baten	-29	0	-31	-31	-31	-31
Saldo	9	0	-1	-1	-1	-1

Belastingen overig

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-13	0	-11	-11	-11	-11
Saldo	-13	-11	-11	-11	-11	-11

Beschermde wonen (WMO)

Lasten	303	417	492	492	492	492
Baten	-857	0	-632	-632	-632	-632
Saldo	-554	-215	-140	-140	-140	-140

Bestuur

Lasten	228	264	278	278	278	278
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	228	264	278	278	278	278

Burgerzaken

Lasten	28	34	36	36	36	36
Baten	-4	0	-9	-9	-9	-9
Saldo	24	26	27	27	27	27

Crisisbeheersing en brandweer

Lasten	1.286	1.491	1.626	1.626	1.626	1.626
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.286	1.491	1.626	1.626	1.626	1.626

Cultureel erfgoed

Lasten	90	71	74	74	74	74
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	90	71	74	74	74	74

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Lasten	312	408	472	472	472	472
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	312	408	472	472	472	472

Dagbesteding (WMO)

Lasten	631	666	692	692	692	692
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	631	666	692	692	692	692

Economische havens en waterwegen

Lasten	10	10	11	11	11	11
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	10	10	11	11	11	11

Economische ontwikkeling

Lasten	49	54	56	56	56	56
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	49	54	56	56	56	56

Economische promotie

Lasten	47	52	52	52	52	52
Baten	-3	0	-3	-3	-3	-3
Saldo	44	49	49	49	49	49

Gesloten plaatsing

Lasten	159	208	192	186	183	183
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	159	208	192	186	183	183

Gezinsgericht

Lasten	208	109	103	100	98	98
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	208	109	103	100	98	98

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Lasten	19	33	22	22	22	22
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	19	33	22	22	22	22

Hulp bij het huishouden (WMO)

Lasten	2.024	2.201	2.336	2.336	2.336	2.336
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.024	2.201	2.336	2.336	2.336	2.336

Inkomensregelingen						
Lasten	5.821	5.813	6.209	6.209	6.209	6.209
Baten	-4.252	0	-4.841	-4.841	-4.841	-4.841
Saldo	1.569	1.562	1.368	1.368	1.368	1.368
Jeugdbescherming						
Lasten	235	303	286	275	269	269
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	235	303	286	275	269	269
Jeugdhulp begeleiding						
Lasten	1.332	1.510	1.518	1.485	1.468	1.468
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.332	1.510	1.518	1.485	1.468	1.468
Jeugdhulp behandeling						
Lasten	103	87	87	84	83	83
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	103	87	87	84	83	83
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf						
Lasten	44	-11	30	30	29	29
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	44	-11	30	30	29	29
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ- verblijf						
Lasten	1.498	1.621	1.639	1.588	1.563	1.563
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.498	1.621	1.639	1.588	1.563	1.563
Jeugdhulp dagbesteding						
Lasten	114	130	139	139	139	139
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	114	130	139	139	139	139
Jeugdhulp met verblijf overig						
Lasten	573	734	729	705	693	693
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	573	734	729	705	693	693

Jeugdhulp zonder verblijf overig

Lasten	72	71	66	62	60	60
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	72	71	66	62	60	60

Jeugdreclassering

Lasten	36	36	38	36	35	35
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	36	36	38	36	35	35

Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)

Lasten	90	49	58	58	58	58
Baten	-82	0	-95	-91	-91	-91
Saldo	8	-46	-37	-33	-33	-33

Maatwerkdienstverlening 18+

Lasten	0	17	18	18	18	18
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	17	18	18	18	18

Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Lasten	310	337	336	336	336	336
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	310	337	336	336	336	336

Media

Lasten	506	499	562	562	562	562
Baten	-21	0	0	0	0	0
Saldo	484	457	562	562	562	562

Milieubeheer

Lasten	800	871	947	947	947	947
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	800	871	947	947	947	947

Mutaties reserves

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-57	0	-22	-22	-22	-22
Saldo	-57	-22	-22	-22	-22	-22

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Lasten	440	314	309	384	384	384
Baten	-448	0	-329	-247	-247	-247
Saldo	-8	-15	-20	137	137	137

Onderwijshuisvesting

Lasten	29	72	38	38	38	38
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	29	72	38	38	38	38

Openbaar basisonderwijs

Lasten	122	110	110	110	110	110
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	122	110	110	110	110	110

**Openbaar groen en (openlucht)
recreatie**

Lasten	39	187	189	189	189	189
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	39	187	189	189	189	189

Openbare orde en veiligheid

Lasten	2	32	32	32	32	32
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2	32	32	32	32	32

Overhead

Lasten	83	90	90	90	90	90
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	83	90	90	90	90	90

Overige baten en lasten

Lasten	-45	411	0	139	282	478
Baten	-2	0	0	0	0	0
Saldo	-47	411	0	139	282	478

**Overige
maatwerkarrangementen
(WMO)**

Lasten	450	477	484	484	484	484
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	450	477	484	484	484	484

OZB niet-woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-494	0	-549	-549	-549	-549
Saldo	-494	-492	-549	-549	-549	-549

OZB woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-3.774	0	-4.180	-4.268	-4.358	-4.482
Saldo	-3.774	-4.005	-4.180	-4.268	-4.358	-4.482

Parkeren

Lasten	64	66	66	66	66	66
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	64	66	66	66	66	66

Pleegzorg

Lasten	142	138	132	127	125	125
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	142	138	132	127	125	125

Recreatieve havens

Lasten	33	34	34	34	34	34
Baten	-4	0	-3	-3	-3	-3
Saldo	29	25	31	31	31	31

Riolering

Lasten	1.785	1.788	1.818	1.868	1.850	1.862
Baten	-9	0	0	0	0	0
Saldo	1.777	1.788	1.818	1.868	1.850	1.862

Ruimtelijke ordening

Lasten	740	794	636	636	636	636
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	740	794	636	636	636	636

**Samenkracht en
burgerparticipatie**

Lasten	116	95	100	100	100	100
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	116	95	100	100	100	100

Sportaccommodaties

Lasten	411	252	261	261	261	261
Baten	-159	0	0	0	0	0
Saldo	252	252	261	261	261	261

Sportbeleid en activering

Lasten	214	218	226	226	226	226
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	214	218	226	226	226	226

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen						
Lasten	1.031	1.048	1.071	1.071	1.071	1.071
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.031	1.048	1.071	1.071	1.071	1.071
Verkeer en vervoer						
Lasten	159	182	184	184	184	184
Baten	-18	0	-2	-2	-2	-2
Saldo	141	180	182	182	182	182
Volksgesondheid						
Lasten	1.532	1.879	1.986	1.916	1.863	1.863
Baten	-245	0	-254	-187	-135	-135
Saldo	1.288	1.624	1.732	1.729	1.729	1.729
Wonen en bouwen						
Lasten	259	350	312	312	312	309
Baten	0	0	-2	-2	-2	-2
Saldo	259	348	310	310	310	307
WSW en beschut werk						
Lasten	1.856	2.082	2.031	2.025	1.935	1.934
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.856	2.082	2.031	2.025	1.935	1.934
Totaal saldo taakvelden	-4.804	-737	-114	1.795	2.247	1.842